
BIO SUMMIT 2016

SBORNÍK KONFERENCE

TERMÍNY:

14. listopadu 2016, 10:00–17:00 hodin

15. listopadu 2016, 9:00–16:00 hodin

MÍSTO KONÁNÍ:

Ministerstvo zemědělství, Těšnov 17, Praha 1, zasedací místnost 400

ZÁKLADNÍ ÚDAJE:

Webové stránky projektu: www.biosummit.cz

Jednací jazyky konference: čeština a angličtina, zajištěno simultánní tlumočení

Počet přednášejících: 32 osob, z toho 15 zahraničních

Účastnické země (spíkáři): Česká republika, Estonsko, Německo, Maďarsko, Polsko, Rakousko, Slovensko, Švýcarsko, Ukrajina

Odborní garanti projektu: Andrea Hrabalová (ČTPEZ), Jiří Urban (ÚKZÚZ)

ORGANIZÁTOŘI A PARTNEŘI:

Felicius o.p.s., MZe ČR, ÚKZÚZ, ČTPEZ, PRO-BIO Svaz ekologických zemědělců, Bioinstitut, ÚZEI, IFOAM EU Group, ÖMKi, FiBL, FiBL Austria, LFL Bayern, DODR Wrocław, Bioland Bayern, Biofarma Skřeněř, PRO-BIO, obchodní společnost s r. o., Fresh&Tasty, Ekofarma Olešná

Biosummit je prestižní konferencí, na které se setkávají k diskusi hlavní aktéři ekologického zemědělství z České republiky i ze zahraničí. Klade si za cíl podnítit výměnu názorů a zkušeností mezi klíčovými aktéry EZ v ČR.

Konference byla rozdělena do šesti tematických bloků, které se postupně věnovaly následujícím tématům:

- Nové výzvy pro EZ
- Hlavní bariéry a příležitosti rozvoje EZ v ČR a ve vybraných evropských zemích
 - Dobré příklady fungující praxe
 - Ekologické zemědělství a jeho produkční potenciál
 - Spolupráce ve výzkumu a poradenství
- Stav ekologického zemědělství v ČR v roce 2016 a plány do roku 2020

Na konferenci vystoupili zajímavé osobnosti a odborníci z ekologického zemědělství: Urszula Bogusiewicz (DODR Wrocław, PL), Přemysl Čech (Rodinná farma v podhůří Jeseníků, CZ), Dora Drexler (ÖMKi, HU), Jan Gallas (ředitel OEEZ MZe, CZ), Josef Hanibal (náměstek ÚZEI, CZ), Andrea Hrabalová (ČTPEZ, CZ), Beate Huber (náměstkyně ředitele FiBL, CH), Dominika Jankowska (DODR Wrocław, PL), Daniel Jurečka (ředitel ÚKZÚZ, CZ), Vladimír Kostlivý (ÚZEI, CZ), Andreas Kranzler (ředitel FiBL Austria, AT), Magdalena Lacko-Bartošová (SPU Nitra, SK), Božena Maziarska (náměstkyně ředitele DODR Wrocław, PL), Merit Mikk (EOFF, EE), Miloš Pátek (družstvo České biomléko, CZ), Zdeněk Perlinger (předseda Svazu PRO-BIO, CZ), Jan Plagge (prezident Bioland a viceprezident IFOAM EU Group, DE), Michal Ptáček (Javorník-CZ, s. r. o., CZ), Thomas Rech (ministerstvo zemědělství, AT), Toralf Richter (odd. mezinárodní spolupráce FiBL, CH), Marco Schlüter (expert EZ a dřívější ředitel IFOAM EU Group, DE), Hana Šejnohová (ÚZEI, CZ), Stanislav Šindler (Javorník-CZ, s. r. o., CZ), Jiří Urban (ÚKZÚZ, CZ), Kateřina Urbánková (manažerka Svazu PRO-BIO, CZ), Peer Urbatzka (LfL Bayern, DE), Klaus Wiesinger (LfL Bayern, DE), Oleksandr Juščenko (GALEKS-AGRO, UA), Tomáš Zídek (Ekofarma Skřeněř, CZ).

Pro přechod na přednášku klikněte na konkrétní jméno

Nové výzvy pro EZ

[Pavel Sekáč](#), MZe (CZ) – Zahájení konference – úvodní přednáška

[Beate Huber](#), FiBL (CH) – S ekologickým zemědělstvím směrem k opravdu udržitelné místní i globální bezpečnosti potravin

[Jan Plagge](#), Bioland/IFOAM EU Group (DE) – Budoucnost ekologického zemědělství v Evropě – příležitosti, rizika, výzvy

Hlavní bariéry a příležitosti rozvoje EZ

[Marco Schlüter](#), expert EZ (DE) – Bariéry a příležitosti pro rozvoj EZ v zemích střední a východní Evropy

[Jan Gallas](#), MZe (CZ) – Bariéry a příležitosti pro rozvoj EZ v ČR

[Moderovaná beseda – bariéry a příležitosti rozvoje EZ ve vybraných zemích](#)

[Dora Drexler](#), ÖMKi (HU), [Thomas Rech](#), MZe (AT), [Merit Mikk](#), EOFF (EE), [Božena Maziarska](#), DODR Wrocław (PL), [Magdaléna Lacko-Bartošová](#), SPU Nitra (SK), [Andrea Hrabalová](#), ČTPEZ (CZ) a [Klaus Wiesinger](#), LfL Bavorsko (DE)

Dobré příklady fungující praxe

[Tomáš Zídek](#), Biofarma Skřeněř (CZ) – Zkušenosti s odbytem a pěstováním biozeleniny v přechodném období

[Miloš Pátek](#), družstvo České biomléko (CZ) – Sdružování se vyplácí

[Michal Ptáček a Stanislav Šindler](#), JAVORNÍK-CZ s. r. o. (CZ) – Malý zázrak z Bílých Karpat

Ekologické zemědělství a jeho produkční potenciál

[Daniel Jurečka](#), ÚKZÚZ (CZ) – Činnosti ÚKZÚZ ve vztahu k EZ

[Oleksandr Juščenko](#), GALEKS-AGRO (UA) – Produkční potenciál EZ – příklad Ukrajiny

[Klaus Wiesinger](#), LfL Bayern (DE) – Produkční potenciál EZ – příklad Bavorska

[Přemysl Čech](#), biofarma Čechovi (CZ) – Produkční potenciál EZ – příklad ČR

Spolupráce ve výzkumu a poradenství

[Andreas Kranzler](#), FiBL Austria (AT) – Bionet – ekozemědělci, poradenství a aplikovaný výzkum

[Dominika Jankowska](#), DODR Wrocław (PL) – Organizace poradenských služeb pro EZ v Polsku

[Toralf Richter](#), FiBL (CH) – Poradenství v EZ na Ukrajině

Stav ekologického zemědělství v ČR v roce 2016 a plány do roku 2020

[Zdeněk Perlinger](#), PRO-BIO Svaz (CZ) – Vývojové etapy a současný stav ekologického zemědělství v ČR

[Hana Šejnohová](#), ÚZEI (CZ) – Vývoj rostlinné a živočišné produkce z ekofaremu v ČR

[Josef Hanibal a Vladimír Kostlivý](#), ÚZEI – pracoviště FADN (CZ) – Ekonomika českých ekofaremu a srovnání se sousedními zeměmi

Pavel Sekáč, náměstek pro řízení Sekce pro společnou zemědělskou a rybářskou politiku EU, MZe

Úvodní přednáška

Ministerstvo zemědělství si velmi váží toho, že se Biosummit 2016 koná právě na jeho půdě, neboť je institucí odpovědnou za tvorbu legislativy a nastavení dotačních podmínek v oblasti ekologické produkce. Sekce pro společnou zemědělskou a rybářskou politiku má v kompetenci nejen evropské a národní dotace, ale i finanční prostředky na výzkum a vědu. Výstupy z akcí, jako je právě Biosummit 2016, jsou pro státní správu i pro mne osobně vítanou zpětnou vazbou informující o tom, jak dnes funguje ekologická zemědělská praxe a s jakou úspěšností jsou do ní přenášeny a implementovány poznatky z výzkumu a vědy.

Pokud jde o výměru ekologicky obhospodařovaných ploch, Česká republika dnes zaujímá desáté místo na světě a čtvrté místo v rámci EU. Je zde téměř 500 000 ha pozemků v režimu EZ, z toho cca 418 000 ha trvalých travních porostů. V poměru k celkové výměře zemědělské půdy jde tedy ve srovnání s jinými zeměmi světa či EU o velmi významný podíl. Toto lze považovat za velmi dobrý výsledek, výměra ploch nicméně není jediným důležitým ukazatelem. Proto je nutné si položit některé otázky. Především je nutné správně definovat a obhájit společenskou hodnotu a význam ekologického zemědělství. Je rovněž nezbytné jasně říct, jakou představu o rozvoji tohoto sektoru má státní správa. Dále je nutné se ptát, jaká jsou v této oblasti očekávání veřejnosti a jak státní správa přispívá k tomu, aby tato očekávání byla naplňována. Budu rád, když tyto mé úvahy vyvolají diskuzi, z níž snad vyvstanou odpovědi na nastolené otázky.

Rád bych nyní zmínil Program rozvoje venkova (PRV), což je strategický dokument ministerstva, v jehož rámci je řešeno i ekologické zemědělství. Jedním z bodů obsažených v tomto dokumentu je vliv zemědělství na životní prostředí. Právě ekologické zemědělství přináší řadu odpovědí a řešení, pokud jde o problémy spojené s tímto tématem. Příkladem může být příspěvek ekologického zemědělství k řešení klimatické změny a zachování udržitelného hospodaření na zemědělské půdě. Ekologické zemědělství může v řadě případů inspirovat a poskytovat návod i konvenčnímu zemědělství. Na druhou stranu, pokud má ekologické zemědělství v konkurenci se zemědělstvím konvenčním obstát, je třeba klást důraz na inovace, přejímat moderní myšlenky a trendy a implementovat výsledky vědy a výzkumu do ekologické zemědělské praxe.

V České republice se řešila a stále řeší řada otázek spojených s ekologickým zemědělstvím a probíhají jednání s veřejností a nevládními organizacemi, jejichž hlavním tématem je nepoměr mezi ekologickými plochami a ekologickou produkcí, která je z nich získávána. Toto vede k otázce, jak zajistit rovnováhu mezi výstupy ekologické produkce poskytovanými společností a finančními prostředky, které jsou do ekologického sektoru vkládány. Spotřebitelé na jednu stranu očekávají výstupy z ekologického zemědělství, tedy bioprodukci z rostlinné a živočišné výroby, na druhou stranu je ale také třeba brát v úvahu pozitivní vliv ekologického zemědělství na životní prostředí. Rovněž je důležité mít na vědomí přidanou hodnotu, kterou ekologické zemědělství přináší v oblasti veřejných statků (public goods). Na toto téma existuje celá řada studií a metodologických šetření, které se snaží pojmenovat a stanovit i ty přínosy ekologického zemědělství, které jsou klasickými ekonomickými metodami jen obtížně definovatelné a měřitelné. Schopnost umět tyto přínosy pojmenovat a přimět veřejnost, aby se s nimi ztotožnila, je jedním z prioritních úkolů ekologického sektoru. Následně jde o silný argument, jak tyto vstupy finančních prostředků, které jsou do ekologického zemědělství vkládány, úspěšně před veřejností obhájit. Zájem o výstupy z ekologického zemědělství roste a zákazníci jsou velmi citliví na původ zboží, což nahrává nejen produktům z ekologického zemědělství, ale i regionálním či farmářským produktům. Výzvou pro státní správu je nejen připravit prostor těmto očekáváním, ale stanovit pro ně také legislativní rámec.

Další nezbytnou aktivitou je vzdělávání (edukace) spotřebitelské veřejnosti, pokud jde o ekologickou produkci. Toto vzdělávání by mělo začít již od raného věku, optimální by bylo seznamovat s hodnotami ekologického zemědělství již předškolní děti, a to jak v rodině, tak v rámci školního vzdělávání. Vzdělávání spotřebitelů by mělo být jedním z klíčových témat, která se řeší na akcích, jako je Biosummit. Poučený spotřebitel je totiž ve většině případů tím, kdo určuje, co bude mít na trhu úspěch, a to navzdory tomu, že se téma bioprodukce v České republice dlouho opomíjelo a ne všichni producenti a výrobci jsou ochotni na požadavky spotřebitelů

reagovat. Ti, kteří byli schopni požadavky zákazníků po kvalitních ekologicky pěstovaných potravinách uspokojit, dosáhli úspěchu, neboť nabízejí to, co veřejnost a edukovaný spotřebitel očekává. Vzdělávání spotřebitele by mělo samozřejmě probíhat jak v oblasti ekologické, tak i konvenční produkce. Proto je nezbytné, aby ministerstvo poskytovalo funkční a kvalitní legislativu, přičemž neméně důležitá je také zpětná vazba ze strany ekologického sektoru a veřejnosti. Jen tak lze sledovat moderní trendy a naplňovat nejnovější vize v oblasti ekologického zemědělství.

Osobně doufám, že program přednášek Biosummitu naplní očekávání nejen mne samotného, ale i státní správy jako takové. Na jednu stranu je dobré pojmenovat, co se očekává, co je známo a co může ekologický sektor nabídnout, na druhé straně pak stojí málo informovaný spotřebitel, zákazník, který by se měl dozvědět, kde jsou skutečné hodnoty ekologického zemědělství. Toto je úkol pro ministerstvo a odbornou veřejnost. Úroveň vzdělání se v jednotlivých státech liší, s čímž souvisí i různá poptávka po bioproduktech. Co se týká České republiky, EZ zde má velký potenciál a je na všech zainteresovaných stranách, aby byl tento potenciál plně využit a zároveň naplněna očekávání veřejnosti.

Beate Huber, náměstkyně ředitele FiBL, Švýcarsko

S ekologickým zemědělstvím směrem k opravdu udržitelné místní i globální bezpečnosti potravin

FiBL, Výzkumný ústav ekologického zemědělství, má sídlo ve Švýcarsku. Tento první vědecký výzkumný ústav ekologického zemědělství byl založen na biofarmě v roce 1973. Nyní má ve Švýcarsku 160 zaměstnanců, desítky dalších pak pracují v jiných zemích (30 v Německu, 20 v Rakousku, 60–80 studentů). V současné době běží přes 300 projektů ve Švýcarsku a v rozvojových zemích. V Německu a v Rakousku momentálně funguje dalších 50 projektů. Rozpočet ústavu činí 23 milionů EUR ve Švýcarsku, 3 miliony EUR v Německu a 1,5 milionu EUR v Rakousku. Výzkumný ústav je také částečně podporován ze strany státu, což napomáhá jeho stabilizaci.

Vývoj ekologického zemědělství lze rozdělit do tří fází:

1.0 Svět ekologických průkopníků

2.0 Dnes dobře definovaný, akceptovaný a legislativně podložený ekologický sektor s nákupy spotřebitelů za 65 miliard dolarů

3.0 Koncept ekologického zemědělství pro budoucnost

První fáze vývoje ekologického zemědělství, označovaná jako **Organic 1.0**, započala ve 20. letech 20. století, tedy téměř před sto lety. V tomto období osobnosti jako Rudolf Steiner a Hans Müller definovaly filosofii a praktické základy ekologického zemědělství.

Období označované jako **Organic 2.0**, jež lze datovat od 80. let 20. století do současnosti, je možné popsat jako zavádění ekologických standardů, norem a legislativy. V tomto období rovněž došlo k vytvoření fungujících a životaschopných dodavatelských řetězců a trhů s bioprodukty, přičemž zapojení států a vlád přispívá k ochraně těchto trhů. Ekologické zemědělství má v současnosti jednaprocentní podíl na světovém trhu (v Evropě je tento podíl vyšší), přičemž spotřebitelé celosvětově každoročně nakoupí bioprodukty za 55 miliard EUR, 70 milionů ha půdy je obhospodařováno v režimu ekologického zemědělství a na této výměře hospodaří celkem dva miliony pěstitelů (producentů). Ekologické zemědělství lze na základě výše uvedených údajů považovat za dobře zavedený, nicméně minoritní segment zemědělství.

Koncept Organic 3.0 by pak měl přispět k tomu, že ekologické zemědělství se v budoucnu stane jedním z hlavních zemědělských směrů, tedy mainstreamem. Pokud se chce ekologické zemědělství stát součástí hlavního proudu, musí se zvýšit jeho podíl na trhu (měl by být vyšší než 10 %). Mezi nástroje umožňující dosažení tohoto cíle patří mimo jiné zvyšování transparentnosti odvětví, dodržování správně nastavené zemědělské praxe a neustálé sociální i materiální inovace. Jedním z problémů ekologického zemědělství je to, že poptávka po bioproduktech nyní roste rychleji než výměra ekologicky obhospodařovaných ploch. Poptávka od roku 2005 stoupla o 150 %, zatímco výměra ploch pouze o 30–35 %. Stagnace nárůstu ekologických ploch je zvláště zřetelná v případě Švýcarska a Rakouska.

Pokud jde o výzvy v rámci konceptu Organic 3.0, pak nejvýznamnější jsou tyto:

- nízký nárůst počtu ekofarem a ekologicky obhospodařovaných zemědělských půd;
- propast mezi deklarovanými zásadami, standardy, tvrzeními a skutečným stavem (včetně velkého prostoru pro inovace);
- přes velký potenciál pouze malý skutečný příspěvek nejen k podpoře udržitelnosti, ale i k řešení globálních výzev;
- pouze okrajová zemědělská alternativa, nikoliv mainstream;
- rizikovost sektoru z pohledu možných podvodů v rámci potravinových řetězců a trhu s bioprodukty (v poslední době bylo např. odhaleno značné množství podvodů na Ukrajině a v Moldavsku);
- sektor má tendenci být obrácen do sebe a soustředit se na interní problémy, nedostatečně spolupracuje s jinými podobně smýšlejícími hnutími.

Cíle konceptu Organic 3.0 jsou následující:

- zařazení ekologického zemědělství mezi hlavní zemědělské směry;
- podpora nových inovací v ekologickém zemědělství (sociálních, ekologických a technologických) a zdůrazňování jejich významu;
- podpora nejlepší udržitelné praxe v ekologickém zemědělství;
- zlepšení transparentnosti a zvýšení důvěry spotřebitelů v ekologické zemědělství;
- lepší spolupráce s ostatními sociálními a udržitelnými hnutími, jakými jsou např. agroekologie či fair trade.

Již dlouhou dobu se vedou diskuze, zda je ekologické zemědělství ekonomicky životaschopné v dlouhodobém časovém horizontu. Výsledky naprosté většiny studií založených na metaanalýzách ukazují, že plodinné výnosy jsou v ekologickém zemědělství ve srovnání s konvenčním zemědělstvím nižší, a to v průměru o 10–15 %.

Výsledek studie uskutečněné v Indii v tomto roce ukázal, že výnos bavlny pěstované v ekologickém režimu je nižší než u bavlny pěstované v konvenčním zemědělství, nicméně tento výnos byl ve srovnání s konvenčním hospodařením méně závislý na počasí. V obou systémech bylo dosaženo stejné hrubé marže, což díky levnějším používaným vstupům znamenalo nižší výrobní náklady u ekologické varianty. Ekologická varianta byla kapitálově méně náročná, a tím představovala i nižší finanční riziko.

I když právě výnos plodin přináší okamžitý finanční zisk, při porovnávání ekologického a konvenčního zemědělství by se měly brát v úvahu rovněž ekosystémové služby.

Výnos je ovlivňován celou řadou faktorů, jakými jsou přirozená úrodnost půdy (reliéf, klima, živé organismy) a okamžité přírodní vlivy (počasí, kvalita ovzduší, škůdci, patogeny). Důležitá jsou rovněž použita antropogenní opatření. Konvenční zemědělství preferuje krátkodobá antropogenní opatření (používání syntetických hnojiv a prostředků na ochranu rostlin, méně šetrné zpracování půdy), zatímco ekologické zemědělství klade důraz na opatření dlouhodobá (střídání plodin, přírodní prostředky na ochranu rostlin, organická hnojiva, zelené hnojení). V případě konvenčního zemědělství v krátkodobém časovém horizontu dojde ke zvýšení výnosů na úkor půdní úrodnosti, přičemž z dlouhodobého hlediska je úrodnost půdy základem pro dosažení vyšších výnosů. Jednou ze zásad ekologického zemědělství by mělo být, že nelze akceptovat kompromisy, pokud jde o úrodnost půdy a ekosystémové služby.

V zemědělství existuje řada metod a způsobů, které lze nazývat trvale udržitelná praxe. Mezi příklady nejlepší zemědělské praxe jsou řazeny následující postupy:

- vylepšené technologie, například bezorebné obdělávání půdy nebo používání geneticky modifikovaných plodin;
- integrovaná produkce (IP, IPM);
- zemědělství s omezením vstupů (LIA = Low Input Agriculture) a přesné zemědělství;
- udržitelné zemědělství s omezením vnějších vstupů (LEISA = Low External Input Sustainable Agriculture);
- ekologické zemědělství;
- ekologické zemědělství s omezenou orbou;
- ekologické agrolesnictví.

Pokud jde o užívaná opatření, ekologické zemědělství je z uvedených příkladů nejkomplexnější, a tedy nejvíce přispívá k zachování udržitelnosti systému.

Ve světě dnes existuje celá řada standardů a označení, které odkazují právě na udržitelnost. Mezi těmito standardy a označeními panuje do značné míry konkurence a je poměrně složité se mezi nimi orientovat, například v případě značení potravin. Pouze málo těchto standardů ovšem udržitelnost řeší komplexně a na základě holistického přístupu. V případě označení biopotravin je odkaz na udržitelnost plně odůvodněný.

IFOAM prostřednictvím sítě SOAAN (Sustainable Organic Agriculture Action Network; Akční síť pro ekologické zemědělství) vytvořil nástroj pro monitoring a hodnocení ekologických farem a podniků z pohledu udržitelnosti. Tento systém se nazývá SMART a hodnocení provádí na základě 19 parametrů, sdružených do čtyř skupin. Výstupem je graf, který identifikuje silné stránky a slabiny konkrétního podniku ve vztahu k udržitelnosti.

Inovace v ekologickém zemědělství

Inovace v ekologickém zemědělství jsou nezbytným předpokladem dalšího rozvoje. Inovace lze rozdělit na sociální, ekologické a technické, resp. technologické. Odhaduje se, že tyto inovace potřebuje 1,8 milionu ekologických zemědělců.

Mezi sociální inovace se řadí komunitou podporované zemědělství (KPZ), městské a příměstské zemědělství, bedýnkový prodej bioproduktů či internetové obchody s biopotravinami. U řady uvedených případů společnost v rámci sociálních inovací přímo podporuje zemědělství, a to včetně sdílení odpovědnosti a možných ekonomických rizik. Koncept městského a příměstského zemědělství se stává aktuálním zejména v jižních rozvojových zemích, kde se populace v současnosti přesunuje z venkova do velkých měst.

Je velmi důležité, aby věda a výzkum nebyly odtrženy od praxe a inovace byly vyvíjeny ve spolupráci se zemědělci, kteří je budou využívat.

Příkladem **dobře fungující sociální inovace** je sdílené využívání tradičních znalostí farmářů a veterinářů ve Švýcarsku prostřednictvím internetu. Na základě zhruba tří set rozhovorů se zemědělci a veterináři vznikl seznam 1025 domácích a farmářských receptů z více než sta druhů rostlin, který je od roku 2015 farmářům k dispozici na internetu. V seznamu lze například najít odkaz na bioaktivní druhy píce (vičenec ligrus, čekanka obecná), které účinně tlumí výskyt gastrointestinálních hlístic u přežvýkavců, čímž přispívají ke snížení spotřeby antibiotik.

Účinně **fungující technické inovace** mohou být jednoduché. Příkladem je projekt na zlepšení využitelnosti fosforu v Indii. Fosfor je obecně limitující živinou, přičemž toto téma je zvláště aktuální v ekologickém zemědělství, kde nelze používat rychle využitelné zdroje fosforu, ale jen zdroje přírodní, s pomalu se uvolňujícím a hůře využitelným fosforem. Řešením je okyselení kompostu a následné zlepšení využitelnosti

fosforu rostlinami. Tato inovace vznikla za spoluúčasti farmářů. Při pokusech u 51 z nich došlo díky této inovaci ke zvýšení výnosu o deset až sto procent.

Příkladem ekologické nebo technologické inovace je získávání nových rostlinných extraktů, které fungují jako biofungicidy. FiBL prozkoumal více než dva tisíce druhů rostlin s tím, že u pěti z nich byly identifikovány fungicidní účinky. Vzhledem k tomu, že houbové choroby jsou v ekologickém zemědělství velkou hrozbou, je tento druh inovace velmi důležitý, a to i z pohledu možného snižování dávek mědi, používané proti houbovým chorobám.

Další prezentovanou inovací bylo tlumení výskytu choroby kakaových bobů *Moniliophthora perniciosa* prostřednictvím pěstování této plodiny ve smíšené kultuře s dalšími druhy především ovocných stromů.

Inovací používanou ve Švýcarsku a Ghaně je využití kompostu z domovního odpadu k produkci larev mouchy druhu *Hermetia illuscens*, přičemž tyto larvy následně slouží jako surovina pro výrobu proteinového krmiva pro ryby.

Mezi technické inovace patří vývoj mechanizace určené pro využití v ekologickém zemědělství.

K technologickým inovacím lze zařadit koncept inteligentního, přesného zemědělství, kdy jsou pozemky rozděleny do pásů a dílů podle vrstevnic. V tomto případě technologie přispívá ke zvýšení biodiverzity na obhospodařovaných pozemcích.

V současném zemědělství lze sledovat prudký rozvoj inovací a technologií, mezi něž patří:

- robotizace a automatizace v rostlinné a živočišné výrobě;
- zpracovávání a uchovávání velkých objemů dat, např. prostřednictvím cloudových úložišť;
- nové technologie šlechtění na molekulární úrovni;
- nové genomické metody selekce;
- použití nanotechnologií v procesu balení atd.

Řada nových technologií se z pohledu ekologického zemědělství jeví jako velmi slibná, nicméně u všech technických či technologických inovací je třeba posoudit případ od případu, zda vyhovují vysokým standardům ekologického zemědělství.

Hlavním problémem v oblasti inovací je nedostatečné financování výzkumu v ekologickém zemědělství. Do projektů cíleně zaměřených na ekologické zemědělství směřuje méně než jedno procento prostředků určených pro zemědělský výzkum.

Velmi důležité je udržování integrity ekologického zemědělství. Nedílnou součástí tohoto procesu je zvyšování důvěryhodnosti EZ prostřednictvím nových nástrojů v oblasti kontroly a certifikace. Jednou z takových metod v oblasti analýz je tzv. fingerprinting – označování produktů stabilními izotopy, jež umožňují identifikovat místo původu (produkce). K dalším prostředkům zvyšujícím důvěryhodnost odvětví patří rovněž inovace v oblasti kontroly ekologického zemědělství. Informace od zemědělců lze například ověřovat prostřednictvím satelitního snímkování a pořizování leteckých multispektrálních a hyperspektrálních fotografií nebo UAV pomocí helikoptér či bezpilotních dronů, kdy není nutná osobní přítomnost inspektora. Podle literatury (Evropská kosmická agentura (ESA) a Pierre Ott, Ecocert) lze na takto získaných snímcích rozlišit ekologicky a konvenčně obhospodařované plochy s jistotou pohybující se mezi 80 a 100 %.

Pokud jde o koncept Organic 3.0 jako takový, jeho cílem je:

- modernizace ekologického zemědělství;
- podpora inovací a vývoje;
- pokrytí všech aspektů udržitelnosti a správné faremní praxe;
- vývoj nových idejí a standardů v oblasti zajištění kvality, kontroly a certifikace;
- zvyšování důvěry spotřebitelů.

Jan Plagge, prezident svazu Bioland,
viceprezident IFOAM EU Group, Německo

Budoucnost ekologického zemědělství v Evropě – příležitosti, rizika, výzvy

Základní aspekty a vize ekologického, resp. biodynamického zemědělství byly definovány v období mezi světovými válkami, přičemž klíčovou roli sehrály osobnosti jako Rudolf Steiner nebo sir Albert Howard. Toto období se označuje jako Organic 1.0. Přibližně od šedesátých let 20. století lze mluvit o další fázi vývoje ekologického zemědělství, označované jako Organic 2.0. Toto období je charakterizováno vznikem veřejných standardů ekologického zemědělství, tvorbou ekologické legislativy a především globálním uznáním ekologického zemědělství jako jednoho ze zemědělských směrů. Od roku 2013 se ekologické zemědělství dostává do další fáze, označované jako Organic 3.0. V rámci tohoto období by mělo dojít k nárůstu počtu ekologicky hospodařících farem, což v praxi znamená přechod konvenčních zemědělských podniků na ekologický způsob hospodaření. Ekologické zemědělství by se tak mělo stát jedním z hlavních zemědělských směrů, tedy mainstreamem, a nikoliv jen okrajovou alternativou. Ekologický sektor by se měl rovněž zaměřit na zlepšení výkonnosti ekologického zemědělství a navyšování podílu bioproduktů na trhu ve spojení se zvýšenou spotřebou biopotravin. Výměra zemědělské půdy v ekologickém režimu v Evropě v současné době činí 10,3 milionu hektarů, přičemž tento podíl stále narůstá. Největší část výměry tvoří trvalé travní porosty (44,9 %) a orná půda (40,1 %), následované trvalými kulturami (11,6 %). V Evropě působí přes 250 tisíc ekologických zemědělských podniků a téměř 50 tisíc zpracovatelů bioproduktů.

Pokud jde o výzvy, před kterými v současné době ekologický sektor stojí, jednou z nejvýznamnějších je narůstající disproporce mezi stoupající poptávkou po bioproduktech na evropských trzích a zvyšováním ekologicky obhospodařovaných ploch. V porovnání s prudce narůstající poptávkou je nárůst ploch výrazně nižší. Tento trend je zvláště výrazný v německy hovořících zemích. Řešením je již zmiňované zlepšení výkonnosti ekologického zemědělství; dovoz bioproduktů by měl být až na druhém místě.

V některých evropských státech dochází v současné době k prudkému nárůstu počtu podniků přecházejících na ekologický způsob hospodaření. Nejmarkantnější je to v případě Dánska, kde je v roce 2016 takovýchto podniků nejvíce za posledních 20 let. Hlavním důvodem je rychlá reakce zemědělců na prudký nárůst poptávky po bioproduktech, a to na domácím i zahraničním trhu. Podle dánského ministerstva zemědělství se roční objem tržeb za biopotraviny v maloobchodní síti mezi lety 2007 a 2015 zdvojnásobil. Pokud jde o vývoz bioproduktů, roční objem tržeb za stejné období stoupl ze 70 mil. EUR na 229 mil. EUR. Podobnou tendenci lze sledovat i v Německu: v případě svazu Bioland byl počet podniků přecházejících k ekologickému zemědělství v roce 2016 nejvyšší za dobu existence svazu, tedy od roku 1971. Ve Francii pak farmáři v ekologickém zemědělství vidí cestu z ekonomické krize, která zemědělský sektor postihla.

Vize pro rok 2030

Vizi pro ekologické zemědělství EU v roce 2030 vypracovala organizace IFOAM pod názvem Transforming Food & Farming. Dokument vznikl po zhruba tříleté diskuzi se zástupci zemědělců, výrobců i nevládních organizací v rámci celé Evropy. Smyslem bylo definovat budoucí pozici ekologického zemědělství a stanovit aktivity a nástroje pro dosažení této pozice. Jedním z hlavních cílů je, aby více než 50 % zemědělské půdy v EU bylo obhospodařováno dle principů ekologické produkce. Obecným cílem vize je pak zavedení důvěryhodného, environmentálně uvědomělého a šetrného systému hospodaření, který bude v rámci EU akceptován v globálním měřítku. Ekologické hnutí se musí i nadále vyvíjet, zastávat holistický přístup a profitovat ze spolupráce s podobně smýšlejícími hnutími a iniciativami, jakými jsou fair trade, agroekologie a městské či komunitou podporované zemědělství. **Ekologické zemědělství by v budoucnu mělo být schopno poskytovat čerstvé, sezónní a šetrně zpracované biopotraviny za rozumnou cenu do každé evropské domácnosti, instituce a na každé pracoviště.**

Ekologické hnutí bude i nadále podporovat a motivovat vývoj ekologického sektoru, zejména prostřednictvím podpory zvyšování flexibility a environmentální výkonnosti ekologických podniků. Hnutí se také zaměří na podporu a inovaci nástrojů, které přispívají k zachování integrity dodavatelských řetězců u biopotravin a tím ke zvýšení důvěryhodnosti ekologického sektoru.

I nadále budou podporovány a udržovány lokální a na místní podmínky adaptované odrůdy a plemena vhodná pro systém ekologického zemědělství. Hospodářská zvířata mají být chována v bezstresových podmínkách a přispívat tak k udržitelnosti ekologických farem.

Ekologičtí zemědělci a ostatní pracovníci v ekologickém sektoru by měli být náležitě ohodnoceni za to, že přispívají ke zdravému životnímu prostředí, rozvoji místní venkovské ekonomiky a v neposlední řadě pak za produkci zdravých a kvalitních potravin.

Výzvy a rizika pro budoucnost

Ekologické zemědělství nicméně také čelí řadě výzev a rizik, jejichž zvládnutí rozhodne o tom, zda se toto odvětví zařadí mezi hlavní zemědělské směry či nikoliv. Mezi nejdůležitější patří:

- revize evropské ekologické legislativy, konkrétně tvorba nového evropského nařízení, jež nahradí stávající nařízení Rady (ES) č. 834/2007. Schválení tohoto nařízení se neustále oddaluje, přičemž důvodem je několik legislativních požadavků, které jsou v návrhu chystaného nařízení nově obsaženy a vyvolávají bouřlivé diskuse. Jedním z nejpálčivějších bodů je zařazení maximálních reziduálních limitů pro bioprodukty. Tento krok nastolil otázku, nakolik mohou být ekologičtí zemědělci zodpovědní za obsah reziduí v bioproduktech, pokud byla tato kontaminace způsobena přenosem z okolních konvenčně obhospodařovaných pozemků. Názor ekologického sektoru je ten, že ekologičtí zemědělci by neměli být postihováni za kontaminaci způsobenou jejich konvenčně hospodařícími sousedy. Z tohoto důvodu pak ekologické svazy a iniciativy trvají na odstranění maximálních reziduálních limitů z chystaného nařízení a jako řešení doporučují pečlivé došetření příčiny u každého případu nálezu reziduí pesticidů v bioproduktech. To, že v produktech nejsou detekována rezidua pesticidů, na druhou stranu automaticky neznamená, že při jejich získávání se postupovalo podle pravidel ekologické produkce. Podle názoru IFOAM i ekologických svazů, jako je Bioland, by odpovědnost za kontaminace rezidui pesticidů měla být na výrobcích těchto pesticidů (chemickém průmyslu) a rovněž na státních orgánech, které schvalují používání takových látek, jež driftují kilometry daleko a kontaminují nejen okolní ekologické pozemky, ale i městské parky, školní zahrady a hřiště;
- plán Evropské komise na rozšíření označování ekologicky šetrných výrobků „ecolabel“ (tzv. EU ekoznačka ve formě květiny) i na potraviny, což může ohrozit systém současného jasného značení biopotravin v rámci EU. Tento systém, který se nazývá Product Environmental Footprint (PEF), má spotřebitelům před nákupem umožnit porovnání environmentálního dopadu produktů v rámci jedné kategorie výrobků. DG ENVI zahájilo realizaci tohoto projektu v roce 2010 a v roce 2013 vytvořilo harmonizovanou metodiku pro výpočet PEF. V současné době je v chodu pilotní fáze, v jejímž rámci běží 26 PEF projektů, z nichž 11 je zaměřeno přímo na potraviny;
- rozvoj nových biotechnologií, při kterých dochází k manipulaci s DNA – již dva roky probíhá diskuze, zda tyto nové postupy mají být považovány podobně jako GMO za neslučitelné s principy EZ. Problematická je kromě možného dopadu na životní prostředí i složitá a často nemožná detekce a identifikace těchto manipulací ve vzorcích produkce, a s tím úzce související zabezpečení svobody volby výběru pro farmáře i spotřebitele. Ekologické zemědělství v každém případě nutně potřebuje stanovení jasné definice, co je GMO, resp. genetická manipulace;

- nová reforma Společné zemědělské politiky (SZP), která by měla klást významně větší důraz na platby za poskytování úkonů dle jejich působení na životní prostředí neboli za tzv. eko-systémové služby (environmental eco-system services). Přímé (necílené) platby v současné době činí asi 80 % z celkového objemu zemědělských podpor, přičemž toto procento se za posledních dvacet nesnižovalo, ale naopak rostlo. V budoucnu bude v rámci snižujících se rozpočtů nezbytné poskytovat daňovým poplatníkům detailnější informace o tom, kam směřují peníze z jejich daní, což zcela jistě povede k navyšování dotací v souvislosti poskytováním veřejných statků, na úkor přímých plateb. V nejbližší době bude publikován dokument IFOAM EU Group s návrhem nové reformy SZP pro rok 2020, přičemž hlavní změnou je sloučení obou pilířů podpor (přímých plateb a PRV) do jednoho pilíře pod označením „Public Goods Payments“ (platby za veřejné statky). Každá konkrétní farma by měla být podle tohoto návrhu podporována na základě toho, kolik veřejných statků poskytuje. V roce 2034 by platby za veřejné statky měly činit 80 % z pilíře plateb v rámci SZP. V Německu jsou v rámci současné SZP poskytovány o cca 30 % vyšší platby na ekologické zemědělství, než tomu bylo v minulé SZP, což je pozitivní;
- řešení klimatické změny s využitím potenciálu, který nabízí ekologické zemědělství a jemu podobné zemědělské systémy. Jedná se zejména o vyšší vázání (sekvestraci) uhlíku v půdě a s tím spojené nižší emise oxidu uhličitého do ovzduší. Podíl odpovědnosti za klimatickou změnu činí u zemědělství jako takového 15–30 %, v závislosti na metodě výpočtu. Díky značnému potenciálu ekologického zemědělství řešit problém změny klimatu bylo v Německu v rámci právě schváleného Akčního plánu řešení klimatické změny do roku 2030 jako jeden z cílů navrženo navýšení podílu půdy obhospodařované v režimu ekologické produkce na 20 % do roku 2030 (dnes je to 6,3 %). Německo si dalo za cíl snížit emise skleníkových plynů o 80–95 % do roku 2050, což prakticky znamená kompletní dekarbonizaci celé ekonomiky.

Rozvoj ekologického sektoru skýtá mnoho příležitostí. Já osobně věřím, že lze dosáhnout i více než padesátiprocentního podílu zemědělské půdy obhospodařované dle principů ekologické produkce, a tedy s bohatší biodiverzitou, větším množstvím farem, pracovních příležitostí i příjmů a s méně znečištěným životním prostředím.

Marco Schlüter, expert na EZ a dřívější ředitel IFOAM EU Group, Německo

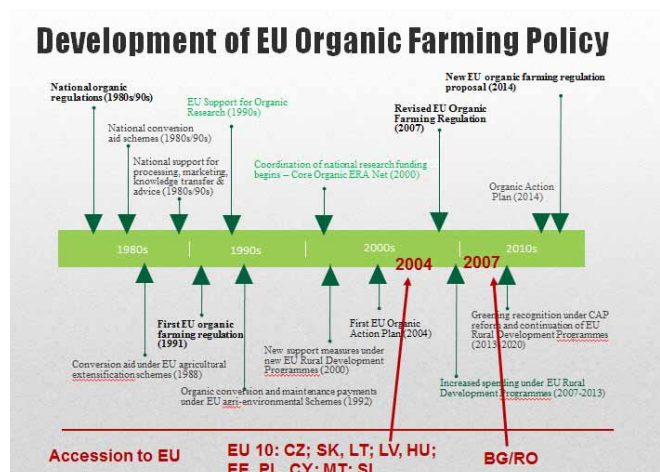
Bariéry a příležitosti pro rozvoj ekologického zemědělství v zemích střední a východní Evropy

Rozvoj EZ z pohledu ploch je v řadě nových členských zemí Evropské unie (EU 13) významný – podíl ploch v EZ na celkové zemědělské půdě v Estonsku překročil 16 %, v ČR je v EZ zařazeno 12 % zemědělské půdy, 10 % se blíží podíl ve Slovinsku a na Slovensku. Společným rysem je naopak málo rozvinutý domácí trh s biopotravinami. Roční spotřeba biopotravin na obyvatele v Dánsku činila 162 EUR v roce 2014, zatímco v ČR je to okolo 7 EUR (v Estonsku cca 17 EUR, Slovinsku 27 EUR a na Slovensku 1 EUR). Zde vzniká určité dilema a vyvstává otázka, jaké faktory ovlivňují rozvoj EZ v zemích střední a východní Evropy (SVE).

Pro lepší pochopení je nutné si uvědomit celou historii vývoje evropské politiky pro ekologické zemědělství: od prvních národních pravidel a národní podpory (1980) přes první nařízení pro EZ ze strany EU (1991) a první unijní podporu v rámci agro-environmentálních opatření (1992) až po nové evropské nařízení pro EZ (2007, nyní se reviduje) a nové dotační opatření pro EZ, implementované v rámci postupně přijímaných Programů rozvoje venkova (2000, 2007 a 2014).

Nové členské státy (přijaté do EU v roce 2004, příp. 2007 – Bulharsko a Rumunsko – a v roce 2013 i Chorvatsko) **vstupují již do určitého systému, který byl vyvinut dříve a se kterým se nemusejí ztotožňovat.** „Naskakují“ do již určité úrovně rozvoje pravidel i dotací. Ačkoliv již před vstupem do EU probíhaly přípravy a adaptace legislativy i dotací na situaci v EU, jedná se o připojení a přizpůsobení se již existujícím pravidlům EU bez ohledu na vlastní historický vývoj v dané přistupující zemi.

Nic není černobílé, lze však konstatovat, že **v zemích EU15 byl rozvoj ekologického zemědělství podporován tzv. odspodu** – od farmářů a spotřebitelů; jako alternativu jej vždy prosazovaly také lokální nevládní organizace. Za rozvojem EZ však stojí zejména rostoucí zájem spotřebitelů a jejich důvěra v biopotraviny, upevňovaná krizemi v konvenčním potravinářském systému. Domácí trh s biopotravinami je ve většině těchto zemí dobře rozvinutý. **Naopak v nových členských zemích (EU13) je rozvoj EZ realizován tzv. shora** – v podstatě se přejímají dotační pravidla EU a akceptují legislativní předpisy. Ekologické zemědělství taktéž prosazují místní nevládní organizace, ale hlavní tlak na konverzi do EZ je dán implementací politických nástrojů (PRV a Nařízení pro EZ). Domácí trh s biopotravinami zde zůstává nerozvinutý a většina (90 %) produkce je exportována.

Z grafu jsou rovněž patrné **hlavní nástroje rozvoje EZ** – je to legislativa v podobě evropských nařízení pro EZ, dále dotační podmínky v rámci společné zemědělské politiky (PRV jako druhý pilíř, ale i přímé platby jako první pilíř) a nakonec je to Akční plán pro rozvoj EZ, příp. podpora výzkumu.

Ad 1) Evropské nařízení pro EZ

Jsou tyto rozdíly brány v úvahu nyní při revizi evropského nařízení pro EZ? Bohužel nikoli, Evropská komise nevidí zásadní rozdíly mezi členskými zeměmi a její snahou je zrušit veškeré výjimky a maximálně snížit flexibilitu podmínek nařízení. Navrhuje zrušit navržené přechodné období do roku 2021 na používání osiv a rozmnožovacího materiálu nepocházejících z EZ, využití konvenčních zvířat do chovu či mladých násad do akvakultury. Dále navrhuje zrušit: výjimky pro souběžnou produkci, malé procento bílkovinných krmiv z konvence (do 5 %), použití mladých zvířat z konvence při chovu drůbeže, v případě včelařství fungování ekologických i konvenčních včelstev v jednom podniku a použití konvenčního včelího vosku aj. Tento postup EK je kritizován napříč EU.

Ad 2) SZP

Část zemí využila možnosti přesunout finanční prostředky z prvního do druhého pilíře a tím posílit rozpočet PRV (FR, LV, UK, BE, CZ, DK, DE, EE, EL, NL, RO). Na druhou stranu existuje pět zemí (Chorvatsko, Maďarsko, Polsko, Slovensko, Malta), které využily naopak posílení přímých plateb na úkor PRV, což z pohledu rozvoje EZ není dobré. Byla však zachována flexibilita. Ve výsledku budou zhruba tři miliardy EUR přesunuty celkově z prvního do druhého pilíře za období 2014–2020.

Ad 3) Akční plány pro rozvoj EZ

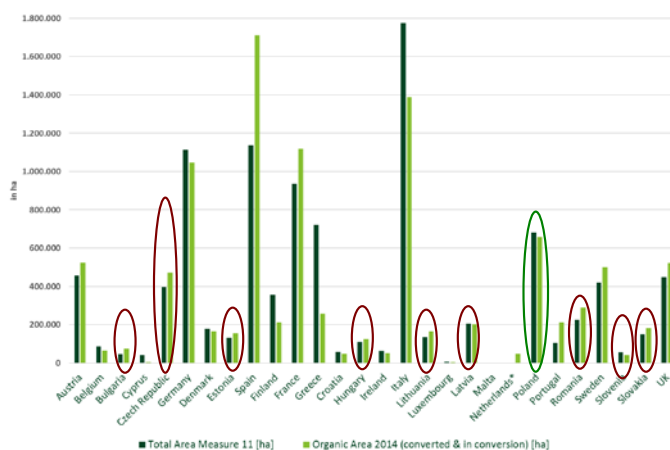
Akční plán (AP) je chápán jako jednotný koncept – návrh kroků vedoucích k rozvoji EZ v dané zemi. Je potěšující, že tyto plány existují ve většině zemí EU či jejich regionech. V rámci studie, kterou zpracovala během roku 2015 IFOAM EU Group, bylo zkoumáno 31 akčních plánů pro rozvoj EZ v Evropě. Z nových členských zemí je AP zpracován v České republice, Chorvatsku, Estonsku, Maďarsku, Polsku a Slovinsku, což představuje šest z 13 zemí, které mají národní AP – jedná se tedy o celkem významné zastoupení zemí EU13. Politici se tedy snaží dělat pro rozvoj EZ v těchto zemích něco navíc. Je však nutné mít na paměti, že řada zpracovaných akčních plánů nakonec není implementována, jelikož nemá přidělen rozpočet na navržené aktivity nebo je realizace AP navázána na existující podpory (tj. hlavně PRV).

Co se týče českého AP (2011–2015), je třeba ocenit nastavení cílů směrem k budování domácího trhu s biopotravinami (tj. dosažení tříprocentního podílu na celkovém trhu potravin a nápojů při dvacetiprocentním meziročním růstu spotřeby a šedesátiprocentním podílu české produkce).

Ad 4) Postavení EZ v rámci PRV (2014–2020)

Ekologické zemědělství je nově podporováno samostatně v rámci opatření 11. Otázkou je, zda se podařilo implementací opatření pro EZ přispět k budoucímu poskytování veřejných statků. IFOAM EU Group provedl během letošního roku srovnání rozlohy v EZ dosažené v roce 2014 v jednotlivých členských zemích s plochou plánovanou pro dotace v rámci opatření 11 PRV (2014–2020). Z grafu níže vyplývá, že kromě Řecka a Itálie neplánuje žádná další země v EU výraznější podporu rozšíření ploch v EZ. Plánována je spíše stagnace ekologických ploch a např. i v České republice je počítáno s cílovou výměrou EZ nižší, než je současná výměra.

Jde o zajímavý závěr. Můžeme jen předpokládat či doufat, že rozvoj na domácím trhu biopotravin a rostoucí poptávka podpoří i růst ploch v EZ bez vazby na motivaci/platby v PRV.

Ad 5) Zabírání půdy

Kromě legislativních a dotačních faktorů působí na rozvoj EZ významně také dostupnost pozemků (tzv. zabírání půdy = land grabbing). Ze srovnání v jedenácti zemích vyplývá, že v důsledku zabírání půdy (jejím skupováním) se zkoncentrovala kontrola nad zemědělskou půdou, kdy pouhé tři procenta podniků (vlastníků půdy) dnes kontrolují více než padesát procent celkové zemědělské plochy Evropy. Ve všech částech Evropy je skupování půdy významný problém, obzvlášť palčivý je však zejména ve východní Evropě.

Ad 6) Vize EZ do roku 2030

Jako nástroj dalšího rozvoje EZ byla rovněž zmíněna vize pro ekologické zemědělství EU v roce 2030 pod názvem Přeměna jídla a zemědělství, kterou vypracovala organizace IFOAM EU. Hlavním cílem je mít EZ jako hlavní typ zemědělství v EU; vyvstává tedy otázka, jaké ekologické zemědělství vlastně v budoucnu chceme. Celé hnutí se bude muset změnit – už nepůjde jen o plán produkce zdravých a krásných jablek, ale spíš o politický dokument usilující o následující hlavní cíle:

- být nositelem změny společně s podobně smýšlejícími iniciativami;
- být modelem pro udržitelné zemědělství a výrobu potravin;
- být zemědělským systémem, který je široce přijatý v Evropě, je spravedlivý a šetrný k životnímu prostředí a produkuje zdravé a bezpečné potraviny;
- obhospodařovat více než 50 % zemědělské půdy v EU podle zásad EZ.

Nástroje:

- podpora občanů a uznání tvůrců politiky;
- „mosty“ s ostatními zúčastněnými stranami potravinového systému;
- inovace založené na holistickém (celostním) principu;
- podpora důvěry v integritu hodnotového řetězce.

Proč by se politici měli zajímat o ekologické zemědělství?

Pokud chceme EZ povýšit na hlavní zemědělský proud (mainstream), musíme přesvědčit politiky, aby se o EZ začali více zajímat. V rámci sektoru EZ se soustředíme na příliš úzké problémy (např. jak zvýšit výnos u pšenice), avšak tvůrci politiky řeší zcela jiné, mnohem větší problémy. Mění se politické zázemí (roztříštěnost EZ, geopolitické konflikty, populismus, ekonomické krize...). Ačkoliv EZ může přispět k řešení mnoha ekologických, ekonomických a sociálních výzev v oblasti zemědělství, politika bude orientována stále více na zásadní otázky stejně jako veřejnost.

Aby se téma EZ stalo předmětem diskuze, je třeba ukázat, že je EZ relevantní pro řešení i těchto současných zásadních problémů (klimatické změny, vylidňování venkova nebo třeba i problém migrace...).

Pokud se nepodaří vtáhnout EZ do „jádra politiky“, není reálné větší rozšíření EZ v rámci EU a EZ zůstane spíš jen strategií „životního stylu“. **Snahou by mělo být zařazení EZ mezi TOP politická témata – udělat téma EZ perspektivní z pohledu tvůrců politiky.**

Výzvy v zemích SVE

Na základě vlastního sběru informací a dvou setkání IFOAM EU ve Varšavě (2014) a Bukurešti (2015) vznikl seznam bariér, resp. výzev, které by bylo dobré překonat, aby byl zajištěn rozvoj EZ v nových členských zemích (EU13). Tyto byly roztrženy do čtyř skupin:

Budování kapacit

- slabá lobby pro EZ
- slabé nevládní organizace
- nedostatek silných osobností
- nízká spolupráce v rámci sektoru (i z historických důvodů)
- nedostatečná vize jak z pohledu dlouhodobé strategie, tak kapacit
- nedostatečné zapojení do mezinárodních sítí (možnost sdílení zkušeností – důvody jsou jazykové i finanční)

Spotřeba

- neexistence environmentálních „zelených“ pravidel v rámci zadávání veřejných zakázek
- nedostatečné rozpoznání EZ a malá důvěra spotřebitelů
- nízká kupní síla
- negativní/neutrální média
- „biopotraviny jsou jen pro snoby“ (pro vyšší a střední třídy) – špatné marketingové strategie/politiky

Infrastruktura pro EZ

- neefektivní fungování dodavatelského řetězce – malý rozsah i efektivita (špatně aplikovatelná úspora nákladů z rozsahu)
- obtížnější dostupnost vstupů (práce, osiv, krmiv apod.)
- nedostatek odborných znalostí na úrovni zemědělského podniku
- nízký rozpočet na reklamu/komunikaci a investice

Politika a legislativa

- dotační systém neupřednostňuje EZ
- politika spolupracuje s velkými firmami, toleruje zabírání půdy, přijímá GMO
- neexistují politické strany/skupiny podporující EZ

IFOAM EU Group se snaží pomoci v první skupině bariér, a to budování kapacit. Organizuje setkání a kulaté stoly pro zástupce z nových členských zemí, kde se snaží propojovat hlavní aktéry z jednotlivých zemí a hledat cesty a řešení vedoucí k dalšímu rozvoji EZ.

Vybudování kapacit v daných zemích je totiž zcela stěžejní. Následně lze snadněji řešit ostatní bariéry jako infrastrukturu či spotřebu veřejnosti. Proto také během roku 2014 realizovala evropská skupina IFOAM studii pod názvem Strengthen Advocacy and Representation Capacity in New Member States (Posílit kapacity v nových členských státech), která mapovala stav kapacit ve vybraných zemích EU s cílením na nové členské státy. Jedním z výstupů této studie je zjištění, že ačkoliv v dané zemi obvykle existuje osoba věnující se EZ pod určitou organizací (svazem, obchodní společností či jako poradce), často v nových členských zemích nešlo o pravidelně placeného zaměstnance a jednalo se maximálně o dvě osoby. Většinou šlo o „dobrovolníky“ placené z krátkodobých projektů, což není ideální řešení v dlouhodobém horizontu. Naopak v Dánsku nebo Německu mají tyto organizace soustředěné na EZ i více než deset zaměstnanců. Např. asociace Organic Denmark má okolo stovky zaměstnanců, podobně ve Francii Agence Bio. Tento rozdíl velmi oslabuje vývoj EZ v nových členských zemích, protože všude je potřeba se věnovat lobbingu, zapojovat se do mezinárodních sítí, poskytovat poradenství. A realizovat všechny tyto aktivity s daným limitovaným rozpočtem je vždy obrovská výzva.

Závěry

Nakonec uvedme několik obecných, možná poněkud provokujících závěrů, jež platí napříč novými zeměmi EU. Jejich zástupci jistě znají historii vývoje EZ ve své zemi a vědí, co je v jejich případě nejvíce aktuální.

- Je nutné si uvědomit odlišný vývoj EZ a jiné kulturní zázemí oproti zemím EU 15.
- Víze EZ „Provést změnu EZ na hlavní proud zemědělství“ – co to obnáší pro země střední a východní Evropy?
- Nejistota světa: EZ je stále důležité, ale je nutné jej posunout do jádra politiky, EZ se musí stát relevantním tématem v blízké budoucnosti.
- Je nutný opravdový a konzistentní politický přístup (akční plány s reálným rozpočtem a konzistentními/komplexními opatřeními).
- Politika musí plnit základní domácí úkoly – fungování demokracie (řešit přístup k půdě, ochranu přírody, správnou implementaci PRV a společné zemědělské politiky).
- Důležité je vybudování kapacit nutných k vytvoření silné fungující struktury zástupců sektoru (např. kulatý stůl IFOAM EU na budování kapacit – je třeba vybudovat kapacity, s jejichž pomocí pak bude možné řešit další bariéry).
- Znovu je třeba diskutovat o nastavení SZP – podpora EZ nyní slouží spíše k zajištění stávajících ploch (stagnace) namísto růstu.
- Ještě důležitější je podpora rozvoje domácího trhu při současném využívání exportních možností (avšak domácí trh by měl být stěžejní).
- Je třeba budovat a zajistit fungující infrastrukturu pro EZ (vstupy, dodavatelské řetězce...).

Jan Gallas, ředitel odboru environmentálního
a ekologického zemědělství, MZe

Bariéry a příležitosti pro rozvoj ekologického zemědělství v ČR

Z hlediska ministerstva zemědělství, které je coby ústřední orgán státní správy pověřeno dozorem nad ekologickým zemědělstvím, je překážek i příležitostí v tomto sektoru celá řada. Situace se neustále vyvíjí, zásadní posuny lze pozorovat jak směrem pozitivním, tak ale i negativním. To je v pořádku; vývoj je vždy lepší než stagnace. Na druhou stranu přibývá faktorů, které nejsme schopni předvídat, ani je nedokážeme nijak ovlivnit. Těm se snažíme předcházet a podle svých možností se s nimi vyrovnávat.

Překážky rozvoje EZ

Jednou z velkých překážek českého ekologického zemědělství je **nedostatečné využití jeho produkčního potenciálu** (v množství i kvalitě). Česká republika je specifická tím, že má sice v EZ zařazenu velkou plochu (12 % zemědělské půdy), avšak 80 % této plochy tvoří travní porosty. Často je toto rozložení ekologickým farmám jejich konvenčními kolegy vyčítáno s tvrzením, že EZ je tu jen proto, aby pobíralo dotace a vyrábělo bioseno, které se nakonec spaluje v bioplynových stanicích. Ti, co znají situaci v EZ, ale vědí, že tyto travní porosty slouží zejména k chovu masného dobytka a že ekologičtí zemědělci dosahují na travních porostech vyššího zatížení než zemědělci konvenční. Seno se samozřejmě vyrábí, je však zkrmováno v průběhu zimních měsíců, jelikož v EZ je problém zajistit jiná vhodná biokrmiva. Paradoxně je tedy problém s nevyužitým produkčním potenciálem EZ na travních porostech nejmenší. V režimu EZ je chováno již 17 % skotu, 44 % ovcí a 36 % koz a tomu odpovídá i potenciál produkce masa. Problém máme u produkce na orné půdě a v sadech, kde jsou průměrné výnosy hluboko pod průměrem konvence. Přitom existují ekofarmy, a to i v horších klimatických podmínkách, které umí ekologicky hospodařit dobře a dokáží na orné půdě produkovat stejné (a mnohdy i vyšší) výnosy jako konvenční zemědělci. U řady ekofarm se také již pozitivně projevuje dobrá péče o půdu: ekofarmy jsou schopny lépe zvládat výkyvy počasí související s klimatickou změnou a stabilizovat výnosy i v horších ročnících. Co tedy chybí, je přenést znalosti správného hospodaření na orné půdě a v trvalých kulturách v systému EZ, aby výsledkem byla obstojná bioprodukce a bylo tak možné obhájit podporu dalšího rozvoje.

Dalším velkým problémem je **nedůvěra spotřebitele v bioprodukty**. Je to způsobeno jak mediálním obrazem ekologického zemědělství, tak ne úplně správně pojatou koncepcí státní propagace v minulých letech. Napomáhá tomu také velký rozdíl v chápání značky „BIO“ a důvodů podpory EZ mezi západní a východní Evropou. V ČR je EZ poměrně mladým segmentem a do nedávné doby bylo argumentováno tím, že biopotraviny jsou zdravější a kvalitnější, zatímco se příliš nekomunikovalo ostatní přínosy EZ zejména ve vztahu k životnímu prostředí. Tím, že kupují domácí biopotraviny, podporují vlastně prostřednictvím ekologických farem šetrné hospodaření v české krajině, kvalitu půdy, čistotu vody, pohodu zvířat apod. Tato souvislost zatím není u českého spotřebitele zakořeněná a spotřebitelé se orientují při svých nákupech především podle ceny, následně je zajímá původ potravin. V záplavě různých značek se však logo BIO ztrácí, což je důsledek chybějící osvěty a zanedbané státní propagační aktivity. **Nedostatečná je také osvěta v řadách odborné veřejnosti**, ve státní správě i mimo ni. Dodnes probíhají diskuze, zda má ekologické zemědělství smysl a zda to není jen přechodný trend.

Zcela neuchopitelné jsou **skandály v médiích ohrožující důvěru spotřebitelů v biopotraviny**, kdy počet negativních zpráv o EZ zatím převyšuje počet zpráv pozitivních. MZe se snaží ve spolupráci s ČTPEZ minimálně na kritické články reagovat, nicméně z pochopitelných důvodů zaujme spíše prvotní zpráva nežli následná reakce sektoru.

Ekologické zemědělství je podobně jako jiné sektory ovlivňováno ze tří stran: samotnými zemědělci a výrobci biopotravin, státní správou a nevládními neziskovými organizacemi, které sdružují zemědělce a poskytují jim servis (poradenství, výzkum...). Tento trojúhelník v případě EZ nemá silné základy jako zemědělství konvenční, kde je tato struktura dobře vybudovaná a stabilní. Projevem je **silnější lobbying odpůrců EZ**, který se promítá v řadě aktivit, např. při nastavení dotačních podmínek, v prioritách výzkumu aj.

To, co chybí a co se MZe snaží řešit, je **přenos poznatků do praxe**. EZ je jedním z nejdynamičtějších oborů v zemědělství v Evropě vůbec. V podstatě je tahounem výzkumu a řada inovací určených původně pro ekologické zemědělce se používá s úspěchem v konvenčním zemědělství, čímž dochází k ekologizaci zemědělské výroby. Bohužel opačným směrem toto příliš nefunguje, řada inovací a výsledků výzkumu se nedostane do praxe a některé provozy pak fungují spíše jako skanzen.

Dlouhodobě je identifikováno **nedostatečné propojení institucí zapojených v sektoru EZ**. Málokdo si uvědomuje, že v sektoru EZ dnes působí řada (státních i nestátních) organizací, které zajišťují podstatné oblasti zemědělské i potravinářské výroby. Zvláštní je, když členy těchto organizací jsou i ekologické podniky, a přesto tyto oficiálně EZ spíše popírají, než že by na jeho rozvoji konstruktivně pracovaly. Snahou je napravit institucionální propojení sektoru.

Překážkou rozvoje EZ je **vysoký rozdíl cen biopotravin a běžných potravin a z toho plynoucí nízká spotřeba biopotravin**. Zjištěn byl velký rozdíl mezi tím, co farmy v EZ skutečně vyprodukují, a tím, co spotřebitel najde s označením bio na pultech obchodů. Zhruba dvě třetiny produkce z ekofarem nedostane zákazník pod tímto označením. Důvodů je více: prvním je nedostatečná poptávka ovlivněná cenou biopotravin. Pěkným příkladem jsou mléčné biovýrobky, které dnes nabízejí téměř všechny obchody a považují se za vstupní bránu do biosvěta, jelikož jsou první nakoupenou biopotravinou pro většinu spotřebitelů. Cenový rozdíl u srovnatelných mléčných výrobků je malý, což je dáno také vysokou konkurencí a fungujícími dodavatelsko-odběratelskými vztahy. Zcela odlišná situace je u masa, kde je cenový rozdíl obrovský a ceny biomasa jsou na pultech dvojnásobné i vyšší. Paradoxem pak je, pokud ekofarma prodá část jatečných býků na certifikovaná jatka a část na jatka konvenční – potom v obchodě vedle sebe na regále leží z téže farmy hovězí a biohovězí maso a cenový rozdíl je sto procent. Z pozice státu je však toto velmi těžko uchopitelný problém. Je potřeba, aby se sami zemědělci sdružili do odbytové organizace a společně tlačili na cenovou politiku obchodníků a řetězců, která je v podstatě výsledkem obchodních jednání a vazeb. S tím souvisí identifikovaná **slabá horizontální i vertikální spolupráce (nedostatečně rozvinutý trh s biopotravinami)**.

Málo viditelným a málo diskutovaným problémem je téma **vlastnictví půdy a nedostatek mladých zemědělců**. Téměř každý zemědělský podnik navštívený MZe v rámci supervize EZ řeší tyto dva problémy nejčastěji. Cena půdy a cena nájmu za ni dramaticky roste, mnoho zemědělců si dnes již nemůže svou zemědělskou výrobou vydělávat na nájem půdy, na které roky hospodaří. Půda se stala předmětem spekulativních nákupů ze strany investičních a realitních společností. K tomu se přidává demografický problém: zemědělská populace se nejen zmenšuje, ale každým rokem i stárne. Jsou oblasti, kde mají farmáři velký problém sehnat novou generaci zaměstnanců – kvalifikovanou pracovní sílu, přičemž ekofarmy to mají ještě o něco těžší, jelikož se předpokládá vyšší odborná zdatnost. V EZ jsou potřeba detailnější znalosti, důslednější péče o zvířata, o půdu..., a přesto takováto práce není nejlépe zaplacená. Dá se odhadovat, že tato situace se nezlepší a zhruba za šest až deset let budeme čelit vážnému problému, kdy v kombinaci se zintenzivňováním zemědělské výroby, demografickým vývojem, růstem cen půdy a vstupem zahraničních společností nebude řada i velkých zemědělských podniků schopna dále fungovat.

Posledním identifikovaným problémem je **byrokracie a složitost legislativy**, což je věc jdoucí za námi jako státní správou. Ač bychom si přáli, aby měli zemědělci život jednodušší, trend jde opačným směrem a byrokracie přibývá v souvislosti s čím dál složitějšími podmínkami pro dotace, certifikaci, kontrolu atd.

Příležitosti rozvoje EZ

Co se týče příležitostí, na prvním místě je třeba zmínit **rostoucí zájem společnosti o zlepšení stavu životního prostředí**, což potvrzují i veřejné průzkumy. Společnost začíná vnímat prostředí, ve kterém žije, a pomalu roste počet spotřebitelů, kteří se ptají na původ potravin – kde a jak byly vypěstovány, jakou mají uhlíkovou stopu apod. Mnohem častěji zaznamenáváme veřejné diskuze na témata jako kvalita půdy, spotřeba hnojiv a postřiků, vliv chemických látek na životní prostředí, stav čistoty vod apod. Vzniká tak šance u všech těchto témat zmiňovat EZ, které má odpověď na většinu problémů dnešního zemědělství.

Stejně tak v rámci **adaptační zemědělství na klimatické změny a výkyvy počasí** má ekozemědělství významnou roli a již i v praxi je patrný menší vliv nebo pozdější nástup škod souvisejících s klimatickou změnou u ekologicky hospodařících podniků. Např. při loňském suchu docházelo k zasychání plodin v EZ o dva až tři týdny později.

Pozvolna **roste poptávka po kvalitních a lokálních produktech**, což je opět šancí pro biopotraviny, jelikož značka BIO je spojována s regionální, čerstvou a „čistou“ produkcí. A ačkoliv významný podíl biopotravin pochází z dovozu, zkušený spotřebitel je již schopen si vybrat biopotraviny lokální a navíc má ve značce BIO garanci kvality.

Rozvoji velmi pomáhají paradoxně opět média, tentokrát **zveřejňováním kauz o kvalitě některých běžných potravin a postupech při jejich produkci**. Jsou to problémy s nízkou kvalitou konvenčních potravin, kde mají biopotraviny naopak díky dohledatelnosti původu, přísné kontrole a značení výhodu.

V poslední době začaly mít vliv také zahraniční studie a články – **interpretace zahraniční inspirace a příkladů dobré praxe**. Vyspělejší země jako Německo, Anglie či Dánsko jsou mnohem dál v rozvoji EZ, a to nejen ve výzkumu, ale i v přístupu k veřejnosti, což k nám do ČR doléhá a je od koho se učit.

Z dostupných statistik je patrný **pozitivní trend nárůstu přímého prodeje biopotravin**, tj. prodeje přímo z farem nebo na farmářských trzích. Ačkoliv zřejmě ani v budoucnu nepůjde o hlavní cestu odbytu bioproduktů, jde o ideální způsob prodeje, kdy zemědělci zůstává celá přidaná hodnota produktu a navíc vzniká vztah s přímým spotřebitelem – pevnější vazba znamená větší motivaci farmy produkovat kvalitní produkty prodávané pod vlastním jménem.

Intenzivně se pracuje také na **lepší interpretaci výsledků výzkumu**. Česká technologická platforma pro ekologické zemědělství, Bioinstitut, univerzity i MZe investují v posledních letech do projektů na přenos poznatků vědy do praxe a poradenství, což se jeví jako lepší investice než dotace na plochu.

S ohledem na zmíněné slabé stránky, uvedené také v Akčním plánu ČR pro rozvoj EZ v letech 2016–2020, se MZe rozhodlo realizovat několik projektů, které by měly situaci zlepšit. Od roku 2017 je plánováno **spuštění tříleté národní osvětově-propagační kampaně MZe zaměřené na EZ a biopotraviny**, která bude administrována Státním zemědělským a intervenčním fondem (SZIF) podobně jako u značek Klasa a Regionální potravina. Snahou je udržet kampaň i do dalších let tak, aby se podařilo vyplnit mediální a osvětovou mezeru v ČR. V přípravě jsou i **další projekty na podporu produkce a odbytu biopotravin a jejich zavádění do veřejného stravování**. Obsahem projektů je v podstatě prostřednictvím poradenství usnadnit vstup dalším farmám do EZ a pomoci jim řešit odbyt. Jednou z cest jsou právě dodávky do veřejného stravování. Tato vize je v souladu s podporou regionálního odbytu a zajistila by zemědělcům stabilitu a možnost lepšího plánování produkce. Projekty jsou zatím v přípravě a snad se podaří jejich spuštění také v roce 2017.

Beseda

Hlavní bariéry a příležitosti rozvoje ekologického zemědělství

Moderátor: Marco Schlüter

Účastníci diskuze:

Dora Drexler, ÖMKi, HU

Thomas Rech, MZe, AT

Merit Mikk, EOFF, EE

Bożena Maziarska, DODR Wroclaw, PL

Magdaléna Lacko-Bartošová, SPU Nitra, SK

Andrea Hrabalová, ČTPEZ, CZ

Klaus Wiesinger, LfL Bavorsko, DE

Marco Schlüter v roli moderátora představil koncept besedy. Všichni spíkáři obdrželi předem jednotnou strukturu prezentace, která umožnila stručné představení vývoje ekologického zemědělství v dané zemi a následné porovnání mezi zeměmi spojené s diskuzí.

Dora Drexler, ředitelka ÖMKi – výzkumného institutu pro EZ v Maďarsku

Hlavní milníky vývoje EZ:

- 1983 založen první ekologický Klub (Biokultúra Klub), který se v roce 1987 přetvořil ve svaz ekologických zemědělců pod názvem Biokultúra, jenž funguje až dodnes
- 1996 vznikla první kontrolní organizace Biokontroll Hungária
- 1997 zavedena první podpora pro EZ – národní a jen pro období konverze
- 1999 přijata první národní legislativa k EZ
- 2000 funguje druhá kontrolní organizace Hungária Öko Garancia patřící pod rakouskou společnost Austria Bio Garantie; obě kontrolní organizace fungují v Maďarsku dodnes
- 2002 novelizována legislativa pro EZ v rámci příprav na vstup do EU (doplněna pravidla pro živočišnou výrobu) a zavedena nová podpora pro EZ (pro konverzi i režim EZ)
- 2004 podpora EZ zavedena poprvé v rámci PRV (vstup do EU)
- 2009 došlo k novelizaci legislativy (nařízení 79/2009) a podpora EZ pokračovala v rámci PRV
- 2011 založen ÖMKi – výzkumný institut pro EZ (partnerská instituce FiBL Švýcarsko) a dále Svaz ekologických zemědělců v Karpatské oblasti
- 2013 proběhla poslední novelizace legislativy pro EZ (nařízení 34/2013)
- 2014 schválen Akční plán pro EZ na období 2014–2020
- 2016 podpora EZ odstartována v rámci nového PRV jako samostatné opatření

Hlavní indikátory vývoje EZ:

Z pohledu vybraných indikátorů je patrná stagnace ploch zařazených v EZ mezi roky 2004 a 2015. V roce 2015 bylo ekologicky obhospodařováno 135 565 ha (jen o necelé 2 % více než v roce 2005), což představuje 3,2% podíl na zemědělské půdě Maďarska. Pozitivnější vývoj nastal v roce 2016, kdy do EZ vstoupila řada nových farem. Motivem bylo nové opatření v rámci PRV. Nastavený cíl PRV dosáhnout 350 000 ha v EZ do roku 2020 se však zdá být nereálný, zejména pokud je cílem navyšovat vyrovnaně plochy orné půdy a travních porostů, tj. zachovat současný 50% podíl ploch TTP v EZ. Kritika ekofarem za příliš extenzivní hospodaření na travních porostech je zde obdobná jako v ČR.

Velikost trhu biopotravin lze pouze odhadovat, jelikož v Maďarsku neexistují žádné oficiální údaje o spotřebě biopotravin. Dle expertů se za biopotraviny ročně utratí okolo 25 mil. EUR, což při populaci 10 milionů obyvatel představuje spotřebu na osobu a rok okolo 2 EUR. Tento nízký výsledek svědčí o málo rozvinutém domácím trhu biopotravin, kdy většina (90 %) bioprodukce je exportována převážně do západních zemí EU. Podíl spotřeby biopotravin na celkové spotřebě potravin a nápojů dosahuje 0,3 %.

Akční plán pro EZ byl v Maďarsku schválen v roce 2014. Jeho implementace je však obtížná, jelikož nemá rozpočet na navržená opatření ani silnou politickou podporu. Stejně jako v jiných členských zemích hlavní podpora EZ vychází z opatření PRV. Implementovány jsou i národní podpůrné programy.

Hlavní faktory úspěchu:

- aktivní nevládní organizace a samotní ekofarmáři
- dobré tržní příležitosti (bioprodukty míří většinou do zahraničí, jde však o optimální cestu z pohledu ekonomiky farem)
- rostoucí domácí spotřeba (ve většině supermarketů jsou již nabízeny základní druhy biopotravin, bohužel většina pochází z dovozu)
- stále více uvědomělých spotřebitelů (roste povědomí o problémech konvenčního zemědělství)
- rozvoj nových odbytových modelů – zejména Komunitou podporovaného zemědělství (KPZ), očekává se větší rozvoj KPZ po spuštění podpory v rámci opatření PRV
- nová opatření v rámci PRV podporující EZ – např. podpora KPZ, připravovaná podpora spolupráce a inovací (EIP)

Hlavní bariéry:

- konflikty v rámci odvětví ekologického zemědělství (*Ačkoliv je sektor EZ v Maďarsku malý, neumí zapojené organizace najít synergii a malá koordinace mezi nimi oslabuje rozvoj celého sektoru. Posledních pět let se situace zlepšuje, ale stále je na čem pracovat.*)
- neexistence specializovaného týmu pro EZ na ministerstvu zemědělství nebo jiných státních institucích (*Sektoru by velmi pomohlo, pokud by měl protistranu – odpovědného člověka – na straně ministerstva / státní správy, který by podporoval EZ a rozuměl jeho přínosům.*)
- EZ není prioritou politiky zemědělství a rozvoje venkova (*Politici řeší stále více problémů a tyto jsou pro ně mnohem důležitější než rozvoj malého trhu s biopotravinami. Snahou je posunout EZ do středu politického zájmu, zvýšit povědomí politiků o jeho přínosech a potenciálu pomoci s řešením řady současných problémů.*)
- národní poradenský systém není připraven pro poradenství v EZ (*V Maďarsku funguje jediný specializovaný ústav pro EZ, a to je ÖMKi. Pracuje zde cca 10 odborníků, což je nedostačená kapacita pro uspokojivou poradenskou činnost.*)
- spolupráce mezi zemědělci je slabá kvůli historickému vývoji (*Neschopnost spolupracovat a sdružovat se oslabuje vyjednávací sílu farem a spravedlivé fungování dodavatelsko-odběratelských vztahů.*)

Hlavní výzvy v budoucnu:

Z pohledu příležitostí:

- nově vstupující farmy do EZ od roku 2016 – mohou být novou ekologickou generací
- nové programy v rámci PRV podporující EZ (EIP, KPZ, samostatné opatření pro EZ)
- nové výzkumné a rozvojové příležitosti, nové ekologické produkty, mezinárodní spolupráce

Z pohledu ohrožení:

- nedostatečná odborná pomoc pro subjekty nově vstupující do EZ (*Existuje obava, že farmy nově vstupující do systému EZ budou v důsledku nedostatečných znalostí a chybějící odborné pomoci zklamány a neúspěšné a vrátí se zpět do konvence. Principy EZ ztratí na váze a pochopení.*)
- Akční plán pro EZ není politiky brán vážně (*AP byl připraven tzv. shora, kdy se MZe rozhodlo jej zpracovat na podnět vývoje v ostatních zemích EU do roku 2014.*)
- problém stárnutí a zhoršující se možnosti nalézt pokračovatele v zemědělství platí i pro EZ (*Poslední bod může být současně příležitostí pro EZ, jelikož mladí lidé, pokud již vstoupí do zemědělství, jsou mnohem otevřenější novým přístupům, tedy i ekologickému hospodaření.*)

Thomas Rech, oddělení AEO, LFA a EZ, Ministerstvo zemědělství, Rakousko

Hlavní milníky vývoje EZ:

- 1927 první biodynamické hospodářství v Korutanech (jižní Rakousko)
- 1959 první svaz ekologických zemědělců
- 1976 první přednáška o EZ na Zemědělské univerzitě
- 1980 první pravidla pro EZ (svazové normy)
- 1981 počátek výzkumu v EZ (Ludwig Boltzmann Institut) a EZ se stalo studijním předmětem na Zemědělské univerzitě
- 1984 první národní pravidla pro EZ (vyhláška ministerstva zdravotnictví a životního prostředí)
- 1989 přijetí směrnice pro EZ v Kodexu (Codex Alimentarius)
- 1990 první finanční podpora pro EZ z ministerstva zemědělství – tehdy zahrnovala podporu jak zemědělcům, tak jejich obchodním sdružením
- 1995 vstup do EU, implementace evropského nařízení pro EZ (NR 2092/91), zpracování a zavedení programu ÖPUL (agro-environmentální podpory), který platí dodnes
- 2001 přijetí prvního Akčního plánu pro EZ, který je v Rakousku chápán z pohledu státní správy jako seznam prioritních opatření, které je třeba řešit, tedy i podpořit rozpočtem

Hlavní indikátory vývoje EZ:

Rakousko je třetí zemí světa v podílu ploch v EZ na celkové zemědělské půdě (20 %). V současné době je ekologicky obhospodařováno zhruba 525 tis. ha, což představuje nárůst o 14 % od roku 2004 (z původních 460 tis. ha). Je však třeba zmínit, že rozloha půdy v EZ od roku 2010, kdy dosáhla svého maxima 544 tis. ha, již nenarůstá a spíše mírně klesá. Přesto podíl ploch v EZ na celkové zemědělské půdě i nadále roste. Důvodem je klesající výměra celkové zemědělské půdy v Rakousku. Tento vývoj také naznačuje, že ekologické zemědělství je stabilnější s vyšší perspektivou než zemědělství konvenční. Většina ekofarem v zemědělství setrvává, zatímco u konvenčních zemědělců statistiky ukazují mnohem častěji na ukončování činnosti.

Travní porosty zabírají dlouhodobě 60 % plochy v EZ (v zemědělství celkem se jedná o polovinu zemědělské půdy).

Hlavní faktory úspěchu:

Klíčovým bylo uznání ekologického zemědělství politiky a vyslovení oficiální podpory EZ v rámci vládního dokumentu, Programu rakouské vlády: „...ekologické zemědělství je produktivní, k životnímu prostředí šetrný a tržně orientovaný zemědělský systém. Proto je rozšíření ekologického zemědělství na domácím trhu žádoucím cílem a odpovídající propagace a finanční podpora je nutná.“

- vzrostl zájem a počet zemědělců hlásících se k myšlence EZ
- vzrostl počet spotřebitelů požadujících k životnímu prostředí šetrné zemědělství
- byla nastavena jednotná pravidla (velmi důležitý bod zajišťující jednotnost v chápání, co je a není bioprodukce)
- funkční marketing a uvědomění si existence více možností odbytu a jejich kombinace (v rozmezí od přímého prodeje ze dvora až po řetězce, import x export, KPZ, internet...)
- existence Akčního plánu pro EZ včetně rozpočtu (v Rakousku je AP politickým nástrojem, za jehož realizaci odpovídá MZe).

Hlavní bariéry:

Za hlavní bariéru rozvoje EZ je považován nedostatek kvalitních znalostí. EZ je označováno za znalostní produkt, který vyžaduje dobrý výzkum, poradenství a samozřejmě schopné zemědělce. Propojení výzkumu se zemědělskou praxí prostřednictvím poradenství je dnes podporováno také v rámci PRV v souladu s iniciativou Evropského inovačního partnerství (EIP).

- nedostatek znalostí je v EZ spojen s vyšším rizikem
- ekologické hospodaření přináší obecně vyšší riziko (nelze využít pomocné vstupy „berličky“)
- existuje mnoho předsudků (např. „bez pesticidů to nejde“ a ekologové stříkají v noci nebo „EZ znamená horší péči o zvířata, protože se pohybují na pastvině bez dozoru...“)
- EZ předpokládá vyšší potřebu práce
- EZ vyžaduje složitější organizaci pracovních sil, zejména při pěstování zeleniny (v Rakousku je legislativně vymezen rozsah pracovní doby, proto se často využívá práce cizinců)
- při přechodu do EZ vznikají vysoké nároky na nové investice (zejména na ustájení)
- EZ se potýká s obtížnou logistikou – roztržitá bioprodukce, zejména u biomléka (v Rakousku se podařilo vyřešit díky koncentraci a sdružování zemědělců)
- hrozbou jsou změny pravidel (např. změna podmínek ustájení nebo pravidel krmení zvířat, omezení přípravků na ochranu rostlin apod.)

Hlavní výzvy v budoucnu:

- být jiný – EZ produkuje specifické výrobky, proto v oblasti prodeje není správnou cestou snažit se o sblížení s hlavním proudem
- udržovat vysoké ceny – rovnováhu mezi nabídkou a poptávkou
- využívat nové postupy a prostředky ke snížení rizika hospodaření v EZ – existuje mnohem více pomocných látek, vstupů, inovací než dříve (např. v boji se škůdci a nemocemi)
- využívat PR a lépe informovat spotřebitele – dobrá propagace/reklama nesmí říkat nic o EZ a bioproduktech, musí zprostředkovat dojem či hodnotu (rozhovor s farmářem, růžová prasátka, čerstvý voňavý chléb...)
- přiblížit bioprodukty ke spotřebiteli – největší skupina spotřebitelů by koupila biopotraviny, pokud by pro ně nemusela jezdit daleko (ideální je umístění v regálu v místním supermarketu)

Merit Mikk, Estonská nadace pro ekologické zemědělství (EOFF), Estonsko

Hlavní milníky vývoje EZ:

- 1989 založení Estonské asociace biodynamického zemědělství – první instituce věnující se šetrnému hospodaření, první soukromé normy, kontrolní systém a logo
- 1997 první Zákon o ekologickém zemědělství
- 1999 zavedeno státní logo pro EZ a proběhla první konference k EZ
- 2000 spuštěna první národní podpora ekologického zemědělství
- 2001 schválen nový Zákon o ekologickém zemědělství, nastaven státní kontrolní systém a spuštěn národní pilotní projekt agro-environmentálních opatření
- 2004 vzniklo samostatné oddělení pro EZ na MZe a podpora EZ vyplácena jako součást agro-environmentálních opatření v rámci PRV (vstup do EU)
- 2006 založena Estonská platforma pro EZ (*zpočátku zastřešeno 8 organizací jak ze sektoru EZ, tak z oblasti poradenství i marketingu; v roce 2016 měla platforma 15 členů a všechny organizace zabývající se v Estonsku ekologickým zemědělstvím jsou jejími členy; po deseti letech má vybudovanou funkční strukturu a pověřené zástupce, kteří jsou členy zásadních komisí a rad, např. hodnotící komise PRV, rady pro výzkum, rady pro plán vzdělávání*)
- 2007 vznikl první Akční plán pro ekologické zemědělství (*jeho příprava však trvala osm let, první zmínka o potřebě strategického dokumentu pro EZ padla na MZe již v roce 1999*)
- 2009 novelizace Zákona o EZ + zavedena regulace nových oblastí (např. stravování)
- 2014 zpracován druhý Akční plán pro ekologické zemědělství na období 2014–2020 (www.agri.ee/en/objectives-activities/organic-farming)

Hlavní indikátory vývoje EZ:

V Estonsku vzrostl podíl půdy v EZ na celkové zemědělské půdě mezi roky 2004 a 2015 více než trojnásobně, z 5 % a 46 000 ha na 17 % a 171 000 ha. Jde o nejvyšší nárůst podílu v rámci EU a Estonsko je právem označováno za „skokana EU“. Ve stejném období vzrostl počet ekofarek dvojnásobně (z 810 na 1629). Tím, že je nárůst farem pomalejší než růst ploch vstupujících do EZ, narůstá průměrná velikost ekofarek (105 ha v roce 2015).

Z pohledu zastoupení travních porostů a orné půdy v EZ připadá 42 % ekologicky obhospodařovaných ploch na ornou půdu a 54 % na trvalé travní porosty. Je však třeba zmínit, že až polovina orné půdy je využívána k pěstování píce a dočasných travních porostů. Tedy zhruba 75 % ploch v EZ slouží k produkci „trav“. Z údajů dostupných pro rok 2004 byl podíl orné půdy v EZ sice mnohem vyšší, až 74 %, avšak více než 80 % plochy zabíraly pícniny a travní porosty na orné půdě, tedy situace byla velmi podobná té dnešní.

Ještě dynamičtěji vzrostl počet výrobců biopotravin, z pouhých 5 na 124 subjektů v roce 2015. Avšak i tento počet je relativně malý. Odhadnout velikost trhu biopotravin není snadné, jelikož data jsou sbírána nepravidelně a řada údajů je odhadována. Pro rok 2015 lze uvést údaj podílu spotřeby biopotravin na celkové spotřebě potravin a nápojů okolo 2 %. *(Pozn. Celková spotřeba biopotravin pak vychází na téměř 25 mil. EUR a roční spotřeba na obyvatele se blíží 20 EUR.)*

Z pohledu politických nástrojů existují podpory pro EZ v Estonsku od roku 2000 a od roku 2007 je implementován i Akční plán pro rozvoj EZ.

Hlavní faktory úspěchu:

Je velmi těžké vybrat faktory, které fungují a podporují růst EZ. Estonsko je úspěšné z pohledu stabilního nárůstu plochy v EZ, ale stále existují mezery v poradenství, výzkumu a hlavně rozvoji trhu biopotravin. Jako funkční lze označit následující oblasti:

- velká pozornost je věnována vzdělávání zemědělců (*zavedeno je povinné vzdělávání jako dotační podmínka v rozsahu dvou dní v prvních dvou letech konverze a následně opět v průběhu pěti let v režimu EZ*)
- zavedena je dlouhodobá podpora vzdělávání a informování o EZ v rámci PRV (*Od roku 2016 je v rámci opatření Předávání znalostí a informační akce zavedeno podopatření podporující dlouhodobé vzdělávací a informační programy, kterých je celkem sedm a jeden z nich se věnuje speciálně EZ. Definován je fixní rozpočet na čtyři roky, určený na informační akce a školení ekologických zemědělců. Školení jsou věnována nejen zemědělské produkci, ale i zpracování, odbytu a uplatnění ve stravování.*)
- nově je do EZ převeden velký podíl lesů (*Zhruba polovina lesů v Estonsku je státních a všechny tyto lesy byly od roku 2016 převedeny do ekologického hospodaření. Vzhledem k tomu, že plocha lesů zabírá zhruba polovinu území Estonska, je nově celá čtvrtina území státu obhospodařována ekologicky, a to navíc státní institucí dodržující pravidla EZ, což je zajímavý posun.*)
- nárůst zájmu maloobchodního sektoru o prodej biopotravin
- rostoucí povědomí spotřebitelů
 - propagační kampaně (často podporované prostřednictvím národní marketingové podpory)
 - aktivity pro děti (přednášky, vaření, návštěvy farek)
 - zvýšený zájem médií...

Hlavní bariéry:

Překážek rozvoje EZ je stále dost a nebylo snadné vybrat ty největší.

- některá odvětví výroby jsou velmi málo rozvinutá (*Chybí produkce vepřového masa, chov drůbeže, chov dojníc a produkce mléka. Naopak uspokojivě je rozvinut chov skotu a ovcí včetně produkce masa, kdy zhruba polovina skotu i ovcí je v Estonsku již chována ekologicky.*)
- málo rozvinuté zpracování – k dispozici je stále malé množství místně zpracovaných ekologických produktů
- chybí aplikovaný výzkumu cíleně pro EZ, který je velmi důležitý pro další rozvoj a inovace
- nedostatečná spolupráce (zejména mezi zemědělci – zmíněny historické důvody)
- limitovaná kapacita zástupců EZ sektoru – sektor není schopen zajistit trvalé financování zástupců potřebných k jednání v nejrůznějších radách a komisích, řeší se to přes projekty a kvalitní odborníci pak chybí
- nejsou k dispozici přesné údaje o trhu s biopotravinami (pomalu se zlepšuje)
- vysoký cenový rozdíl mezi ekologickými a konvenčními potravinami a nízká kupní síla (*Důvodem jsou malé objemy produkce a nemožnost dosažení úspory nákladů z rozsahu, pak např. biozelenina je třikrát až čtyřikrát dražší než konvenční a i přes velkou poptávku spotřebitelé nejsou schopni toto zboží nakoupit.*)
- přes propagační a osvětové aktivity se stále mnoho spotřebitelů domnívá, že všechno, co pochází z estonských farem, je „téměř ekologické“ (splynutí termínu faremní, lokální a bio je problémem i okolních zemí)

Hlavní výzvy v budoucnu:

- zlepšení konkurenceschopnosti ekologického zemědělství
 - zvýšení technických znalostí zemědělců a možností investic
 - zvýšení produktivity a rentability
 - spravedlivé podpory (*Bohužel v Estonsku je v rámci nového PRV (2014–2020) podpora EZ menší než v letech 2007–2013, jsou zde nižší výše plateb na hektar ve srovnání s většinou ostatních zemí, EZ konkurují jiné podpory (agroenvi, welfare zvířat) a očekává se redukce plateb v důsledku většího počtu podaných žádostí o dotaci EZ v PRV v roce 2016, než bylo plánováno...*)
 - zvýšení podpory pro více tržně orientované zemědělství
 - větší zapojení výzkumu a inovací
- rozvoj zpracování
- zvýšení kapacity zástupců EZ sektoru
- růst zájmu o biopotraviny ze strany stravování (*V přípravě je již projekt, který od příštího roku zavede možnost certifikace stravovacích provozů; bude zavedena značka (logo) a provozy budou mít možnost se zařadit do určité kategorie dle podílu používaných biopotravin; podobné systémy fungují úspěšně již ve Švédsku nebo Dánsku.*)
- propagace a posílení tématu EZ mezi tvůrci politiky (EZ je poskytovatelem veřejných statků a ekosystémových služeb, představuje přínos pro zdraví veřejnosti)
- zvýšení spotřeby (místních) biopotravin (zvýšení informovanosti spotřebitelů, vzdělávání dětí, „budoucích spotřebitelů“ aj.)

Božena Maziarska, DODR Wrocław, Polsko

Hlavní milníky vývoje EZ:

- 1984 první seminář o biodynamickém zemědělství za účasti zástupců sdružení Demeter
- 1989 vzniklo první sdružení výrobců biopotravin Ekoland
- 1990 sdružení Ekoland získalo členství v IFOAM
- 1994 publikovány první Pravidla pro ekologické zemědělství sdružením Ekoland
- 1998 první finanční prostředky ze státního rozpočtu na náklady kontroly v EZ a na plochu pěstovaných plodin
- 2001 vyšel první Zákon o ekologickém zemědělství
- 2004 podpora EZ v rámci PRV na období 2004–2006 (vstup do EU)
- 2006 spuštěna propagační kampaň pro ekologické zemědělství pod záštitou MZe
- 2008 pokračování podpory EZ v rámci PRV na období 2007–2013
- 2011 zpracován první Akční plán pro potraviny a EZ v Polsku na období 2011–2014
- 2014 pokračování podpory EZ v rámci PRV na období 2014–2020 a zpracován druhý Akční plán pro EZ a biopotraviny na období 2014–2020 vytvořený MZe

Hlavní indikátory vývoje EZ:

V Polsku je dnes ekologicky obhospodařováno přes 580 000 ha (*pozn.: 660 000 ha podle Eurostatu*), což představuje 4,5% podíl na zemědělské půdě. Od roku 2004 vzrostla výměra téměř sedmkrát z původních zhruba 84 000 ha a 0,5% podílu na zemědělské půdě. Téměř šestinásobně vzrostl i počet ekofarem, z 3760 na 22 277 v roce 2014 (*pozn.: 24 829 podle Eurostatu*), což jsou necelá 2 % všech zemědělských podniků v Polsku. Podíl orné půdy v EZ se dlouhodobě pohybuje v rozmezí 50 až 60 % (v konvenci až 75 %), avšak v ekologickém zemědělství je na orné půdě pěstován výrazně vyšší podíl píce a dočasných travních porostů (cca polovina ploch), zatímco v konvenci je to jen okolo 10 %.

Jako výrobce biopotravin bylo v roce 2015 registrováno 1420 subjektů, z toho cca 40 % bylo faremních zpracovatelů (562 farem), tedy 2,5 % ekofarem zpracovává bioprodukty na farmě. Trh biopotravin v Polsku dosahuje odhadem 150 mil. EUR a 0,3% podílu na spotřebě potravin a nápojů celkem. Na jednoho obyvatele připadá roční spotřeba za biopotraviny ve výši 3 EUR. První data o biotruhu jsou dostupná za rok 2009, kdy spotřebitelé utratili za biopotraviny 50 mil. EUR. Z pohledu politiky existuje v Polsku dnes jak Akční plán pro EZ (od roku 2011), tak podpora v rámci PRV i řada národních opatření podporujících rozvoj EZ.

Hlavní faktory úspěchu:

- obrovský trh v zahraničí poptávající bioprodukty
- dobrá zeměpisná poloha v blízkosti zemí s vysokou poptávkou a náklady na ekologické produkty
- zvýšení znalostí a ekologického uvědomění mezi zemědělci (dodržování střídání plodin, využívání přírodních metod ochrany rostlin apod.)
- rozvinuté zemědělské poradenské služby pracující přímo se zemědělci
- existence přenosu znalostí mezi vědou a praxí (vědecký výzkum financovaný státem)
- struktura farem podporující ochranu biologické rozmanitosti

Hlavní bariéry:

- nerozvinutý domácí trh s ekologickými produkty – nízká dostupnost a vysoké ceny, územní odlišnosti Polska (bohatší a chudší regiony)
- slabá organizace ekologických zemědělců – malý zájem spolupracovat
- velké vzdálenosti mezi ekofarmami (roztříštěnost)
- nízká úroveň produkce (objemem i kvalitou)
- nedostatečně rozvinuté zpracování
- nedostatečně rozvinuté distribuční kanály (odbyt produkce z farem)
- malá dostupnost informací o ekologických farmách

Hlavní výzvy v budoucnu:

Jako hlavní výzvy v roce 2016 pro sektor EZ můžeme zmínit tyto příležitosti a hrozby.

Příležitosti:

- růst ekologického povědomí ve společnosti
- růst poptávky po biopotravinách
- využití pracovní síly na venkově (zaměstnávání venkovských obyvatel)
- provádění společných akcí
- větší zapojení místních samospráv do rozvoje ekologického zemědělství
- propagování příkladů dobré praxe – osvědčených postupů prostřednictvím různých aktivit: soutěží, prezentací, modelových farem apod.

Hrozby:

- pomalý rozvoj trhu bioproduktů a biopotravin
- velký podíl dovážených potravin
- znečištění životního prostředí zakázanými přípravky na ochranu rostlin
- množství změn v legislativě a jejich odlišný výklad

Magdaléna Lacko-Bartošová, SPU Nitra, v letech 2012–2016 státní tajemnice MZe, Slovensko

prezentace
zde

Prezentace byla připravena mírně odlišně od navržené struktury, proto nejsou uvedeny detailně hlavní milníky vývoje v EZ, hlavní faktory úspěchu a hlavní bariéry rozvoje EZ na Slovensku.

Hlavní milníky vývoje EZ:

Na Slovensku funguje ekologické zemědělství od roku 1991. Milníkem ve vývoji tohoto oboru byl první slovenský Zákon o ekologickém zemědělství, jakož i přijetí Slovenska do Evropské unie a Program rozvoje venkova s pravidelnými dotacemi pro ekologické zemědělce. Slovensko nemá v současnosti zpracován Akční plán pro EZ. Nicméně existuje návrh pod názvem „Akční plán pro rozvoj EZ do roku 2020“, který koncem roku 2013 zpracoval Ekotrend – svaz ekologických zemědělců.

- 1991 prvních 14 000 ha v EZ – pravidla hospodaření vycházela z pravidel IFOAM
- 1995 vzniká Koncept EZ do roku 2010, který byl schválen vládou a určoval základní pravidla EZ, řada opatření byla dle něj implementována
- 1998 vešel v platnost první Zákon o ekologickém zemědělství
- 2004 podpora EZ v rámci PRV (2004–2006), která pokračuje dodnes – stabilní podpora z EU je od roku 2005 hlavním motorem nárůstu ploch v EZ, který trval do roku 2010
- 2016 podpora samostatného opatření EZ v rámci nového PRV (2014–2020) – zájem o EZ je nyní vyšší, než bylo očekávání nastavené v PRV

Hlavní indikátory vývoje EZ:

V roce 2015 bylo na Slovensku ekologicky obhospodařováno 9,2 % zemědělské půdy, což činí přes 183 000 ha. Proti zhruba 55 000 ha v roce 2004 jde o více než trojnásobný nárůst. Celkově bylo v roce 2015 v EZ registrováno 552 subjektů: 416 zemědělců, 83 výrobců biopotravin, 16 producentů osiv a krmiv, 97 distributorů a 21 importérů. Počet ekofarem vzrostl čtyřikrát z původních cca 100 podniků v roce 2004 a v režimu EZ je dnes 1,7 % zemědělských podniků. Slovensko si drží prvenství v průměrné velikosti ekofarem (téměř 450 ha) v rámci EU, přičemž průměr EU se pohybuje okolo 40 ha. Na Slovensku téměř 70 % ekofarem hospodaří s výměrou vyšší než 100 ha. Nejčastější kategorií (37 %) jsou ekofarmy s výměrou 100–500 ha.

Orná půda pokrývá zhruba třetinu plochy ekologicky obhospodařované půdy, trvalé travní porosty 66 %. Avšak i na Slovensku je významná část orné půdy (zhruba polovina) věnována pěstování píce a dočasných trav. Velmi podobný podíl platil pro EZ i v roce 2004. Bioprodukce je atraktivnější v oblastech s nepříznivými přírodními podmínkami.

Trh s biopotravinami je velmi málo rozvinutý. Spotřeba biopotravin se odhaduje na 4 mil. EUR ročně, což představuje 0,2% podíl na celkové spotřebě potravin a nápojů. Roční spotřeba na jednoho obyvatele pak vychází okolo 1 EUR.

Hlavní faktory úspěchu / hlavní bariéry / hlavní výzvy v budoucnu:

- navrhnout, konzultovat a přijmout Akční plán pro rozvoj EZ na Slovensku
- zvýšit konkurenceschopnost – využít k tomu existující opatření (zejména PRV)
 - investice do hmotných aktiv
 - vývoj inovativních technologií, postupů, výrobků
 - podpora spolupráce mezi aktéry v potravinovém řetězci (se zaměřením na krátké dodavatelské řetězce)
- vytvářet podmínky pro rozvoj ekologického pěstování zeleniny
- zvýšit tržní příležitosti pro producenty (opatření věnující se informacím a propagaci produktů ekologického zemědělství)
- zahájit informační aktivity ve školách (*využít k tomu existující programy Ovoce a zelenina do škol, Mléko do škol – oba tyto programy mají vzdělávací část, zapojení tématu EZ do vzdělávacích osnov*)
- využít potenciálu ekologických veřejných zakázek (GPP green public procurement) pro potravinářství a pohostinství – „zelené nakupování“ (*na Slovensku zcela chybí, přitom lze snadno implementovat*)
- podporovat výzkum, inovace a zlepšování konkrétních odvětví rostlinné a živočišné výroby, zpracování atd., a alokovat finanční zdroje pro tyto činnosti
- zvýšit spolupráci mezi zemědělci, vědci, poradci – chybí platforma (vytvořit lepší koordinaci v rámci podpory EIP (Evropského inovačního partnerství), zvýšit efektivitu výsledků výzkumu a zlepšit produktivitu EZ sektoru
- zlepšit dostupnost dat a jejich shromažďování pro lepší analýzy vývoje EZ sektoru a budoucích potřeb
- zvýšit povědomí (informovanost) spotřebitelů o konkrétních produktech a výrobních metodách a značení biopotravin (EU logo)
- podpořit vzdělávání zemědělců a přenos informací v ekologickém sektoru, ideálně v rámci opatření PRV
- zvýšit informovanost mezi zemědělci a dalšími aktéry na venkově o dostupnosti podpor a příslušných nástrojů společné zemědělské politiky

Andrea Hrabalová, Česká technologická platforma pro ekologické zemědělství ČTPEZ, ČR

Tato prezentace nebyla reálně na konferenci přednesena z časových důvodů, je doplněna podle poznámek spíkra.

prezentace
zde

Hlavní milníky vývoje EZ:

- 1990 první podpora EZ (investiční) poskytována MZe do roku 1992
- 1993 první národní předpis pro EZ včetně nastavení inspekce a certifikace a zavedení jednotného státního loga „biozebrý“
- 1998 obnovení státní podpory pro EZ v rámci národních podpor mimoprodukčních funkcí zemědělství (předchůdce AEO)
- 2001 první Zákon č. 242/2000 o ekologickém zemědělství a KEZ o.p.s. pověřen kontrolou EZ
- 2004 podpora EZ zavedena v rámci agroenvironmentálních opatření HRDP (2004–06), zpracován první Akční plán pro EZ do roku 2010
- 2006 nové kontrolní organizace: ABCert AG, Biokont CZ
- 2007 zavedeno bodové zvýhodnění pro subjekty EZ u pěti opatření v rámci osy I a III PRV (2007–2013), první rok sběru dat o EZ na ÚZEI (data o trhu od 2009)
- 2008 schválen program MZe „EZ a biopotraviny“ (navazující na AP), založena obchodní společnost PRODEJ-BIO
- 2009 založena Česká technologická platforma pro ekologické zemědělství (ČTPEZ)
- 2010 schválen druhý Akční plán pro EZ na roky 2011–2015, zavedena státní úřední kontrola ÚKZÚZ (SZPI a SVS od 2016)
- 2012 založeno obchodní družstvo „České biomléko“, započato sledování ekonomiky ekofarem v rámci FADN
- 2013 zprovozněn Registr ekologických podnikatelů (REP), čtvrtá kontrolní organizace na trhu: Bureau Veritas Czech Republic
- 2014 založeny dlouhodobé polní pokusy jen pro EZ na ÚKZÚZ, testování doporučených odrůd (pšenice a ječmen) pro EZ
- 2015 podpora pro EZ zavedena jako samostatné opatření v rámci nového PRV (2014–2020) a třetí Akční plán pro EZ na roky 2016–2020 schválen vládou

Hlavní indikátory vývoje EZ:

Celková výměra ekologicky obhospodařovaných ploch ke konci roku 2015 činila téměř 495 000 ha, což představuje podíl 11,7 % z celkové výměry zemědělské půdy v ČR. Od roku 2004 vzrostla výměra téměř dvojnásobně z původních 263 000 ha. V EZ hospodaří přes 4000 farem (téměř 9 % zemědělských podniků v ČR) a od roku 2004 jejich počet stoupl téměř pětkrát z 836.

Z pohledu užití půdy dlouhodobě dominují v EZ trvalé travní porosty s 80% podílem, čímž se EZ výrazně odlišuje od zemědělství jako celku, kde naopak 70 % zemědělské půdy tvoří orná půda a existuje reálný problém velkého zornění.

Jako výrobce biopotravin bylo v roce 2015 registrováno 542 subjektů, z toho téměř 40 % tvoří faremní zpracovatelé. Z toho plyne, že zhruba 5 % z registrovaných ekofarem realizuje zpracování přímo v místě produkce. Velikost trhu biopotravin je v ČR odhadována na 74 mil. EUR (zhruba 2 mld. Kč) a od roku 2004

biotrh vzrostl čtyřnásobně z 0,5 mld. Kč. Průměrná roční spotřeba na obyvatele zůstává pod hranicí 200 Kč a podíl biopotravin na celkové spotřebě potravin a nápojů dosáhl 0,72 %.

Akční plán pro rozvoj EZ existuje v ČR od roku 2004 a průběžně na něj navázaly další dva AP, nyní do roku 2020. Stejně tak podpory pro EZ fungují jak v rámci PRV, tak na národní úrovni.

Níže uvedené silné a slabé stránky a výzvy pro EZ jsou převzaty z velké části z třetího Akčního plánu pro rozvoj EZ na roky 2016–2020.

Hlavní faktory úspěchu:

- fungující institucionální zázemí (legislativa, kontrola, logo, statistická data...)
- dlouhodobá existence podpory EZ
- významný rozsah EZ v ČR (12% podíl)
- dostatek produkce základních komodit (prvovýroba)
- obrovský potenciál pro rozvoj (dynamický sektor – řada výzev – „živější“ přístup – ochota pro změny)
- existence řady dobrých příkladů v různých oblastech

Hlavní bariéry:

- „neusazené“ institucionální zázemí pro další rozvoj EZ mimo základní rámec (poradenství, výzkum, vzdělávání, propagace, zpracování a odbyt...) + kapacitní limity (lidské i finanční) => nízká spolupráce s důležitými organizacemi a státní správou => profesionalizace
- slabá koordinace v rámci sektoru EZ
- nízká osvěta a argumentace u odborné veřejnosti (proč potřebujeme EZ?)
- nízká osvěta, z čehož vyplývá nedostatečná důvěra a nízká spotřeba biopotravin veřejností (proč kupovat biopotraviny?)

Hlavní výzvy v budoucnu:

Příležitosti

- změna životního stylu (roste poptávka po lokálnosti, kvalitě, šetrnosti k přírodě)
- začlenění EZ do běžných existujících systémů a evidencí (*mít zástupce se znalostí principů EZ v hlavních zemědělských úřadech a institucích*)
- dotace a podpory pro EZ (*jelikož příliš nezměníme nastavený systém dotací a směřování společné zemědělské politiky, je třeba efektivně využívat existující programy pro rozvoj EZ, využívat i národní opatření a snažit se např. o postupné zavádění biopotravin ve veřejném stravování, ve státních institucích...*)
- zahraniční inspirace/příklady dobré praxe (*je třeba více využívat již objevených znalostí, vytvořených metodik a publikací, ukazovat modelové farmy, kde je v EZ dosahováno dobrých hospodářských výsledků – tyto farmy máme, ale zatím je dostatečně nevyužíváme*)
- stav životního prostředí (*zhoršující se stav prostředí kolem nás zvyšuje jednak zájem veřejnosti o environmentální témata, jednak přináší nová témata, jako je např. adaptace zemědělství na klimatické změny a výkyvy počasí... v řadě oblastí může EZ pomoci a přináší ověřená řešení*)

Hrozby

- dlouhodobá stagnace EZ sektoru (vstup pouze spekulantů)
- ztráta reputace EZ a důvěry spotřebitelů (*sektor EZ nemá dostatečnou kapacitu budovat PR a osvětu – chybí státní dlouhodobá osvětová kampaň, média reagují na EZ spíše negativně – negativních zpráv je více než zpráv pozitivních*)
- slabá politická/odborná podpora EZ (*nekonzistentní aktivity, chybí autority – profesionálové*)
- rostoucí byrokracie a složitost předpisů
- vlastnictví půdy a nedostatek mladých zemědělců (*investiční spekulace – skupování velkých celků nezemědělskými subjekty či zabírání kvalitní půdy pro stavební účely ohrožuje budoucí fungování zemědělství celkově, totéž platí pro trend stárnutí zemědělské populace*)

Klaus Wiesinger, LfL Bayern, Německo – Bavorsko

Hlavní milníky vývoje EZ – Bavorsko:

- 1925 vznikají první biodynamické farmy v Bavorsku (na základě přednášek Rudolfa Steinera) – následuje delší období bez výrazné aktivity
- 1979 založen svaz Biokreis v Pasově (Bavorsko)
- 1982 založen svaz Naturland v Gräfelfingu (Bavorsko) – *dnes druhý největší svaz EZ*
- 1986 založena pobočka Bioland Bayern (svaz Bioland založen již v roce 1979)
- 1989 první odborná škola pro ekologické zemědělství (*v roce 2013 byla založena druhá odborná škola pro EZ a celkově je v Bavorsku 27 odborných zemědělských škol*)
- 1992 založena bavorská zastřešující organizace LVÖ (platforma) svazů Bioland, Biokreis, Demeter a Naturland – *velmi důležitý krok k posílení jednání s politiky (lobby) a koordinaci aktivit v sektoru EZ*
- 1994 první veřejná podpora poradenských služeb pro EZ (*do té doby fungovalo poradenství nezávisle v rámci jednotlivých svazů*)
- 2001 plocha v EZ překročila 100 000 ha, spuštěna první veřejná informační kampaň o EZ
- 2003 spuštěno pokusnictví v EZ v rámci státního výzkumného ústavu LfL (*dnes je v LfL zaměstnáno 15 osob věnujících se speciálně výzkumu EZ, dalších cca 30 osob je zapojeno v jiných organizacích prostřednictvím projektů*)
- 2004 založena katedra pro ekologické zemědělství na Technické univerzitě v Mnichově
- 2010 na trhu funguje více než 2000 výrobců s ekologickou certifikací (*dnes je registrováno zhruba 2800 výrobců biopotravin, z toho se však plně výrobě biopotravin věnuje pouze 300 výrobců, ostatní provozují biovýrobu okrajově, od 10 % do 50 % svého obrátu*)

- 2013 vznikla veřejná iniciativa a byl zpracován první regionální Akční plán pro EZ pod názvem „BioRegio Bayern 2020“ (*od roku 2001 existuje národní Akční plán pro EZ*)
- 2015 existuje dvanáct modelových ekologických regionů v Bavorsku
- 2016 plocha v EZ překročila 250 000 ha, počet farem 8000 subjektů a bylo požádáno o čtyři nové profesury v oboru EZ

Hlavní indikátory vývoje EZ:

Uváděná data se váží pouze ke spolkové zemi Bavorsko, nikoli Německu jako celku. V roce 2015 bylo v EZ zařazeno téměř 240 000 ha, což představuje 7,5 % zemědělské půdy Bavorska a znamená téměř dvojnásobný nárůst od roku 2004 (z původních 132 000 ha). V roce 2015 hospodařilo ekologicky téměř 8 % zemědělských podniků Bavorska (7350 subjektů). Více než dvojnásobný nárůst z 3,3% podílu v roce 2004 byl způsoben jak růstem počtu ekofarem, tak současně poklesem celkového počtu zemědělských podniků v zemi. Plocha orné půdy tvoří téměř polovinu ploch v EZ (43 % v Německu).

V roce 2015 bylo registrováno 2460 výrobců biopotravin, z toho 30 % jsou faremní výrobci (753 subjektů). V Bavorsku je patrný vysoký podíl faremního zpracování – každá desátá ekofarma je současně výrobcem biopotravin. Údaje o biotruhu nejsou dostupné za Bavorsko, pouze za celé Německo. Německý trh biopotravin je druhým největším trhem světa (po USA) a představuje 7,9 mld. EUR. Podíl biopotravin na celkové spotřebě potravin a nápojů činí 4,7 % a roční spotřeba na obyvatele dosahuje 97 EUR. Od roku 2004 se všechny tržní indikátory zdvojnásobily.

Podpora EZ je dlouhodobě dostupná jak v rámci PRV, tak přes řadu národních programů. Od roku 2013 má Bavorsko i vlastní Akční plán pro rozvoj EZ.

Hlavní faktory úspěchu:

- dobrá infrastruktura v odborných školách, vzdělávání a poradenství
- vysoký počet výrobců biopotravin a prodejních míst (*každé větší město nad 10 tis. obyvatel má svůj bio supermarket a další nová prodejní místa vznikají*)
- dobrá infrastruktura velkoobchodů s biopotravinami
- silná podpora rozvoje EZ ze strany MZe (*např. konkrétně ministr je zastáncem EZ a propaguje jej jako řešení řady problémů současného zemědělství*)
- vysoký počet projektů aplikovaného výzkumu v EZ (*až 50 projektů v Bavorsku*)
- mnoho regionů s velmi aktivními skupinkami ekologických zemědělců
- každoroční nárůst poptávky spotřebitelů po ekologických produktech mezi 5 až 12 %
- podpora rozvoje EZ některými velkými městy („bio-města“ Mnichov, Norimberk, Augsburg) – *jde o novou aktivitu, vedení obcí přispívá velkou měrou k rozšíření biopotravin, zejména do veřejného stravování, sektor EZ by sám neměl energii k realizaci řady těchto akcí*

Hlavní bariéry:

- málo aktivit k tématu EZ na univerzitách (chybí v oblasti vzdělávání a výzkumu) => budoucí manažeři a vedoucí nejsou dobře připraveni pro práci v EZ
- část veřejných činitelů v zemědělské správě a na MZe je proti rozvoji EZ (*nepřímo souvisí právě s prvním bodem, kdy na univerzitách není EZ dostatečně komunikováno*)
- část zástupců zemědělského svazu je silně proti rozvoji EZ (*v Bavorsku je pouze jeden zemědělský svaz a ten je silně proti rozvoji EZ*)
- v některých regionech chybí ekofarmy coby tzv. „průkopnické podniky“ – rozmístění EZ je nerovnoměrné
- téma EZ chybí v základním výzkumu a v některých oblastech aplikovaného výzkumu (pěstování ovoce, louky a pastviny, průzkum trhu...)
- nedostatečná infrastruktura pro polní plodiny (tj. skladování, čištění, vysušování a dekontaminace) – *plodiny jsou často dopravovány na velké vzdálenosti ke skladování nebo čištění, což zvyšuje náklady pro farmáře a následně spotřebitele*
- růst ekologické produkce (ploch EZ) je již mnoho let mnohem nižší než růst poptávky spotřebitelů => zvyšuje se dovoz bio surovin a není využit potenciál domácích regionálních zemědělců

Hlavní výzvy v budoucnu:

- přeměnit iniciativu BioRegio Bayern 2020 na dlouhodobou aktivitu (*akční program by měl pokračovat i po roce 2020, což je vhodnější než sestavovat zcela nový plán*)
- využít silnou poptávku po biopotravinách k dalšímu rozvoji EZ sektoru
- aktivovat základní výzkum pro EZ a rozšířit aplikovaný výzkum
- překonat opozici k rozvoji EZ ze strany zemědělského svazu a zemědělské administrativy
- rozvíjet EZ zejména v regionech, kde je zatím podíl EZ a počet farem malý
- zapojit nové ekologické farmy do tržních aktivit a do aktivit svazů ekologických zemědělců (*v Bavorsku za poslední tři roky vstoupilo do EZ nově cca 2000 farem, tedy zhruba čtvrtina ekofarem jsou nováčci v EZ*)
- zajistit pokračování poradenství – základní a pokročilé školení v EZ (*tato aktivita je velmi důležitá a nikdy nekončí*)
- integrovat téma EZ do výuky na zemědělských univerzitách

Diskuze

- a) dotaz na roli Akčního plánu pro EZ v Maďarsku, pokud bylo v prezentaci řečeno, že má jen velmi malou politickou podporu. Jak vznikl a jakou hodnotu má AP pro sektor EZ?

AP byl připraven tzv. shora, MZe se jej rozhodlo zpracovat v reakci na vývoj v ostatních zemích EU do roku 2014. Prvotní strategie navržená státní správou nebyla přijata svazy a nevládním sektorem a probíhala delší diskuze, jejímž výsledkem je dokument, který je přijatelný i pro organizace v sektoru EZ. Bohužel AP nemá přidělen žádný rozpočet, proto v podstatě nemůže být implementován. Současně nebyl nikdo na MZe odpovědný za jeho naplňování. To se podařilo změnit a nyní má AP na starosti jeden z náměstků. Rozpočet však zatím přidělen nebyl. I tak je AP cenným podkladovým dokumentem, ke kterému se sektor vrací při diskuzích o prioritních aktivitách a koordinaci.

b) dotaz na systém poradenství v Rakousku:

V Rakousku fungují dva systémy poradenství. Jeden systém zajišťuje Agrární komora a každý zemědělec musí být ze zákona jejím členem. Agrární komora si najímá řadu poradenských společností, které však nejsou nijak specializované na poradenství pro EZ. Druhý systém (specifický pro EZ) zajišťuje Bio Austria – Svaz ekologických zemědělců. Bio Austria zastřešuje přes 70 % ekologických farem v Rakousku a je tak zřejmě největším evropským ekologickým svazem. Tento svaz je velmi silným partnerem pro MZe a zajišťuje poradenství pro své členy.

c) dotaz na postupy, kterými v Estonsku získávají data o trhu biopotravin (v prezentaci bylo zmíněno, že dostupnost dat o biotruhu se postupně zlepšuje):

V Estonsku funguje zhruba pět let společnost, která celkem úspěšně provádí sběr dat o trhu biopotravin, avšak pouze biopotravin domácích, prodáváných na lokálních trzích. Tato data jsou k dispozici. Většina biopotravin na estonském trhu je však z dovozu. Proto MZe vyhlásilo v minulosti několik tendrů na sběr dat. V minulém tendru vyhrála společnost, která nikdy v oboru EZ nepracovala, tedy nebyla schopna identifikovat, co je a není bio. Získaná data pak nemohla být využita, protože nebyla správná. Pro rok 2015 MZe vypsal nový tendr a zvítězila společnost se znalostí EZ. Ačkoliv je rozpočet hodně limitovaný, s pomocí institucí v EZ sektoru se daří sběr dat realizovat a za rok 2015 již budou dostupná reálnější data o biotruhu. MZe se navíc rozhodlo provádět každý druhý rok také sběr dat o exportu.

d) dotaz na uplatnění estonské bioprodukce vzhledem k vysokému podílu půdy v EZ:

V Estonsku stejně jako v řadě dalších zemí je v EZ vyznaný podíl trvalých travních porostů. Podobně jako v ČR je hlavním výrobním zaměřením EZ chov skotu a ovcí. Zhruba polovina stavů je dnes chována v ekologickém režimu. Hovězí maso v biokvalitě je na domácím trhu dostupné celkem dobře a část masa se i vyváží (export narůstá), u ovcí je trošku záhada, kam produkce mizí. Zřejmě jsou kusy prodávány v živém do zahraničí a bez certifikátu. U chovu dojníc je ještě podstatná část produkce mléka zpracovávána konvenčně.

Produkce z orné půdy, zejména obiloviny jako hlavní plodina, směřovala ještě před cca pěti lety především na domácí trh, i když částečně ke konvenčnímu zpracování. Exportní zaměření v uplatnění bioprodukce jako má Maďarsko a nyní ČR nebylo pro Estonsko typické. Avšak v současné době je i v Estonsku významná část rostlinné bioprodukce exportována a tento objem narůstá. Většina (90 %) rostlinné produkce je prodávána v biokvalitě. Vzhledem k vysokému podílu ploch travních porostů a rostoucímu export biosurovin zůstává zpracování a výroba domácích biopotravin na velmi nízké úrovni.

e) dotaz na uplatnění slovenské bioprodukce:

Podobně jako v ČR a Estonsku je hlavním výrobním zaměřením EZ chov skotu a ovcí (více než 73 % ekofarem má živočišnou produkci). Na Slovensku je dnes chováno ekologicky již 13 % skotu a přes 25 % ovcí. Bioprodukce je atraktivnější v oblastech s nepříznivými přírodními podmínkami – ekologické plochy převládají v oblastech LFA. Zajímavostí je, že u chovu ovcí dosahují ekologické farmy vyššího zatížení (intenzity), než je celorepublikový průměr (8 ku 3 DJ na 100 ha zemědělské půdy).

Data o uplatnění produkce z ekofarek nejsou dostupná. Byl proveden pouze jeden projekt s dvouletým sledováním, jehož výstupy ukazují, že čtvrtina produkce je prodávána přímo na trhu, z toho třetina míří do zahraničí a dvě třetiny zůstávají na domácím trhu. Zbylých 75 % produkce zůstává na farmách, z toho je 30 % objemu určeno k dalšímu zpracování a následnému prodeji (z poloviny v biokvalitě a z poloviny bez certifikátu), 60 % produkce představuje vlastní spotřebu na farmě, nejčastěji ve formě krmiv.

f) Závěrečná beseda se týkala čtyř slabin EZ zmíněných ve většině zemí:

- neochota zemědělců se sdružovat – jak řešit?
- vysoký podíl travních porostů v EZ – jak řešit?
- rozvoj domácího trhu namísto růstu exportu – jak řešit?
- nastavení PRV spíše na stagnaci EZ místo růstu – riziko předčasného vyčerpání rozpočtu?

Sdružování:

V obou západních zemích (AT i DE) je hlavním motorem sdružování trh – snaha vyhovět poptávce obchodníků a maloobchodních řetězců, významnou roli při sdružování hrají samotné svazy či platformy (zastřešující instituce).

Naopak ve všech východních zemích (ČR, EE, PL, HU i SK) je spolupráce slabá a nefunguje téměř nic. V Polsku existuje řada aktivit – semináře, školení a ukázky výhod sdružování, ale motivace farmářů je minimální. V Estonsku byly realizovány stovky školení, vydány brožury jak se sdružovat, dokonce jsou v rámci určitých opatření PRV poskytovány body navíc v případě podání žádosti o podporu subjekty, které jsou členy sdružení (např. investice), vše téměř bez efektu. Obdobnou situaci potvrdili zástupci Maďarska, ČR i Slovenska.

Malý podíl orné půdy v EZ:

Zde existuje podstatný rozdíl ve využití travních porostů. Zatímco v Rakousku a Bavorsku jsou travní porosty využívány především pro dojný skot, v nových členských zemích jde většinou o skot masný.

Rozsah trav v Rakousku nebo Bavorsku odpovídá poptávce spotřebitelů po biomléce. Zástupci obou zemí zmínili, že domácí produkce není schopna uspokojit spotřebu a část biomléka musí být dovážena. Naopak u mléka konvenčního je nadbytek řešen exportem. Vliv trhu (výkupní ceny) považují za hlavní faktor určující poměr trav a orné půdy v EZ.

V zemích střední a východní Evropy dominují v EZ travní porosty. Dáno je to řadou faktorů, mezi hlavními byly zmíněny nedostatečné znalosti (vstup do EZ s travními porosty je snazší, na orné půdě chybí znalosti jak řešit plevele, škůdce, doplňovat humus do půdy aj.), s tím související nízké výnosy a celková nízká rentabilita. EZ není schopno konkurovat konvenčnímu hospodaření v úrodných oblastech, naopak stabilnější výnosy dosahuje v horších podmínkách, proto je EZ více praktikováno v LFA oblastech. Zde však převládají právě travní porosty.

Rozvoj domácího trhu

V ČR je často otázkou, zda je správné využívat současné vysoké poptávky po ekologických surovinách v okolních západních zemích, nebo zda se raději soustředit na domácí trh, který je avšak zatím málo rozvinutý. Za hlavní nástroj rozvoje domácího trhu je považována národní osvětovo-propagační kampaň, kterou plánuje MZe spustit od roku 2017.

Propagaci EZ mezi spotřebiteli a zvýšení povědomí prosazuje i zástupce z Estonska. Další podporu je třeba směřovat do oblasti zlepšování odbytu a distribuce tak, aby se snížil rozdíl ceny mezi bio a konvenční potravinou.

Zástupce Slovenska vidí jako hlavní nástroj zavedení ekologických podmínek do zadávání veřejných zakázek (GPP) a zavádění biopotravin do stravování. Tento nástroj využívá ze zemí EU13 jen Slovensko.

Nastavení PRV

Z porovnání rozsahu EZ dnes a navržených plánů do roku 2020 v PRV jednotlivých zemí vyplývá, že velká část zemí předpokládá spíše stagnaci EZ namísto růstu (netýká se to Německa a Polska).

Zástupce Bavorska doplnil, že je předpokládán dynamický růst ploch EZ do roku 2017, následně v letech 2018–2020 stagnace způsobená nejistotou pro zemědělce s blížícím se koncem programového období a novými úpravami SZP. Tento trend byl pozorován i v minulosti.

V Estonsku je již se zástupci MZe diskutováno riziko redukce plateb v důsledku většího počtu podaných žádostí o dotaci EZ v PRV v roce 2016, než bylo plánováno. Existují dvě možnosti: přesun financí z agroenvironmentálně-klimatických opatření pro EZ nebo redukce plateb na hektar u všech opatření, což se jeví jako lepší řešení než zastavit zcela příjem žádostí pro farmy nově vstupující do EZ.

Stejná obava panuje i v ČR. Již v minulém programovém období, v důsledku přečerpání rozpočtu na EZ v PRV (2007–2013), byl po dobu let 2012 až 2014 zastaven příjem nových žádostí o dotaci.

V Maďarsku je nejistota ohledně dotací pro EZ zřejmě největší – doposud se neví, zda bude opatření znovuotevřeno v roce 2018.

Tomáš Zídek, Biofarma Skřeněř

Zkušenosti s odbytem a pěstováním biozeleniny v přechodném období

Biofarma Skřeněř existovala už za první republiky pod názvem Vavřincův statek. Farma se nachází mezi Poděbrady a Novým Bydžovem. Já zde pracuji jako manažer a částečně také farmář. Biofarma vznikla z iniciativy investičního fondu RSJ a ve skutečnosti byly založeny v roce 2014 dvě biofarmy. Jedna farma má plochu jednoho hektaru se skleníky, kde se pěstují rajčata, papriky a teplomilná zelenina, jako jsou například dýně Hokkaidó. Na druhé farmě s rozlohou padesáti hektarů se nachází orná půda.

- Prvním problémem byl **samotný přechod na ekologické zemědělství**. Původní plán byl zakládat ekofarmy (resp. střediska) věnující se ekologickému pěstování jak obilovin, tak zeleniny i ovoce ve spolupráci s velkými konvenčními zemědělci, kteří hospodaří na zemědělské půdě patřící společnosti RSJ. Žádná z těchto společností však nechtěla vstoupit do EZ. Bylo tedy třeba založit vlastní farmy „na zelené louce“.
- Druhý problém představovaly **dotace na stroje**. V ČR si o tyto investiční dotace může žádat subjekt mající tříletou účetní historii. O dotace se žádá až na podzim, tedy reálně lze v případě nově zakládaných farem teprve pátým rokem hospodaření pořídit techniku s dotací. Bylo tedy třeba pořídit stroje a vybavení z vlastních zdrojů. Je však třeba zmínit, že už existuje řada strojů specifických pro EZ, které se dají koupit za rozumnou cenu a v menším provedení, zejména v Německu.
- **Pěstování zeleniny je velmi citlivé na počasí**. Přechod na EZ je dnes snazší díky novým postupům a množství přípravků povolených v EZ (biopreparátů na bázi bioagens). Ve sklenících úspěšně používáme dravé vosičky nebo postřik vápenným mlékem proti plísním. Máme zkušenost, že přípravky opravdu fungují. Produkce by byla letos výborná bez problémů se škůdci, ale přišly kroupy a přežily jenom dýně Hokkaidó.
- **Velkým problémem je sehnat kvalifikované pracovní síly**. Zcela nadlidský úkol je sehnat traktoristu a zaměstnance, který by uměl správně obsluhovat stroje. Na menší farmě se skleníky pracují studenti na brigádě, důchodci či místní obyvatelé – práce se zeleninou ve skleníku je pro ně zajímavá. Horší je to na větší farmě, kde se nedaří sehnat kvalifikovaného zaměstnance ke strojům či nárazově větší počet pracovníků v období sklizně.
- **Odbyt produktů z přechodného období neexistuje**. I přes dlouhodobé vazby na obchodníky jsme neuspěli, neboť ti neumějí produkty z přechodného období prodat. Jedinou cestou byl prodej do konvence. Ale ani tady jsme neuspěli. Velkoobchody se zeleninou v ČR jsou zhýčkané dovozy z ciziny (Španělsko, Holandsko a Turecko) a mají nastaveny standardy, které nelze produkovat v ČR, natož z EZ, splnit. Příkladem je požadavek váhy minimálně 1 kg na kus ledového salátu. Při ekologickém pěstování, kde jsou zakázána průmyslová hnojiva a nejsou využívány vysoké dávky dusíku, tohoto limitu nebylo možno dosáhnout. Produkce z EZ většinou nesplní standardy nastavené dnes konvenčními velkoobchody.
- **Bariéra v nastaveném systému zásobování**. Současný systém zásobování je nastaven na rozvoz o víkendu (v neděli), což je pro farmu neřešitelné. Dnes je většina zeleniny do řetězců dovážena ze zahraničí. Během neděle přijedou kamiony do Prahy a ještě večer je zelenina distribuována do menších měst. Pokud by farma chtěla uspět, musela by se přizpůsobit a navézt produkci v neděli do Prahy, což ale znamená zaplatit zaměstnanci práci o víkendu. Pak se jejich cena salátu blíží 30 Kč/kus, ale velkoobchod nabízí jen 8 Kč. Neuspěli jsme ani u lokálního odběratele. Ačkoliv on si jezdil pro rajčata daleko a farma Skřeněř nabízela rajčata z okolí, nedohodli jsme se právě kvůli časovým možnostem dodávek.

- **Odbyt ztěžuje snadný dovoz bioproduktů ze zahraničí** (zahraniční konkurence). Poptávka po bioproduktech vzrůstá. Rozšiřuje se nabídka velkoobchodů a internetových obchodů, které však nabízejí bioprodukcí převážně ze zahraničí a za nižší ceny. Dáno je to úsporou z rozsahu neboli produkcí ve větším objemu v okolních státech, kde má produkce na orné půdě delší historii a mnohem větší rozmach než v ČR. Pro ČR jako odběratele je tedy velký výběr, jenomže pro farmáře u nás je tím pádem problém s konkurencí. V tomto ohledu jsou shovívavé rakouské velkoobchody (je s nimi možná dohoda), které nedodávají do ČR v době, kdy je sezóna a domácí zelenina je dostupná.
- **S rozvojem poptávky roste i zájem podvádět.** Vyskytlo se podezření na falešný certifikát. Jeden z našich odběratelů náhle vypověděl smlouvu s odůvodněním, že si našel nového, levnějšího dodavatele a doklady o ekologickém původu zboží není problém sehnat. Největší podezření na selhání kontroly se jeví u velkoobchodů a překupníků. Pak v supermarketech nemusí být bio vše, co je takto označeno. Setkali jsme se s ceníky, které nabízely bioprodukty za podezřele nízkou cenu.
- **Závažným problémem je logistika** – rozvoz malého množství zboží na větší vzdálenosti. Týká se to potenciálu dodávek do škol a restaurací. V Praze poptávka po biozelenině roste, avšak jde o malé množství a vlastní rozvoz se pak nevyplácí.
- **Nutností je zpracování** bioproduktů. U zeleniny dozrává velké množství produkce naráz bez možnosti dlouhého skladování, proto je nutností realizace zpracování, což přináší další náklady na investice.
- **S globálním obchodováním se ztratila logika sezónnosti – potřeba skladování.** Maloobchodníci (odběratelé) požadují širokou škálu různých druhů zeleniny a jejich dodávky celoročně. Vymizelo povědomí o logice sezónních druhů zeleniny a ovoce – sezónnost pro spotřebitele neexistuje. Skladování na farmě, kdy každý druh zeleniny potřebuje jiné podmínky, by bylo další velkou investicí bez jistoty návratu.

Závěrem je třeba zmínit nutnost spolupráce – mít odbytové družstvo, prostřednictvím kterého by došlo ke sdílení finančních prostředků (jako to dělají konvenční zelináři) na sklad, dopravu, logistiku, sklizeň, odbyt, marketing. Samotná farma nemá šanci zajistit odbyt dle pravidel nastavených v konvenčním zemědělství, natož v zemědělství ekologickém.

Miloš Pátek, družstvo České biomléko

Sdružování se vyplácí

Miloš Pátek vystudoval Vysokou školu zemědělskou v Brně a následně pracoval v Zemědělském obchodním družstvu Rožná. Při transformaci tohoto družstva na přelomu roku 1993–94 byla založena společnost RUBELIT, s. r. o. Založilo ji osm společníků a od začátku se věnuje jak rostlinné, tak živočišné výrobě. Miloš Pátek je 22 let jejím jednatelem a současně ředitelem.

Společnost RUBELIT, s. r. o., přešla na hospodaření šetrné k životnímu prostředí v květnu 2009 a její hlavní činností je výroba mléka a hovězího masa v biokvalitě. Společnost hospodaří na zhruba 1200 hektarech zemědělské půdy, z toho je 744 hektarů orné půdy. Chováme 300 dojných krav, 45 krav bez tržní produkce mléka (KBTPM) a máme uzavřený obrat hovězího. Vyprodukuje cca 120 tisíc litrů mléka měsíčně.

Důvodem našeho vstupu do systému EZ byla první velká mléčná krize v letech 2008–2009, kdy bylo mléko vykupováno i pod 5 Kč/litr. Abychom nemuseli dát krávy na porážku, rozhodli jsme se pro ekologické hospodaření. Odběratelská mlékárna (Lacrum Velké Meziříčí) nám tehdy slíbila pomoc a začala od nás vykupovat mléko za celorepublikový průměr, což představovalo navýšení zhruba o 1 Kč za litr. Ve smlouvě jsme pak měli uvedeno, že po získání certifikátu na biomléko bude příplatek 3 Kč za litr nad celorepublikový průměr ceny mléka.

V květnu 2011 však došlo ke změně vlastnické struktury v odběratelské mlékárně. Když farma v červenci 2011 získala certifikát na biomléko, nový majitel mlékárny nabídl příplatek pouhých 25 haléřů za litr nad celorepublikový průměr s odůvodněním, že na víc nemá finance. Rozhodli jsme se, že kvůli změně vedení v mlékárně jednáme o zvýšení ceny za biomléko odložíme, při opětovném jednání o čtyři měsíce později nám však mlékárna sdělila, že vyšší cenu za biomléko platit nemůže z důvodu malé poptávky (nebyl odbyt). Výkupní cena za biomléko byla okolo 7,00 Kč/l (Lacrum). Další mlékárna (Madeta) nabízela ještě méně, 6,50 Kč/l. Tehdy se zdálo, že máme pouze dvě možnosti: buď návrat zpět do konvence, nebo zrušení chovu dojných krav.

Vznik odbytového družstva České biomléko zapříčinila druhá mléčná krize v roce 2011. V říjnu 2011 jsme se poprvé sešli v Sasově u Jihlavy s dalšími producenty biomléka z Vysočiny a rozhodli se aktivně vyhledat další možnosti odbytu a zachovat ekochovy. Našli jsme dvě firmy: německou Glaeserne Melkerei a rakouskou Alpinemilch. Rakouská společnost byla však pouze obchodníkem, nikoli zpracovatelem a podle tehdejších kvót bylo možné mléko exportovat jen dodáním přímo zpracovateli mléka. Navíc musela vzniknout odbytová organizace.

Po prvním kontaktu s německou mlékárnou (listopad 2011) se v lednu 2012 předběžně dohodla spolupráce již od nového kvótového roku, tj. od 1. 4. 2012, s tím, že německá mlékárna založí v ČR vlastní dceřinou společnost pro distribuci mléka. Kvůli obtížím se založením dceřiné společnosti však nakonec v květnu 2012 mlékárna požádala, aby zemědělci založili odbytové družstvo. V červenci 2012 bylo odbytové družstvo České biomléko zaregistrováno na Státním zemědělském intervenčním fondu (SZIF) a dne 17. 7. 2012 byla podepsána smlouva s německou mlékárnou. **Od 1. září 2012 zahájilo dodávky biomléka prvních osm členů družstva z Vysočiny.** V prosinci se k nim přidalo dalších pět dodavatelů z jižních Čech. Během roku 2014 vstoupili do družstva další tři ekofarmy (Agrome s. r. o., Bio-cepport s. r. o. a pan Jiří Vondrák). V roce 2015 to bylo farem pět (Bergmüller s. r. o., pan Marek Heindl, SUFOLK s. r. o., pan Radovan Lyr a Farma Otročin). V dubnu 2016 se přidružila paní Miluše Nová.

Dnes má družstvo 25 členů. Dodávky biomléka nyní realizuje 22 podniků, tři jsou připraveny dodávat biomléko počátkem roku 2017. Družstvo sdružuje farmy s chovem dojníc od 25 do 300 kusů, zastoupeny jsou všechny typy právní formy.

Stručný přehled vývoje produkce mléka:

Rok	Množství dodaného bio mléka	Struktura kvality
2012	1 734 902 kg	Q=57,42 %, 1=42,58 %
2013	9 058 408 kg	Q=62,02 %, 1=37,78 % a 2=0,20 %
2014	9 680 161 kg	Q=81,01 %, 1=18,86 %
2015	11 264 968 kg	Q=64,00 %, 1=36 %
10/2016	10 762 930 kg	Q=67,68 %, 1=32,32 %

Přínos založení odbytového družstva pro jeho členy lze přibližně vyjádřit vyčíslením příplatku za biomléko oproti celorepublikovému průměru ceny konvenční. Od založení družstva do října 2016 představuje navýšení tržeb, tj. bio příplatek, téměř 125 mil. Kč. Cenová premie proti konvenční průměrné ceně v ČR se postupně vyvíjela: 1,50 Kč/l (2012), 1,69 Kč/l (2013), 2,29 Kč/l (2014), 3,55 Kč/l (2015) a 4,28 Kč/l (2016). Nárůst premie je způsoben zejména výrazným poklesem cen v konvenci, zatímco ceny biomléka jsou stabilní.

Při srovnání cen za biomléko, které byly vypláceny v rámci odbytového družstva a mimo něj, znamená existence sdružení přínos téměř 69 mil. Kč. Cenový rozdíl biomléka ve prospěch družstva byl 0,51 Kč/l (2012), 1,49 Kč/l (2013), 0,99 Kč/l (2014), 2,61 Kč/l (2015) a 1,53 Kč/l (2016). Zde lze jednoznačně zmínit, že díky vzniku družstva se podařilo odčerpat nadbytečné množství biomléka do zahraničí a tím udržet relativně vyrovnanou situaci (poptávku a nabídku) na trhu a stabilizovat tak ceny biomléka. Ačkoliv jsou ceny za biomléko pro nečleny družstva o něco málo nižší, dosahují zajímavé cenové premie proti konvenčním cenám.

Vize do budoucna:

Výsledky družstva lákají i další farmy, které mají zájem se k nám připojit, ať již ekologické nebo menší s dotazem na možnost vstupu po přechodu na EZ. Bohužel ani v rámci družstva nevíme, jaký bude vývoj na trhu s biomlékem v budoucnu, a neexistuje žádná jistota vývoje dle minulých výsledků. Pro zvýšení jistoty odbytu pro členy se nyní snažíme o rozšíření počtu odběratelů (abychom nebyli závislí na jednom zpracovateli) a zahájili jsme kroky směrem k vlastnímu zpracování. Naším cílem je mít na trhu vlastní mléčné výrobky na přelomu roku 2018–2019, a to jak pro domácí, tak i zahraniční trhy. Vše ale záleží na odbytu biopotravin. V ČR je spotřeba blokována vysokými cenami biopotravin v řetězcích, kde je cenový rozdíl i dvě stě až tři sta procent proti konvenci. Tyto ceny pro spotřebitele zemědělec není schopen ovlivnit.

Naše družstvo je důkazem toho, že i v EZ lze dosahovat zajímavých výnosů, a to i bez průmyslových postřiků a hnojiv. Základem je dodržení správného osevního postupu, rovněž se nám osvědčila kombinace rostlinné a živočišné výroby. Např. pokud se pěstují obiloviny po jetelovinách, lze dosáhnout výnosů kolem 6 t/ha. Pokud se však vysejí obiloviny dvakrát po sobě, klesají výnosy na polovinu.

Biozemědělství by měl dělat člověk, který to má v srdci. A pokud to tam nemá, ať to raději nedělá.

Michal Ptáček a Stanislav Šindler, Javorník-CZ s. r. o.

Malý zázrak z Bílých Karpat

Společnost Javorník-CZ s. r. o., v níž pracuji jako zootechnik, byla založena 1. 1. 1996 a v ekologickém režimu je již od roku 1998. Javorník má také dvě dceřiné společnosti, Javorník CZ Plus a Vodohospodářské Stavby, které se zaměřují na stavební a inženýrské činnosti a výrobu eurooken. Farma se nachází na pomezí Slovenska v jihovýchodní části Zlínského kraje v chráněné krajinné oblasti Bílé Karpaty. Dohromady zaměstnává tři sta lidí, z toho sto pracuje na farmě Javorník.

Společnost v současné době hospodaří na 1754 ha v osmi katastrech, z toho je 414 ha orné půdy, 1293 ha trvalých travních porostů, 35 ha sadů a 12 ha tvoří krajinnotvorné prvky. Krajina je zde méně příznivá pro provozování klasické zemědělské výroby. Také je v této oblasti méně úrodná půda a podnebí je zde drsnější, horského charakteru. Pozemky se nacházejí v nadmořské výšce od 330 do 830 metrů nad mořem.

Společnost dlouhodobě usiluje o skloubení ochrany přírody se zemědělskou činností, proto se zaměřila na ekologické zemědělství. Realizujeme i další projekty: např. Modelový způsob hospodaření v Chráněné krajinné oblasti Bílé Karpaty ve spolupráci se Správou CHKO Bílé Karpaty. Cílem tohoto projektu je najít vhodný model hospodaření na zemědělské půdě, umožňující obnovu a zachování přírodních i kulturněhistorických hodnot území včetně přiměřené hospodářské produkce. Kolektivizace v padesátých letech 20. století drasticky narušila tradiční ověřené způsoby hospodaření. Rozorání mezí a travních porostů, odvodňování a scelování polí, intenzivní chemizace a další zásahy vedly k negativnímu ovlivnění půdy a celé krajiny. Realizace projektu spočívala především v likvidaci náletů a nárostů, pročistění mezí a ořezu větví stínících zemědělskou půdu. Na vyčištěných plochách byly květnaté travní porosty obnoveny výsevem regionální trávo-bylinné směsi. Provedena byla nová výsadba zeleně, a to tak, aby respektovala historickou strukturu krajiny a zároveň umožňovala velkovýrobní obhospodařování zemědělské půdy. Součástí záměru byla i výsadba, resp. vyčištění a dosadba extenzivních ovocných sadů krajovými odrůdami ovocných dřevin.

Ekologická farma propojuje rostlinnou a živočišnou výrobu. Výstupy živočišné výroby (hnůj) jdou do půdy a z půdy vypěstované plodiny putují zpátky do stáje.

V rámci rostlinné výroby je dbáno na vyvážený osevní postup, který tvoří krmnou základnu pro živočišnou výrobu. Jako krmné obiloviny se pěstují ječmen jarní, oves a tritikále. Hlavní tržní plodinou je špalda. Významnou část orné půdy pokrývají zlepšující plodiny, jako je vojtěška, jetel a lusko-obilné směsky, které slouží na výrobu senáže pro živočišnou výrobu. Hnojení je zabezpečeno vlastní produkcí chlévské mrvy, močůvky a zeleným hnojením. Nedílnou součástí rostlinné výroby tvoří sady, v nichž 90 % stromů tvoří švestky a Durancie a zbylých 10 % jabloně a hrušky. Produkce švestek se zpracovává ve vlastní pěstitelské pálenici. Do budoucna plánujeme vybudovat sušárnu na ovoce a vaření povidel. Rostlinná výroba úzce spolupracuje se střediskem mechanizace, které vlastní veškerou techniku potřebnou pro celoroční práci na polích i v sadech. Není třeba nájmu externí techniky.

V rámci živočišné výroby se soustředíme jak na produkci mléka nejvyšší jakosti Q, tak na chov krav BTPM. Dnes chováme 220 kusů dojníc (plemene české strakaté) na farmě ve Štítné nad Vláří a průměrná roční užitkovost se pohybuje okolo 6000 litrů mléka. Část mléka zpracováváme ve vlastní mlékárně, zbytek dodáváme do mlékárny ve Valašském Meziříčí. Kromě dojníc chováme 240 krav bez tržní produkce mléka základního stáda, provádíme také výkrm býků. Chováme masná plemena simentál a charolais. Ustájení odpovídá zásadám welfare, což znamená volný výběh a každodenní pobyt na pastvinách v okolí farmy od dubna do října. V zimním období jsou zvířata ustájena ve stájích na okolních farmách patřících společnosti Javorník. Část jaloviček zpeněžujeme jako zástavový skot, část je ponechána do obratu stáda. Býčci přecházejí do výkrmu a na výrobu biomasa. V současné době společnost buduje vlastní bourárnu masa s cílem nabídnout na trhu vlastní biomaso a další

masné výrobky. Součástí živočišné výroby je také čtyřicet včelstev, které zabezpečují řádné opylení stromů v sadech a zpracovávají biomed.

Vedle mlékárny a pěstitelské pálenice farma provozuje i vlastní pekárnu, kde vyrábí široký sortiment pekařských výrobků. Rovněž vyrábíme sirné knoty a svíce, které se používají zejména ve vinařství, potravinářství a včelařství.

Součástí společnosti je také středisko pro ubytování, stravování a relaxaci, které je možné po dohodě kdykoliv využít a lze domluvit i exkurzi ekofarmy.

Stanislav Šindler, vedoucí obchodu:

Klíčový je především odbyt, je třeba neustále šířit osvětu mezi spotřebiteli, zejména pokud jde o biopotraviny. Důležitá pro nás rovněž byla cesta k vlastnímu zpracovávání mléčných výrobků namísto exportu biomléka: dnes prodáváme jak čerstvé, tak i zrající poloměkké a polotvrdé sýry. Získali jsme i řadu ocenění. Ve vlastní pekárně se soustředujeme hlavně na výrobky ze špaldy, která je moderní a žádaná, ale stále je třeba vyvíjet nové produkty a neusnout na vavřínech. Osvědčilo se nám nabídnout novinku nejprve k ochutnání rodině, známým a zaměstnancům a až poté ji prodávat. Velice záleží na kvalitě a na tom, aby lidé pracovali s láskou a srdcem, což u nás funguje a cítíme to jako velký bonus firmy. Díky takovému přístupu jsou pak vidět velice kladné výsledky. Co se týče obchodníků, podle našich zkušeností jsou obchodníci dobří, se kterými spolupracujeme, a pak i ti, kteří si na biopotraviny dávají velké marže. Je třeba hledat a jde to.

Daniel Jurečka, ředitel ÚKZÚZ

Činnosti ÚKZÚZ ve vztahu k ekologickému zemědělství

Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský je zřízen ministerstvem zemědělství ČR jako specializovaný orgán státní správy, který provádí správní řízení a vykonává jiné správní činnosti, odborné a zkušební úkony a kontrolní a dozorové činnosti v oblastech hnojiv a půdy, krmiv, trvalých kultur, osiv a sadby, odrůd, ekologického zemědělství a rostlinolékařství.

Součástí Strategie rozvoje ÚKZÚZ pro období 2016–2020 je také podpora udržitelného zemědělství. Prioritami ÚKZÚZ v této oblasti ve vztahu k zemědělství jsou podpora adaptace na klimatickou změnu, snižování závislosti na vnějších vstupech, snižování dopadů na životní prostředí, ochrana biodiverzity a podpora udržitelné produkce kvalitních potravin a krmiv. Ekologické zemědělství jako jeden z nejšetrnějších způsobů udržitelného hospodaření má tak (spolu s integrovanou produkcí) ve Strategii rozvoje ÚKZÚZ pevné místo. ÚKZÚZ zahájil činnost v oblasti ekologického zemědělství prováděním úředních kontrol v roce 2010. Rozsah činností se od té doby neustále rozšiřuje. Z tohoto důvodu bylo v rámci ÚKZÚZ zřízeno nové oddělení ekologického zemědělství, které se zaměřuje nejen na provádění úředních kontrol, ale také na zkoumání použitelnosti vstupů, vedení databáze osiv a udílení případných výjimek pro konvenční osiva a tvorbu seznamu doporučených odrůd. K naplnění těchto aktivit přispívá pokusnická činnost.

ÚKZÚZ a kontroly v ekologickém zemědělství

Úřední kontroly ekologických zemědělců jsou na základě pověření ministerstva zemědělství prováděny od roku 2010. Jedná se především o kontrolu procesů v oblasti ekologické prvovýroby, přičemž každoročně je provedeno 240–280 kontrol, tj. kontroly jsou provedeny u šesti až sedmi procent ekologických zemědělců. Větší část kontrolovaných subjektů je určována Státním zemědělským intervenčním fondem. Menší část subjektů ke kontrole vybírá ÚKZÚZ na základě rizikové analýzy. Každoročně je odebráno 100–120 vzorků z ekologické produkce. Vzorkované materiály jsou půda, rostlinný materiál (listy, plody) a krmiva (krmné suroviny, krmné směsi). Analýzy zaměřené na stanovení reziduí pesticidů (včetně perzistentních organických polutantů), mykotoxinů a určení přítomnosti geneticky modifikovaných organismů (GMO) v krmivech jsou prováděny ve vlastní Národní referenční laboratoři.

Vedení databáze ekologických osiv a udělování výjimek na konvenční osiva

Jak již bylo zmíněno výše, ÚKZÚZ je správcem elektronické databáze obsahující seznam odrůd, k nimž jsou na území České republiky k dispozici osiva či sadba získané ekologickým způsobem produkce, a uděluje výjimky z pravidel ekologické produkce pro použití osiv a sadby nezískaných v ekologickém zemědělství.

Seznam doporučených odrůd pro ekologické zemědělství

ÚKZÚZ je tedy odpovědný za registraci všech odrůd a jako určitou nadstavbu vytváří seznam doporučených odrůd. Testování vybraných odrůd obilnin v režimu ekologického zemědělství bylo zahájeno na jaře 2015. Výstupem této činnosti bude seznam odrůd, doporučených pro pěstování v podmínkách EZ. Prozatím jsou testovány vybrané odrůdy pšenice a ječmene.

V sezóně 2015/2016 probíhá na zkušební stanici ve Věrovaněch v poloprovozních podmínkách metodický pokus testování ozimých pšenic, kde je na ploše 0,75 ha, která je přihlášena do systému EZ, zkoušeno devět odrůd. Pokus by měl přispět k posouzení vhodnosti testovaných odrůd pro podmínky EZ.

Na podzim 2014 byl na pěti zkušebních stanicích založen dlouhodobý ekologický polní pokus s cílem vyhodnocení různých systémů a intenzit hnojení na půdní vlastnosti, bilanci živin, zdravotní stav rostlin, výkonnost a jakost produktů. Pokus by měl rovněž posoudit dlouhodobou udržitelnost ekologického hospodaření na orné půdě v podmínkách ČR. Pokusné stanice byly vybaveny příslušnou mechanizací využitelnou pro hospodaření v režimu EZ, nakoupeny byly například prutové brány. V rámci osevního postupu byla v prvním roce vyseta pšenice ozimá, ve druhém roce brambory a v letošním roce byla zaseta pšenice špalda.

Spolupráce ÚKZÚZ v oblasti EZ

ÚKZÚZ jakožto státní dozorová organizace je partnerem jak ministerstvu, tak i zemědělcům v oblasti kontrolních metod a odborného zkušebnictví pro EZ. Jedním z cílů ÚKZÚZ je stát se odborným rádčem pro tuto oblast a svými znalostmi přispět k rozvoji ekologického zemědělství. Jedním z nástrojů tohoto rozvoje je i participace v mezinárodních projektech, jejichž ústředním tématem je právě ekologické zemědělství.

Oleksandr Juščenko, generální ředitel
společnosti GALEKS-AGRO, Ukrajina

Produkční potenciál EZ – příklad Ukrajiny

I přes hospodářské a politické problémy Ukrajiny, absenci vládní podpory a neexistenci dotací a legislativy lze prostřednictvím ekologického systému hospodaření dosáhnout dobrých výsledků jak v rostlinné, tak i v živočišné výrobě. Avšak přestože je zisk přirozeně důležitý, je nezbytné dívat se na ekologické hospodaření jako na určitý druh filosofie, osobně byznys vnímám až jako druhořadý. Důvodem našeho návratu k ekologickému způsobu hospodaření byla nespokojenost s hospodařením velkých holdingů, které s využitím desítek pesticidů a herbicidů ničících životní prostředí obhospodařují na Ukrajině 400 až 100 000 hektarové plochy orné půdy.

Ekologické zemědělství zahrnuje uchování přírodních zdrojů, ochranu životního prostředí, obnovení úrodnosti půdy, zvýšení biodiverzity, uplatnění vysokých standardů welfare vůči zvířatům, produkci kvalitních potravin a dalších produktů prospěšných pro člověka, rozvíjí venkovské oblasti a přispívá k harmonii mezi člověkem a přírodou. Na Ukrajině je ekologicky obhospodařováno zhruba 400 tis. ha, což představuje 1 % z celkové výměry zemědělské půdy Ukrajiny. Spotřeba biopotravin na Ukrajině činí 40 centů na obyvatele/rok. Na tyto skutečnosti je nutné nahlížet jako na dobrý potenciál pro další rozvoj.

Společnost GALEKS-AGRO, založená v roce 2008, je vertikálně integrovaná společnost zaměřená na ekologickou produkci rostlinných a živočišných produktů a jejich následné zpracování. V roce 2009 získala společnost certifikát dle Nařízení Rady (EC) 834/2007 a 889/2008 prostřednictvím švýcarského kontrolního Institutu IMO. Přechodné období trvalo pouze rok, neboť půda, kterou si společnost pronajala, nebyla přes 20 let obhospodařována. V roce 2011 vyvezla společnost první produkci do Švýcarska. V současné době společnost obhospodařuje 8750 ha ekologické půdy a chová 2500 kusů dobytka (z toho 1200 kusů představují dojnice) a 600 kusů prasat. Užítkovost dojníc činí 7000 l/dojnici/rok. V roce 2014 jsme zřídili první mlékárnu zpracovávající biomléko na Ukrajině a koncem roku společnost plánuje otevřít závod na zpracování biomasy s kapacitou 3 t/den. Vyrábět by se zde mělo 40 druhů výrobků. Společnost tak představuje pracovní příležitost pro více než 300 lidí. V rámci rostlinné výroby se společnost zaměřuje na produkci obilovin, které jsou z části exportovány a z části využívány jako krmivo, a produkci jahod. Ty jsou následně využívány při výrobě ochucených mléčných produktů. Živočišná výroba, jak již bylo zmíněno, se zaměřuje na produkci mléka a masa, ale také medu. Veškerá produkce společnosti je mezinárodně certifikována podle norem BIOSUISSE a BIOLAND.

Společnost velmi přísně dodržuje střídání kultur. Využit je osevní postup, který je ze 45 % tvořen obilovinami, z 10 % luskovinami, z 10 % kukuřicí, 25 % zeleným hnojením a z 10 % travními porosty. Tento postup je využíván ve čtyřletých cyklech a slouží jako prevence rostlinných chorob. Společnost si vyrábí i vlastní kompost v rozsahu 400 tis. tun kompostu ročně. Toto hnojivo umožňuje vyhnojení 2500 ha půdy. V podniku jsou použity minimalizační technologie zpracování půdy (využito je pouze mělké zpracování půdy 12–15 cm, hluboká orba je zcela vynechána).

Společnost si v letech 2008–2015 nechala provést místním kontrolním ústavem analýzu obhospodařované půdy, jejímž závěrem bylo, že během hospodaření společnosti došlo k redukci kyselosti půdy, k nárůstu obsahu humusu o 0,5 %, k nárůstu dusíku o 80 % a fosforu a draslíku o 60 %, ke zvýšení produkce o 30–35 % a k rozvoji biodiverzity. Mezi hlavní produkty rostlinné výroby společnosti patří pšenice, špalda, oves, proso, pohanka, žito, kukuřice, sója a ječmen. Společnost disponuje veškerým zařízením pro obdělávání půdy, zpracování produkce a skladování (sila o objemu 15 tis. tun), což je neméně důležité. Jak již bylo zmíněno, obiloviny jsou ze 75 % exportovány do evropských zemí, a to formou velkoobjemových vaků (big bagů). První export 714 tun obilovin byl realizován v roce 2011, v roce 2015 již bylo vyvezeno 4589 tun obilovin. V letošním roce společnost předpokládá vyvést stejné množství především do Německa, Švýcarska, Nizozemska a Itálie.

Živočišná výroba je zastoupena červenostrakatým skotem vyšlechtěným v ČR a prasnicemi maďarského plemene Mangalica. V podniku se nachází stáje s kapacitou 500 a 850 dojníc a další stáj určená pro výkrm jatečných býků. Nesmírnou pomocí v oblasti plemenářství a šlechtitelství pro nás znamenala spolupráce s českou společností CATTLE MARKET s. r. o., zastoupenou panem Josefem Kučerou, a Chovatelským družstvem Impuls, konkrétně panem Markem Bjelkou. Díky této spolupráci a zlepšujícím se šlechtitelským předpokladům získala společnost v roce 2014 statut plemenného chovatele pro plemeno masného simentála. Společnost dosahuje vynikajících výsledků v podobě 98 telat na 100 krav a tříprocentního podílu narozených dvojčat. V roce 2015 se zde narodila dvakrát dokonce trojčata, což je zcela unikátní jev. S ohledem na požadavky ekologického zemědělství se zvířata nacházejí volně na pastvě 210 dnů v roce, mají 24 hodin denně k dispozici přístup k vodě, potravě a ustájení a jsou krmena výhradně krmivem z ekologické produkce. Použití antibiotik je omezeno na minimum. S ohledem na skutečnost, že je na Ukrajině méně srážek než v České republice (pouze 600 mm srážek ročně), není tráva tak kvalitní a šťavnatá.

Co se týká produkce mléka, farma umožňuje návštěvníkům vidět celý proces výroby, děláme exkurze i odborné semináře. Zde je třeba vyzdvihnout skutečnost, že na Ukrajině splňuje požadavky na zařazení do „extra třídy“ kvality, která odpovídá evropským standardům (tj. do 100 tis. mikroorganismů a do 400 tis. somatických buněk v 1 cm³), pouze 9 % z celkové produkce mléka. Společnost GALEKS-AGRO vykazuje výrazně lepší hodnoty, než jsou těmito standardy stanoveny. Vyrobí ročně 6,3 mil. litrů biomléka, z toho zhruba 720 tis. litrů je použito jako krmivo telatům. V květnu společnost otevřela závod na zpracování mléka s kapacitou 30 t mléka/den (první zpracování biomléka na Ukrajině). V závodu je vyráběn široký sortiment výrobků zahrnující nejen výrobu mléka, ale také kefírů, jogurtů, smetan a tvrdých a měkkých sýrů. Celkově je zde vyráběno 18 druhů mléčných výrobků. Nezávislou analýzou syrového mléka došel Potravinářský ústav při Národní akademii zemědělských věd Ukrajiny k závěrům, že mléko z ekologických chovů v porovnání s mlékem konvenčním obsahuje o 50 % více omega-3 mastných kyselin, o 74 % více jódu a o 11 % více aminokyselin, o 60 % více antioxidantů, o 5 % více přírodního proteinu a o 40 % více konjugované kyseliny linolové. Jakmile byl závod na zpracování mléka otevřen, začal objem prodeje neustále růst, což svědčí o rozvoji trhu s biopotraviny. Produkce společnosti je zastoupena jak ve všech národních obchodních řetězcích, tak i v řetězcích regionálních. Část produkce je vyvážena také do Dubaje.

Hybnou silou, která sehrála v rozvoji podniku důležitou roli, byl vynikající a správně zvolený tým lidí a švýcarsko-ukrajinský projekt pro rozvoj EZ na Ukrajině, vedený institutem FiBL. Prostřednictvím tohoto projektu měli zástupci společnosti možnost navštívit analogické podniky v Evropě a získali tak **skvělou technickou podporu**, která je **důležitější než podpora finanční**.

V letošním roce podepsala společnost účast v projektu týkající se německo-ukrajinské spolupráce při rozvoji ekologického zemědělství. Partneři projektu jsou německé federální ministerstvo potravin a zemědělství, naše společnost GALEKS-AGRO a žytomyrská Agrární univerzita. Společnost si od této spolupráce slibuje kvalifikovanou přípravu odborníků. Dalším důležitým projektem je již zmíněný česko-ukrajinský projekt kontroly užitkovosti mléka 2016–2019, který vznikl za podpory Ministerstva zahraničních věcí České republiky. Cílem tohoto projektu je zavedení kontrol užitkovosti a parametrů dědičnosti u plemene masný simentál. Již dnes dosahuje společnost u těchto krav až šesti laktací. Společnost sama pořádá různé semináře a konference nejen pro začínající farmáře. Ročně tak uspořádá 15–20 akcí obdobné velikosti, jako je konference Biosummit, neboť v těchto akcích vidí nejen příležitost pro navázání kontaktů (na veletrhu Biofach získala společnost dalšího odběratele pro svou produkci), ale především pro podporu rozvoje ekologického zemědělství. Díky tomu tak naše děti a vnuci budou mít čistou půdu a čistou produkci a budou moci pokračovat v našich stopách.

Doplnění – doc. Dr. Ing. Josef Kučera, Českomoravská společnost chovatelů, a. s.

Podnik GALEKS-AGRO je dnes největším chovatelem českého strakatého chovu v zahraničí (stádo čítá zhruba 1500 kusů). Jsme hrdí na české chovatele – šlechtitele, kteří odborně pomohli a také díky nim dnes podnik dosahuje roční užitkovost 7000 litrů na dojnici, a to v ekologickém systému hospodaření. V ČR je průměrná letošní užitkovost v konvenci 7400 litrů. Takový modelový podnik, kde by se mohli ostatní zemědělci přijít podívat a přesvědčit, že lze v EZ hospodařit při téměř srovnatelných ukazatelích produkce a užitkovosti jako v konvenci, nám v ČR chybí.

Klaus Wiesinger, Peer Urbatzka,
LfL Bayern, Německo – Bavorsko

Produkční potenciál EZ – příklad Bavorska

Střídání plodin má zásadní vliv na výnosy a kvalitu produkce, choroby, škůdce a obsah humusu. V konečném důsledku pak osevní postupy determinují příspěvek na úhradu, a tím i celkovou úspěšnost rostlinné produkce. Bavorské státní výzkumné centrum pro zemědělství podniklo dlouhodobý ekologický pokus zaměřený na využití různých osevních postupů v ekologickém zemědělství.

Pokusy byly realizovány na experimentální farmě ve Wienhausenu blízko Freisingu v Horním Bavorsku, kde má institut také sídlo. Lokalita se nachází v dobrých produkčních podmínkách s jílovito-písčitou půdou, průměrnou roční teplotou 7,8 °C a průměrnými ročními srážkami 786 mm. Projekt byl na farmě zahájen již v roce 1998, zaměříme se zde na výsledky za období 2005–2013, a to z hlediska výnosů a kvality rozdílných krátkých osevních sledů (tří- až pětileté sledy).

Při našem pokusu bylo analyzováno šest typů osevních sledů, přičemž každá plodina, která je součástí osevního sledu, byla pěstována v každém roce. Přesný popis osevních sledů je uveden v tabulce. Osevní sledy byly sestaveny v návaznosti na možnost využití/nevyužití produktů živočišné výroby. Ačkoli 20 % zemědělských podniků v Bavorsku nemá živočišnou výrobu, v pokusu byly navrženy tři osevní postupy jak pro podnik bez živočišné výroby, tak i pro podniky s výrobou smíšenou. V osevních sledech 1 až 4 byly zastoupeny brambory, jelikož v ekologickém zemědělství v Bavorsku se jedná o rentabilní plodiny. Jejich zastoupení by nicméně s ohledem na kvalitu půdy a rozvoj škůdců nemělo v podniku přesáhnout 25 %. Poslední sled č. 6 je navržen bez jetelovin a pěstovány jsou pouze tržní plodiny, kdy sója je nahrazována i dalšími luskovinami (hrách, bob aj.). To znamená, že sledy č. 4 až 6 nejsou hnojeny kejdou ani hnojem, pouze pomocí jetelovin či luskovin.

Přehled analyzovaných osevních sledů v letech 2005–2013, Německo – Bavorsko

	Osevní sled č. 1	Osevní sled č. 2	Osevní sled č. 3	Osevní sled č. 4	Osevní sled č. 5	Osevní sled č. 6
	ŽV	ŽV	ŽV	Bez ŽV	Bez ŽV	Bez ŽV
Rok 1	Jeteloviny (strniště) (3 seče)	Jeteloviny (podsev) (3 seče)	Jeteloviny (podsev) (3 seče)	Jeteloviny (podsev) (3x mulč)	Jeteloviny (strniště) (3x mulč)	Sója
Rok 2	Jeteloviny (3 seče)	Brambory 30 m ³ kejdy	Brambory 300 t hnoje ¹⁾	Brambory	Oz. pšenice (krycí plodina)	Oz. pšenice (krycí plodina)
Rok 3	Brambory 30 m ³ kejdy	Oz. pšenice 20 m ³ kejdy	Oz. pšenice	Oz. pšenice	Jar. ječmen	Jar. ječmen (krycí plodina)
Rok 4	Oz. pšenice 20 m ³ kejdy					
Rok 5	Žito 20 m ³ kejdy					

Pozn. ¹⁾ V osevním sledu č. 3 bylo do roku 2007 aplikováno 200 t hnoje na ha, následně se však došlo k závěru, že toto množství je příliš malé a dávky byly upraveny na 300 t/ha. V důsledku této skutečnosti mohlo dojít ke zkreslení výsledků tohoto modelového osevního sledu.

Hlavní závěry z projektu

Nejvyššího výnosu sena bylo dosaženo v osevním sledu č. 2 a 3, ve kterém byla ozimá pšenice vyseta s podsevem jetelovin (tedy byla jedna podzimní seč navíc). Rozdíly ve výnosu byly zaznamenány jak v rámci jednotlivých osevních sledů, tak také v rámci jednotlivých sečí, přičemž nejnižšího výnosu bylo dosahováno při první seči.

Výsledky provedeného výzkumu ukázaly, že obiloviny vysévané po jetelovinách (ve srovnání s obilovinami vysévanými po luskovinách) dosahují vyššího výnosu i pekařské kvality. Jeteloviny dodávají půdě větší množství dusíku. Nejvyššího výnosu (více než 5,5 t/ha) bylo dosaženo v osevním sledu č. 1. V případě uplatnění tohoto osevního postupu v praxi (mimo podmínky maloparcelních pokusů) je nutné počítat s výnosem nižším o cca 10 % (platí pro Bavorsko). Co se týká pekárenské kvality, zde je třeba upozornit, že zrna pro potravinářské využití musí být větší než 2 mm. Nejvyšší pekárenská kvalita (dle výsledku ukazatelů obsah mokrého lepku a objem pečiva) byla dosažena naopak v osevním sledu č. 5, následně č. 4. Nejnižší výnos a pekárenská kvalita byla zaznamenána u osevního sledu č. 6, kdy produkce parametry pro potravinářskou pšenici vůbec nenaplnila.

Nejvyšších výnosů brambor bylo dosaženo v osevních sledech č. 1 a 4, avšak výnosy se v jednotlivých osevních sledech příliš nelišily.

Jarní ječmen byl uplatněn pouze v osevním sledu č. 5 a 6, přičemž vyšší výnos (3,7 t/ha) a kvalita byla realizována v osevním sledu č. 5 se zařazením jetelovin. Tento výnos lze pro EZ považovat za velmi dobrý. Dosažená produkce byla zpeněžena v ekologickém pivovaru, neboť splňovala všechny požadované podmínky jakosti (okolo 10 % hrubého proteinu).

Pro poměrování celkových výnosů jednotlivých systémů střídání plodin bylo využito srovnání tzv. obilných jednotek (*grain units*) s různou váhou faktoru pro jednotlivé pěstované plodiny (*obiloviny s faktorem okolo 1, brambory 0,28, jeteloviny první seč 1,38 a druhá a další seč 1,05*). Nejvyšších celkových výnosů bylo dosaženo u sledů č. 2 a 3 v případě využití jetelovin a u sledů č. 2 a 4 bez využití jetelovin.

Kromě porovnání celkových výnosů (obilných jednotek) byl využit ke srovnání jednotlivých osevních postupů také ukazatel příspěvku na úhradu fixních nákladů a zisku. Nejvyšších hodnot příspěvku na úhradu dosahují osevní postupy zahrnující brambory, a to v rozmezí 2500–4000 EUR/ha/rok. Avšak i přes dobrou rentabilitu produkce by neměly být brambory pěstovány na stejné ploše dříve než za čtyři roky z důvodu rizika škůdců a nemocí. Porovnání příspěvku na úhradu v osevním sledu č. 5 a 6 je odvislé od dosažených výnosů sóji. V případě, že bude výnos sóji v osevním sledu č. 6 činit 2,5–3 t/ha, bude dosahováno vyššího příspěvku na úhradu než v osevním sledu č. 5. Avšak v případě, že se výnos sóji bude pohybovat v rozmezí 1,5–2,0 t/ha, bude lepších ekonomických výsledků dosaženo v osevním sledu č. 5.

Jelikož pokus trval 15 let, byly zde zaznamenány také dopady na množství organické hmoty v půdě. Statisticky významný nárůst v obsahu organického uhlíku byl zaznamenán v modelu střídání plodin č. 2 a 4. Zaznamenán byl i nárůst obsahu dusíku, přičemž obsah dusíku rostl rychleji než obsah uhlíku (s výjimkou osevního sledu č. 6). Překvapivého výsledku bylo dosaženo v modelu střídání č. 6, kdy víceméně nedošlo ke změně (tedy očekávanému snížení) obsahu humusu v půdě, přestože v osevním sledu nebyly zastoupeny jeteloviny.

Přemysl Čech, rodinná farma v podhůří Jeseníků

Produkční potenciál EZ – příklad ČR

Naše farma se nachází v západní části Olomouckého kraje v mírně zvlněné, bohatě zalesněné krajině jeseníckého podhůří. Oblast se nachází v průměrné nadmořské výšce 347 m. n. m. V závislosti na nadmořské výšce se průměrná roční teplota vzduchu pohybuje v rozmezí 7,5–8,0 °C. Jedná se o klimaticky mírně teplou oblast charakteristickou normálně dlouhým, mírným až mírně suchým létem s průměrným ročním úhrnem srážek 650–700 mm a s průměrnými denními maximy teploty vzduchu v létě 22–24 °C.

Hospodařit jsme začali v roce 2001 na zhruba 20 ha se zaměřením na chov ovcí plemene Romney. Toto plemeno se vyznačuje velmi dobrými pastevními vlastnostmi. Půdu jsme postupně přejímali po mých rodičích, kteří začali soukromě hospodařit konvenčním způsobem koncem 90. let. Postupně zjistili, že malá rodinná farma nemá šanci soutěžit v produkci s konvenčními velkými podniky v okolí, které dosahují jednak úspory nákladů z rozsahu, ale i bonusů a slev na vstupy (hnojiva, postřiky). Proto byl vstup do ekologického zemědělství vhodnou alternativou. V roce 2006 vstoupila farma do systému ekologického zemědělství s veškerou půdou, přičemž obhospodařováno bylo zhruba 150 ha orné půdy, z nichž 100 ha bylo zaměřeno na pěstování obilovin a zbylé plochy byly využity k pěstování luskovin a píce, které společně s dalšími 15 ha TTP sloužily k zajištění krmiva pro chov ovcí. V roce 2009 již bylo ukončeno dvouleté přechodné období a veškerá produkce tak již mohla být uplatněna v biokvalitě. V tomto roce došlo také k rozšíření stáda ovcí na téměř sto kusů. Během let pak došlo k rozšíření struktury pěstovaných obilovin.

V současné době hospodaříme na téměř 200 ha, z toho 153 ha tvoří orná půda a 47 ha TTP. Produkce z orné půdy je pro farmu stěžejní, většina sklizně jde na produkci osiv, část pak na potravinářské účely. Na orné půdě jsou pěstovány zejména obiloviny (okolo 70 ha), dále luskoviny na zrno (peluška), pícniny a speciální plodiny (vikve, jetele). Kromě běžných druhů obilovin, jako jsou pšenice, žito, ječmen, oves a tritikále, na farmě pěstujeme i druhy minoritní: především jednozrnku, špaldu, pohanku a další. V přechodném období je nyní asi pět procent půdy. Půda se nachází v šesti katastrálních územích okresu Šumperk (Postřelmov, Rovensko, Zábřeh na Moravě, Dolní Studénky, Hostice a Postřelmůvek). Farma se dále zabývá chovem ovcí se zaměřením na produkci jehněčího masa. Stádo (250 kusů bahnic) je chováno poloextenzivním způsobem chovu v oplůtkovém systému bez ustájení. Produkce je realizována prodejem především živých jehňat na export, zatím bohužel bez certifikátu bio. Část jehňat je prodávána v ČR do drobného chovu a tzv. na výpas, kdy je porážka zajišťována samotnými konzumenty. Součástí hospodářství je i zájmový chov čtyř koní plemene hafling, který je výsadou mé manželky, a včelaření. Tomu se věnuje můj otec již od svých šesti let. Celý chod farmy zajišťují čtyři osoby.

Kromě výše zmíněných činností se farma aktivně podílí na aplikovaném výzkumu. Mezi již realizované projekty patří zkoušení odrůd v režimu EZ pro SDO (ÚKZÚZ), poloprovozní pokusy s pěstováním LOS (Agritec, s. r. o.) a pěstování minoritních plodin v projektu Healthy Minor Cereals (VÚRV). Farma je také jednou z prvních ekofarm zapojených do projektu NAŠE BIOFARMA. Jedná se o projekt obchodní společnosti PRO-BIO s. r. o., která je jedním z hlavních odběratelů produkce biofarmy. Projekt NAŠE BIOFARMA byl spuštěn v roce 2013 s cílem nabízet ryze české biopotraviny s jasným původem. Mezi hlavní přínosy projektu patří zapojení lokálních dodavatelů, realizace odbytu menších objemů produkce a umožnění zkoušení nových zapomenutých plodin (jednozrnky, dvouzrnky, červené pšenice, čiroku a dalších).

Mezi hlavní plány do budoucna patří vybudování skladovacích kapacit, ale především další prohloubení vnímavosti k mimoprodukčním funkcím zemědělství – zemědělství jako tvůrce krajiny. Mimoprodukční funkce zemědělství je totiž stejně důležitá jako ta produkční.

Více informací o farmě lze nalézt na www stránkách: www.nasebiofarma.cz/farmy/2-farma-cechovi.html

Andreas Kranzler, FiBL Rakousko

Bionet – vzdělávací projekt na optimalizaci přenosu znalostí mezi vědou a zemědělskou praxí

Myšlenka našeho projektu vznikla před 12 lety na jedné farmě v Rakousku: místní farmář měl spoustu dotazů a my věděli, že odpovědi je možné nalézt ve vědě, ve výzkumu, ale jejich přenos do praxe už tak dobře nefunguje.

Projekt má tři oblasti a cíle:

1. **Vytvořit síť** – propojit vědu s praxí EZ a umožnit přenos informací prostřednictvím konzultací s poradci v síti
2. **Vytvořit lokální znalostní základnu produkčních metod na orné půdě prostřednictvím sítě ukázkových farem**, která by umožnila rychlé:
 - ověřování a optimalizaci znalostí získaných ze zkušeností farmářů (cílem je zvýšit povědomí o výsledcích a znalostech samotných farmářů – vzít know-how farmářů, optimalizovat jej a šířit v sektoru EZ)
 - soustředění se na aktuální témata/dotazy z praxe (jaké jsou hlavní problémy, které je třeba řešit)
 - adaptaci (mezi)národních výsledků výzkumů na lokální úrovni (existuje řada článků a výsledků, které je však třeba vzít a adaptovat na region/na pole)
3. **Zpřístupnit výsledky výzkumů (rešerše)** pro různé cílové skupiny

Řešitelem projektu je institut LFI (www.lfi.at) – zemědělská komora v Rakousku. Financován je ze zdrojů rakouského Spolkového ministerstva zemědělství, lesnictví, životního prostředí a vodního hospodářství, dále ze zdrojů spolkových států a EU. Projekt začal již v roce 2005 a je veden ústavem FiBL Rakousko (www.fibl.org), konkrétně se jím zabývá pět lidí. Projekt cílí na hospodaření na orné půdě a částečně na problematiku pěstování zeleniny. Projekt je založen na spolupráci partnerů: zemědělců a poradců (svaz EZ, zemědělská komora), výzkumníků, zemědělských škol a komerčních zemědělských podniků (např. osiváři).

Organizace projektu:

Na začátku jsou pracovní setkání lidí z výzkumu, poradců, farmářů a firem, kde se společně hledají témata pro výzkum, důležitá z pohledu farem. Druhým krokem je prohloubení znalostí na identifikované téma (hledání existujících výstupů a informací z výzkumu) a možnosti jejich přenosu do praxe. Následuje ověřování poznatků na testovacích farmách a posledním krokem je jejich šíření formou konzultací, seminářů, polních dnů, letáků a webu zpět na farmy (částečně i zpět do pracovních skupin).

V síti testovacích farem Bionet je dnes celkem 70 podniků, z nichž na deseti jsou realizovány inovace. Zapojené farmy leží v oblastech hospodaření na orné půdě (projekt se nezabývá hospodařením na TTP). Na farmách probíhají testy, pokusy a exkurze. Témata jsou např. odrůdové zkoušení pro EZ, různé postupy pěstování obilovin, luskovin a zeleniny, např. jak se která metoda projeví ve výnosech a kvalitě plodin (ošetření osiva, metody zpracování půdy či vlivy pěstování smíšených plodin – mix olejnin a obilovin). Prezentovány byly desetileté výsledky testování odrůd ozimé pšenice Capo a Antonius – vývoj výnosů a obsahu proteinu (lepku) v závislosti na použité předplodině (leguminózy – hrách, vojtěška, bez meziploidy). V průměru byl výnos okolo 3,5 t/ha a 12 % lepku, ale výsledky se v jednotlivých letech velmi lišily od 2 do 6 t/ha a je třeba zkoumat příčiny. Pokusy také ukazují, že předplodina má výrazný vliv na výši lepku. Nejnížší hodnoty jsou dosahovány při pěstování bez leguminóz, zatímco nejvyšší hodnoty byly naměřeny po vojtěšce (tedy po dvou letech jejího pěstování). Jde o užitečný závěr, zejména pro farmy bez chovu zvířat, a argument pro znovuzavádění vojtěšky do osevních postupů. Výnos je ovlivněn typem předplodiny již méně.

V současné době je tématem pěstování hrachu setého. Projekt se věnuje optimalizaci metod pěstování luskovin obecně a detailněji hrachu. Důvodem je fakt, že se luskoviny v Rakousku pěstují stále méně. Problémem jsou jak škůdci a choroby, tak únava půdy. Mezi pokusy patří např. pěstování luskovin po tepelné upravě půdy, kdy je vzcházení rostlin viditelně lepší. Součástí je i testování půdy farem, zda ta která farma je či není vhodná k pěstování luskovin.

Mezi výstupy projektu patří:

- Tisková média – vydávání letáků, brožur (2x ročně vychází průvodce pěstováním)
- Domovský web – informace jsou soustředěny na webu www.bio-net.at.
- Akce – polní dny na farmách, semináře, diskuse o problémech.

Příklady brožur jsou metodické listy k výběru osiv odrůd plodin nebo k přechodu z konvenčního na ekologický způsob hospodaření. Webové stránky jsou koncipovány s maximální srozumitelností pro praxi. Publikovány jsou zde všechny výstupy projektu, akce, ale i výsledky či články publikované k dané problematice.

Na projekt Bionet se nabalují další projekty a aktivity. Jako příklad mezinárodní spolupráce je uveden projekt „Výměna znalostí v rámci ekologického hospodaření na orné půdě“ (www.ok-net-arable.eu), který je koordinován IFOAM EU v rámci H2020 a jehož jsme partneři.

Doplňkově se v rámci sítě Bionet věnujeme i problematice pěstování zeleniny.

Hlavní náplní je koordinace výzkumu na farmách (polních pokusů) a přenos výsledků pro ekologické pěstování zeleniny a brambor prostřednictvím:

- vytvoření spolupráce mezi farmáři, poradci a výzkumníky
- realizace pracovních skupin a podpory jejich fungování (skupinky pro brambory, salát...)
- publikování každoroční brožury o ekologickém pěstování zeleniny a dalších tiskových materiálů
- organizace každoroční konference o ekologickém pěstování zeleniny

Dominika Jankowska, DODR Wroclaw, Polsko

Organizace poradenských služeb pro EZ v Polsku

Ekologickému zemědělství se v posledních letech více či méně věnuje mnoho institucí a organizací, které se aktivně podílejí na rozvoji a podpoře zemědělského hospodaření v Polsku (obecně). Zemědělci, kteří se rozhodli vstoupit do systému EZ, museli mít dostatečné znalosti nejen z oblasti zemědělství, ale i zpracování a uvádění bioproduktů na trh. Poradenské instituce a organizace sehrávají významnou roli v této oblasti, přičemž **nejdůležitější jsou zemědělská poradenská centra** v jednotlivých vojvodstvích (obdobu krajů).

Z historie poradenství

Mezníkem v procesu vytváření poradenského systému v Polsku bylo nařízení přijaté ministerstvem zemědělství v roce 1958, jež popisuje profesní postavení zemědělských poradců. Od roku 1959 byl pak v každém okrese (nejmenší administrativní jednotka v Polsku) zaměstnán jeden poradce-agronom, jehož úkolem bylo zejména zavádění nových technologií v rostlinné výrobě. Pro zlepšení poradenských služeb bylo v roce 1963 vydáno další nařízení MZe, podle něhož byl v každém okrese zaměstnán a státem placen i poradce pro živočišnou výrobu. Kolem roku 1957, souběžně s vývojem systému poradenství, byly zakládány zemědělské experimentální stanice (jedna v každém vojvodství = kraji), které byly postupně zařazeny do poradenských systémů v Polsku. V průběhu let byli další (státem placení) poradci, specializovaní dle potřeb regionu, posíláni do jednotlivých okresů, aby spolupracovali s tamními agronomy a poradci pro živočišnou výrobu. V roce 1975 byla se změnou územního členění vytvořena tzv. regionální poradenská centra. Poradenství probíhalo na základě tzv. ročních plánů poradenské činnosti. Se zavedením tržního hospodářství v Polsku v roce 1989 se situace změnila i v rámci poradenských služeb. Regionální poradenská centra byla nově podřízena vojvodstvím a jejich aktivity se přizpůsobily novým potřebám, což znamenalo nárůst poradenské služby v oblasti ekonomie, marketingu, propagace produktu, organizace a podpory seskupení producentů, poradenství v oblasti ochrany životního prostředí, nových zákonů a pojištění apod. **Mezníkem ve vývoji poradenského systému bylo přijetí zákona o zemědělském poradenství (1994)**, který definoval oficiální status zemědělské poradenské služby, a skutečnost, že počínaje rokem 1995 je **většina poradenských služeb poskytována zdarma** (tj. všichni obyvatelé venkova mohou požádat o bezplatné poradenské služby). Současné jsou v zákoně definovány poradenské služby, které si hradí klient sám.

Poradenský systém v Polsku lze označit jako smíšený, fungují jak státní, tak privátní poradci a celý systém je organizován ve **třech úrovních**:

- Státní zemědělské poradenské centrum Brwinów (CDR) se třemi divizemi (v Krakově, Poznani a Radomi)
- 16 regionálních (státních) zemědělských poradenských center (ODR) v jednotlivých vojvodstvích s 308 poradenskými týmy v jednotlivých okresech
- Soukromé akreditované poradenské subjekty

Národní poradenské centrum (CDR) má vlastní poradní orgán (Koncil) s jedenácti členy; regionální centra (ODR) mají také vlastní poradní rady (rovněž po jedenácti členech). Členy jsou obvykle zástupci zemského parlamentu, Agrární komory a zemědělských svazů, vědecké instituce tu mají jednoho zástupce a střední školy dva.

Systém koordinuje, akredituje a kontroluje polské ministerstvo zemědělství a rozvoje venkova. Systém je financován z poloviny státními dotacemi, z poloviny sponzoringem (ze soukromých zdrojů, část si hradí sami zemědělci) a v menší míře z jiných zdrojů (EU, projekty apod.).

Úkoly CDR, stanovené v zákoně o zemědělských poradenských organizacích z 22. října 2004 (revidován 2009 a 2012), zahrnují zejména: metodické vedení Regionálních poradenských center (ODR) – dohled nad jejich činností, certifikaci a kontrolu kvality, přenos informací a výukových materiálů pro ODR, školení zemědělských poradců zaměstnaných v ODR i v soukromých nebo obchodních poradenských firmách, školení učitelů zemědělských škol, vedení centrálního informačního systému a databáze pro účely zemědělského poradenství, pořádání výstav, seminářů a konferencí, šíření výsledků výzkumů do praxe, analýzu potřeb zemědělského poradenství. **Centrum je zákonem definováno jako organizační složka státu a financováno z MZe.**

Regionální ODR jsou decentralizované nezávislé organizace podřízené i financované jednotlivými provinciemi Polska (krají), definované taktéž zákonem o zemědělských poradenských organizacích. V každé z 16 provincií existuje jedna ODR. Její název obsahuje název provincie. Úkoly ODR lze rozdělit do čtyř typů: poradenská činnost (pomoc při rozhodování zemědělců), informační činnost (poskytování informací o nových technologiích a inovacích v zemědělství), vzdělávací činnost (předávání znalostí a vzdělávání dospělých – zemědělců a jejich rodinných příslušníků) a popularizační činnost (šíření nových technických a technologických řešení ve venkovských oblastech). Každé regionální ODR funguje dle vypracovaného ročního plánu aktivit, který vzniká na základě sběru potřeb (zpětné vazby) ze strany klientů (zemědělců). Roční plán schvaluje Rada a jeho plnění je monitorováno a vyhodnocováno.

S ohledem na snižující se státní rozpočet je poradenský systém financován státem z cca 50 %, a lze jej tedy označit za polostátní (část rozpočtu je hrazena zejména ze zdrojů soukromých společností, zhruba čtvrtinu nákladů na poradenství si hradí zemědělci).

V současné době pracuje v národním poradenském centru (CDR) 198 zaměstnanců, v rámci regionálních center je zaměstnáno celkem 4199 osob, z toho **akreditováno je 3926 poradců** (cca deset procent připadá na administrativu). Největší počet poradců je zaměstnaných v provincii Masovia (455), nejméně, okolo stovky, v provincii Lubuskie a Opolskie. V rámci každé provincie fungují poradenské týmy v průměru o deseti poradcích (**zhruba 300 týmů celkem**). V průměru připadá na jednoho poradce 393 farem o průměrné velikosti 12 ha. Od roku 2006 se počet poradců na plný úvazek v rámci ODR snížil o téměř 20 %. Důvodem je jednak omezený a nejistý rozpočet, ale také přechod poradců do oblasti soukromého podnikání. Poptávka po poradenství totiž v Polsku vzrůstá a jedná se o uznávanou profesi.

Další poradenské organizace

a) Agrární komora

Činnost agrární komory byla v Polsku obnovena v roce 1996. **Působí zde 16 nezávislých Regionálních agrárních komor a celostátní Národní rada pro agrární komory.** Jejich hlavní činností je řešení různých problémů zemědělství a zastupování zájmů členů. Jedním z cílů je i poskytování zemědělského poradenství, proto si komory najímají cca 136 poradců. Poradenství, jež nabízejí zemědělcům, je zdarma. Základem financování komor je odvod dvouprocentní zemědělské daně a čerpání provozních nákladů z projektů z vnitrostátních nebo evropských fondů.

b) Soukromé poradenské společnosti

Po roce 1990, zejména se vstupem do EU v roce 2004, je viditelný výrazný nárůst počtu soukromých poradenských firem. Registrováno na MZe je nyní 187 společností zastřešujících 436 poradců. **Tito byli financováni zejména v rámci opatření 114 PRV 2007–2013 a stávají se přímými konkurenty státem dotovaných poradců v rámci regionálních center (ODR).**

EZ v rámci poradenského systému

EZ je v rámci poradenského systému podporováno od roku 2004. Forma podpory spočívá ve stávající struktuře dle vojvodství (regionální zemědělská poradenská centra), dále ve spolupráci s výzkumnými ústavy, univerzitami a organizacemi působícími v EZ, svazy apod. nebo prostřednictvím programů EU (PRV). V současné době je akreditováno více než 2200 poradců ve státním i soukromém sektoru pro agro-environmentální oblast, kteří poskytují poradenství taktéž pro EZ. Dále jsou pro EZ důležití odborníci na životní prostředí (525), botanici (373) a ornitologové (492).

V Polsku neexistuje žádný zvláštní režim financování poradenské činnosti. V posledních letech byla většina účelových dotací na poradenské služby pokryta vládou (v roce 2012 okolo 56 % z celkových nákladů na poradenské služby). Výše finančních prostředků pocházejících z jiných zdrojů závisí na schopnosti Regionálního poradenského centra (ODR) sestavit dobře plán poradenských služeb a naplnit potřeby místních zemědělců a podnikatelů. Neméně důležitá je také jejich schopnost spolupracovat s místními zájmovými organizacemi a **soutěžit s ostatními odbornými poradenskými organizacemi o zdroje z fondů EU (zejména opatření 114).**

Zemědělství je významný sektor hospodářství – plní produkční, environmentální i sociální cíle, na zemědělce je dnes kladeno mnoho požadavků a narůstá potřeba odbornosti. Navíc v důsledku globalizace dochází k rychlým změnám v ekonomických, sociálních i politických procesech. **Globalizace vytváří tlak na zemědělce, aby se stal konkurenceschopnější, což vyžaduje stále větší znalosti a dovednosti a navíc rychlý přístup ke spolehlivým informacím a inovacím.** Vyrůstá potřeba poradenství a tím i financí na jeho zajištění. Na druhou stranu je patrný trend (a to nejen v Polsku) přenášet poplatek za poradenství a finanční zátěž na zemědělce. V Polsku můžeme pozorovat rok od roku klesající finanční podporu od státu na zemědělské poradenské služby. Očekává se, že polští zemědělci budou muset platit za většinu služeb, které dostávají od poradenského personálu. Problém je v tom, že majitelé malých farem (jež v Polsku dominují) nemusí být schopni tyto služby zaplatit.

Pozn.: Zápis prezentace byl doplněn o další informace k systému poradenství v Polsku dle výstupů mezinárodního projektu PRO AKIS (<http://www.proakis.eu/>).

Toralf Richter, odd. mezinárodní spolupráce FiBL, Švýcarsko

Poradenství v EZ na Ukrajině

Ukrajina je tradičně zemědělská úrodná země, ale její hospodářství včetně zemědělství je do značné míry rozvrácené. FiBL působí na Ukrajině již 10 let, je to kapka v moři, ale svým dílem přispívá k rozvoji EZ v této zemi. FiBL se zabývá především ekologickou produkcí plodin na orné půdě, technologickými výzvami a řešeními pro budoucnost Ukrajiny.

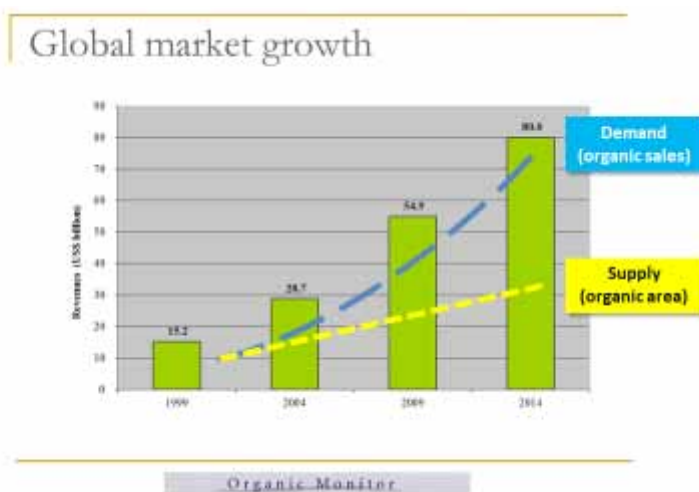
V rámci **podpory bioprodukce na orné půdě** FiBL na Ukrajině organizuje zejména konzultace na farmách, polní dny, odborné konference a obchodní setkání. Pomáhá s podporou propagace a odbytu bioprodukce a dále s podmínkami exportu do Švýcarska a zemí EU.

Vzhledem k tomu, že model EZ se neobejde bez živočišné výroby, je další oblastí pomoci **podpora produkce biomléka** (pomoc v oblasti monitoringu kvality mléka, školení v oblasti krmení) a odbytu mléka a mléčných výrobků (obchodní setkání, ochutnávky, osvěta v médiích) včetně místního trhu.

Mezi další aktivity patří také **podpora poskytovatelů ekologických služeb**, např. první cateringová společnost nabízející biopotraviny, školení pro jednání s médii, ekologická škola (kurz na VŠ o EZ), zprostředkování a usnadnění exportu bioproduktů.

Situace na Ukrajině

Ukrajina má obrovský potenciál doplnit chybějící objem celosvětové nerovnováhy mezi ekologickou poptávkou a nabídkou. Za posledních 15 let (od roku 1999 do 2014) vzrostl objem globálního trhu biopotravin pětkrát, avšak nabídka není schopna růst stejně dynamicky. Nosným programem Ukrajiny je bezesporu export bio surovin do vyspělých zemí, kde je poptávka vyšší.

Počet biofarem a výměra v EZ na Ukrajině dynamicky stoupá a to vyžaduje potřebný počet poradců. Během deseti let vzrostla výměra 1,7krát. V EZ hospodařilo v roce 2015 již 210 ekofarem na 410 tis. ha, zatímco v roce 2006 činila výměra v EZ cca 240 tis. ha. Odhady pro rok 2016 naznačují nárůst na 250 ekofarem a téměř 460 tis. ha. Hlavním zaměřením ekofarem je produkce na orné půdě a dále sběr volně rostoucích rostlin s cílem exportu zejména do zemí EU. **Ukrajina je na sedmém místě na světě v produkci bio pšenice (137 tis. tun). Produkuje třetinu světové produkce bio slunečnice (47 tis. tun).**

Hlavní bariéry rozvoje EZ:

Obecně je na Ukrajině v souvislosti s přechodem na EZ velmi málo informací (žádná tradice ani znalosti), většina podniků přechází zcela bez odborné přípravy (bez předchozího školení). Dopady jsou o to horší, že se zde jedná o podniky velké výměry. Úloha poradců je zejména v oblasti udržení humusu v půdě a plánování osevních postupů.

Velkou překážkou rozvoje EZ na Ukrajině je nestabilní politika a střídání osob na ministerstvu. Přesto je nyní EZ mezi pěti hlavními prioritami zemědělské politiky (jako potenciál rozvoje zemědělství). Zatím však neexistují žádné dotace pro EZ a nebyla zavedena vlastní národní legislativa upravující EZ (zákon o EZ byl schválen v září 2013, ale nebyl doposud implementován). Vychází se tedy přímo z legislativy EU a soukromých standardů (např. BIOSUISSE). Neexistuje statistika o EZ – žádné oficiální údaje. Ačkoliv existuje národní logo pro biopotraviny, není nijak chráněno zákonem. Vytvořily se již tři svazy pro EZ, ale chybí jedna zastřešující organizace (umbrella organisation) pro hnutí EZ. Neexistuje státní systém poradenství ani na národní, ani na regionální úrovni. Jako funkční se jeví oblast kontroly – na Ukrajině dnes funguje celkem 15 certifikačních orgánů.

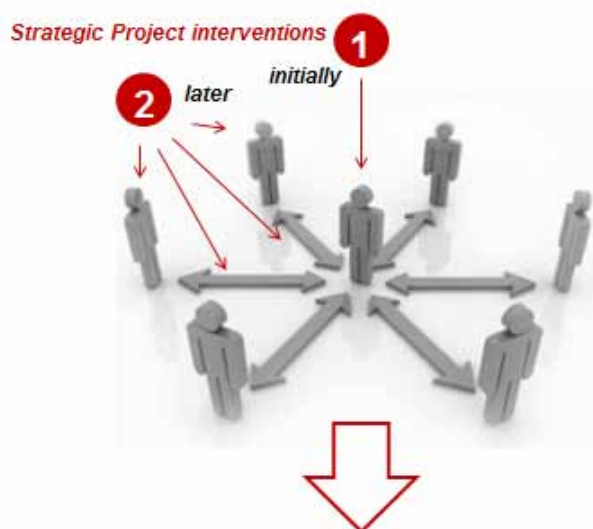
Technologické výzvy: Většina ekologických podniků zde hospodaří bez živočišné výroby, tedy bez vlastních statkových hnojiv. Úkolem poradců je zajistit udržitelný způsob hnojení. Většina podniků má také zastaralé strojní vybavení, které chybí zejména při potřebné mechanické likvidaci plevelů. Zemědělství často trpí velkým suchem bez možnosti zavlažování. Problémem je také špatné skladování produktů a péče o bioprodukty po sklizni. Chybí environmentální znalosti a velmi častá je necitlivost k životnímu prostředí (ochrana biodiverzity, střídání plodin, údržba mezí či keřů apod.).

Na Ukrajině jde v současnosti především o vybudování poradenských kapacit, k tomu se snaží přispět FiBL svými aktivitami. Podařilo se realizovat každoroční konferenci k EZ, tematicky zacílené workshopy a poradenství, školu EZ pro zájemce z řad veřejnosti, ekologickou obchodní školu pro odbornou veřejnost, technologické prospekty a videa. Dále byl založen institut EZ pro šíření znalostí a jedna výzkumná stanice s ekologickým zaměřením. K dispozici je rovněž několik soukromých poskytovatelů poradenství v EZ. Prozatím není dopad těchto aktivit velký, problém spočívá většinou v nezájmu zemědělců akceptovat nové informace a neexistenci požadavku povinného školení před vstupem do EZ.

Zatím stále chybí fungující poradenský systém a koordinace. Existuje mnoho oblastí, kde bude potřeba ještě radit, avšak pro obrovské území Ukrajiny je zde akutní nedostatek kvalitních poradců. Na druhou stranu farmáři často nechtějí poradit – nevidí ekonomický přínos technologického poradenství, chtějí jenom prodat produkci, proto není po poradenství poptávka.

Doporučení: zavést finanční podporu poradenským programům státním a/nebo soukromým; zpracovat koncept poradenství EZ; koordinovat poradenské aktivity na národní i lokální úrovni; zavést modul školení na lokální úrovni; zavést systém povinných školení při přechodu z konvence na EZ; vytvořit síť ukázkových farem (mentoring network). Jednou z takových ukázkových farem je právě podnik pana Juščenka Galeks-Agro s polní produkcí a produkcí biomedik, která byla prezentována také v rámci Biosummitu.

Postřehem z poradenské praxe FiBL je skutečnost, že farmář přijímá více rady od jiných farmářů než od poradců. Smyslem je tedy pomoci farmářům, aby si mohli pomoci navzájem („help famers to help themselves“).

Výsledkem je pak větší kvalifikace/znalosti pro ekologické hospodaření na orné půdě.

- Nejprve je třeba identifikovat vhodné (inovacím přístupné) farmáře v každém regionu (vůdce)
- Vycvičit talentové a motivované zprostředkovatele (operátory)
- Pomoci zrealizovat setkání na ukázkových farmách vůdců
- Podpořit vytvoření sítí kolem farmy vůdce a rozvíjet je do poradenských skupin = učení se ve skupinkách od kolegů (peer learning a networking)

Peer network = vzájemná síť, kde nikdo není oficiálním vedoucím, neexistuje hierarchie a všechna rozhodnutí vznikají víceméně společně. Kontrolu nad děním/systémem provádí každý, kdo je jeho součástí.

Jako vhodné se jeví pracovat ve skupinách více farmářů a poradců v týmu. Po prvotní skepsi pak přichází uspokojení, což je předpoklad pro další spolupráci. Výsledkem je i schopnost naslouchat a sdílet zkušenosti... spolupracovat. Heslo na závěr: „Jste schopni se učit i v těch nejhorších podmínkách. Využijte vlastních možností. Je to jen na vás.“

Zdeněk Perlinger, předseda PRO-BIO Svazu ekologických zemědělců

BIO, jak jsme na tom?

(Vývojové etapy a současný stav ekologického zemědělství v ČR)

Na začátku svého rozvoje zaznamenávalo EZ v ČR velké pokroky. V současné době je tento vývoj poněkud pomalejší, což lze přisuzovat zejména skutečnosti, že kromě aktivistů, nevládních organizací a drobných farmářů se do něj nově zapojují i velké obchodní společnosti a celý systém je mnohem komplikovanější.

Vývoj ekologického zemědělství v ČR lze rozdělit do tří etap. První etapa začala v letech 1988–1989 a jejím hlavním hybatelem byl p. Jiří Urban a svaz PRO-BIO Šumperk, následně se přidávali další aktéři. I když šlo o navázání na určitou tradici, kterou zde ekologické zemědělství mělo již za první republiky, byl to vlastně zcela **nový začátek** tohoto způsobu hospodaření, bez pevných základů, platné legislativy apod. V této první fázi bylo EZ záležitostí pouze několika podniků s osvědčeným vedením a vzhledem do situace v západních státech, kde mělo EZ již v té době bohatou tradici a bylo také komerčně zajímavé. Následovaly kroky vedoucí ke **vzniku kontrolních organizací**, jejichž působení mělo zejména přispět k důvěryhodnosti celého systému ekologického hospodaření. Významné bylo také **zavedení odpovídajících dotačních titulů**, což do značné míry přispělo k navýšení hektarové výměry zemědělské půdy v EZ. V neposlední řadě je nutné zmínit také **ustanovení platné legislativy**, což bylo nezbytné k tomu, aby kontrolní organizace mohly začít udělovat sankce za případná pochybení zjištěná při kontrolách na ekologických farmách.

Druhá etapa vývoje byla ve znamení **rozvoje ekologicky hospodařících farem**. Začínající podniky prošly přechodným obdobím a mohly začít vyrábět. Objevují se také **první zpracovatelé**, z nichž někteří působí dodnes. Česká republika se v této době také připravovala na **vstup do EU** a jako první z postkomunistických států se dostala na seznam tzv. třetích zemí, se kterými bylo možno bioprodukty obchodovat bez omezení, a to jak z pohledu rostlinné, tak i živočišné produkce. Naše legislativa a pravidla pro zařazení podniku do EZ byla tehdy již shodná s legislativou a pravidly západních států. Tato skutečnost umožnila našim farmářům a distributorům snadnější obchodování. Současně docházelo k stále **většímu prosazování EZ ve společnosti**, a to zejména zásluhou nevládního sektoru, tj. různých klubů a přátel ekologického zemědělství. Tehdy ještě sektor EZ nebyl zajímavý pro velký byznys a vstup obchodních firem.

Třetí etapa začala teprve nedávno. **Ekologické zemědělství je již součástí běžného života** mnoha rodin, je podepřeno legislativou a současně jde o komerčně velmi zajímavé odvětví. Jak tedy dál v této třetí etapě? Zaměříme se na několik oblastí:

- Postavení EZ v rámci dnešní společnosti
- Postavení EZ v rámci aktuálního zemědělského sektoru
- Potravinové sebevědomí Čechů a reakce obchodníků
- Konkurence značek
- Vyprodukovat a prodat
- Přežít

Postavení EZ v rámci dnešní společnosti

V rámci naší společnosti si **značka „BIO“ stojí poměrně dobře**. Nejsme svědky zásadních skandálů týkajících se záměny bioproduktů s produkty bez certifikátu. Lze tedy říct, že společnost značce „BIO“ důvěřuje a o produkty s tímto označením má zájem. Přesto jsou bioprodukty stále **spíše záležitostí lidí vzdělaných, mladých, zcestovalých či bohatších, a také obyvatel větších měst**. To je však pravděpodobně otázka dlouhodobějšího vývoje, díky kterému by mohlo dojít k rozšíření zájmu o produkty ekologického zemědělství do dalších

okruhů naší společnosti. Velký potenciál má sektor díky **zájmu velkých investičních skupin**, které většinou bio sektoru fandí. V současnosti se obměňuje vedení mnoha farem a pro značnou část nových majitelů, kteří jsou schopni investovat velké finanční částky, je velmi moderní vlastnit moravský sklípek, český minipivovar a nově i ekofarmu. Ekologické zemědělství je také sektor s velmi **dobře propracovanou legislativou**, což přináší potenciál pro jeho další rozvoj.

Naopak za velký nedostatek je možné označit **převážně antropocentrický přístup** velké části společnosti k EZ. Spotřebitelé kupující bioprodukty jsou motivováni především vyšší kvalitou těchto výrobků a péčí o zdraví své či svých rodinných příslušníků. Spotřebitelé se soustředí na to, aby svým dětem nedávali potraviny plné pesticidů, pěstované přehnožováním dusíkem a zdravé pouze v rámci dnes platné legislativy. Málo se mluví o tom, že systém ekologického hospodaření je stejně významný také pro ochranu přírody a krajiny, čistotu podzemních vod, vodárenských toků atd. Pomáhá nám vytvářet naši kulturní krajinu, kterou rádi navštěvujeme. Je tedy nutné si uvědomovat, že myšlenka a princip značky „BIO“ zde není jen pro člověka, ale především pro naše životní prostředí. Bylo by dobré, pokud by si každý toto uvědomil ve chvíli, kdy realizuje své nákupy v supermarketu a rozhoduje se jen podle ceny potravin a bez zájmu, odkud potraviny pocházejí. V této „odpovědnosti“ ještě hodně zaostáváme za západními státy.

V polické a dotační oblasti narážíme na **problém nízké znalosti principu externalit** a vztahu k druhému pilíři SZP. Často panuje přesvědčení, že vše je možné spočítat a následně zaplatit. To je však mylná domněnka, protože to, co se děje v rámci zemědělské výroby na úkor naší krajiny, vyčíslit nelze. EZ poskytuje řadu pozitivních externalit, které se spočítat ani zaplatit nedají, ve prospěch našeho středoevropského území.

Postavení EZ v rámci aktuálního zemědělského sektoru

V rámci zemědělského sektoru je možné říci, že EZ je stále **záležitostí především podhorských a horských oblastí**, což lze odvodit z velkého procenta trvalých travních porostů a extenzivně obhospodařovaných ploch, které jsou v tomto systému hospodaření v současné době zařazeny. Zemědělská společnost se rozdělila na farmáře, kteří principům EZ věří a chtějí podle nich hospodařit, a ty, kteří tyto pravidla a principy dodržovat nechťejí. Díky tomu je velmi málo špatných příkladů ekologických podniků, které by mohly mít negativní vliv na pověst celého sektoru EZ. Samozřejmostí je již téměř tradiční **odpor představitelů průmyslového zemědělství**, kteří jsou závislí na vysokých vstupech energie, průmyslových dusíkatých hnojiv, herbicidů a pesticidů. V souvislosti se zcela odlišným pohledem na způsoby, jakými je možné provádět zemědělskou výrobu, nelze s těmito subjekty dojít k názorovému souladu. Ten však nepanuje ani v západních státech, na jejichž úroveň bychom se rádi přiblížili. Naopak **pozitivní roli zde sehrává MZe**, zejména představitelé oddělení zabývající se ekologickým zemědělstvím a ochranou životního prostředí. Vycházejí ekologicky hospodařícím farmářům vstříc, i když mají své závazky (cíle) související se zvyšujícím se tlakem na dosažení nejen dostatku certifikované zemědělské půdy, ale hlavně na zvýšení české bioprodukce na našem trhu. Je tedy na nás, českých spotřebitelích, abychom tyto biopotraviny kupovali.

Ekologické zemědělství se v ČR postupně stalo **segmentem zajímavým pro velké množství obchodníků a prodejců**. Firmy začaly vyrábět a prodávat například stroje specializované pro potřeby ekologicky hospodařících zemědělců. Mnohem dostupnější jsou osiva, chovná zvířata i vstupy povolené v EZ. V ČR také působí velké množství nákupčích, kteří mají zájem o českou bioprodukcí. Pravdou je, že velká část z takto vykoupené produkce míří na zahraniční trhy, což je dáno vyššími nabízenými cenami v zahraničí a nelze za toto zemědělce odsuzovat.

Za pozitivní lze označit také skutečnost, že díky změně společné zemědělské politiky si farmáři začínají uvědomovat možnost časového omezení čerpání evropských dotací. Navíc výše plateb poklesla, například v již zmíněných horských a podhorských oblastech cca o 5 tisíc Kč/ha (z 15 tis. a 10 tis. Kč na ha). **Mnoho farem se rozhodlo začít s faremním zpracováním** a finalizací produkce a tím změnit poměr svých příjmů ve prospěch příjmů plynoucích z vlastní prvovýroby. Do dnešní doby převažoval model, kdy 80 % příjmů farmy tvořily dotace, zbylých 20 % pak vlastní prvovýroba. Nyní tedy dochází k rozvoji vlastních sýráren, jatek, moštáren atd.

Potravinové sebevědomí Čechů a reakce obchodníků

Společnost bohatne. Pozitivní je i to, že vzorem nám jsou západoevropské země – **přijímáme zvyklosti západních demokracií**, kde jsou biopotraviny běžným zbožím široké veřejnosti. K rozvoji EZ v ČR přispívají **skandály s levnými nekvalitními potravinami** dovezenými ze zahraničí, protože díky nim **se zvyšuje zájem spotřebitelů o původ a kvalitu potravin**. Dochází také **k obnově samozásobitelské tradice** a tradice zahrádkaření bez chemie, což opět nahrává rozvoji EZ.

Zvyšující se popularita ekologického zemědělství má však i své stinné stránky. Bioprodukty se **staly zajímavým obchodním segmentem** a jsou převáženy na velké vzdálenosti po celém světě, aby byly nakoupeny a prodány tam, kde je to finančně nejvýhodnější. To je přístup, který nemá mnoho společného s ideou českých bioproduktů prodaných na českém trhu. Velkým negativem jsou také **příliš vysoké ceny biopotravin**, které mnohdy nutí potenciální zákazníky nakupovat tyto produkty v zahraničí, kde jsou často cenově přijatelnější. Trh můžeme označit jako „obchodní pravěk“ a můžeme jen doufat v brzké zlepšení. Zejména v obchodních řetězcích můžeme narazit na případy **záměny bio a nebio zboží**, např. namíchání jogurtů zahraničních značek s probio kulturou mezi biojogurty apod. S tím souvisí také **příliš vysoké marže**, které bývají ze strany řetězců nasazeny zejména u biomasa nebo zeleniny. Přitom z farem se bioprodukty prodávají jen s mírně navýšenou cenou proti konvenci. Jako problematičtější se také jeví, že se bioprodukty stále více **stávají záležitostí supermarketů**, i když patří spíše do menších specializovaných prodejen. S tím souvisí i velmi malé zohlednění **možnosti místní bioprodukce**.

Konkurence značek

Dalším z problémů dnešní doby je **velká konkurence různých značek** – bio, regionální, privátní apod. Díky velkému množství možností pro označení potravin často dochází k matení spotřebitele. Bylo by vhodné tento **systém zjednodušit a značky sjednotit**. Spotřebitelé zejména v malých městech si nejvíce potrpí na regionální potraviny. Čím je město větší, tím více je vyhledávána značka „BIO“. Je to zajímavý trend dnešní doby, který poněkud **snižuje význam bioprodukce na úkor „regionální“ produkce**. Z toho důvodu by bylo vhodné podpořit **kampaň na podporu značky „naše bio“**, aby se povědomí o této značce vrátilo tam, kde bylo v době před cca pěti lety. Celá řada zemědělců, kteří jsou certifikováni v systému ekologického zemědělství, totiž od značky bio upouští. Argumentují přitom zjednodušením administrativního procesu o jednu či dvě kontroly s tím, že svoji produkci přesto dobře prodají. Snahou by mělo být **zabránit snižujícímu se zájmu značit svoji produkci jako BIO**.

Vyprodukovat a prodat

Trh velkých výrobců (dovozců) je vytvořen a **zaplněn**, ale velký **potenciál je v místní a regionální produkci**. Z hlediska producentů je vždy nutné mít připraveny možnosti pro odbyt. Produkce je sama o sobě lidsky velmi náročná, komplikovaná celou řadou kontrol a inspekci. Nezbyvá pak kapacita na realizaci prodeje, toho nejdůležitějšího, jak dát vědět o svých úžasných bioproduktech a biopotravinách. Velkou pomocí je proto spolehlivé zajištění vyprodukovaných výrobků. V rámci těchto úvah je dobré **navázat nové či obnovit staronové obchodní cesty v regionech**. Zkusit navázat spolupráci s malými obchůdky místo vidiny začlenění se do řetězců, které nabízí napříč ČR shodné zboží. Dobrým příkladem je rozvoj malých pivovarů, které regionálně nabízejí svým zákazníkům něco, co je nové a tím i zajímavé.

Pro další rozvoj na ekofarmách je však stěžejní zajištění **financí pro rozvoj zpracování** i na menších farmách (stabilní dotace ve stabilních termínech, možnosti nenárokových dotací s preferenčními body pro bio a místní produkci).

V neposlední řadě je nutné připomenout **potřebu reklamní kampaně**, která by byla zaměřená na skutečnost, že bioprodukty nejsou luxusním zbožím, ale **záležitostí pro „normální lidi“**.

Přežit

Na závěr lze ekologickému zemědělství popřát, aby se ekologickým farmářům dařilo, neupouštěli od bioprodukce, obchodníci měli v rámci ČR co nakupovat a došlo k narovnání cen. Dalším velkým úkolem je **zjednodušit dotační systém** a jeho pravidla, což se v posledních letech příliš nedařilo. Stejně důležité je **cítit podporu ze strany MZe, veřejnosti, kontrolních organizací, nikoliv být neustále podezřelý**. Přeji sektoru, aby sedláci mohli věnovat svoji energii podnikání v zemědělství, nikoliv jí plýtvat na byrokracii a požadavky kontrol.

Hana Šejnohová, odd. agroenvironmentální politiky, ÚZEI

Vývoj rostlinné a živočišné produkce z ekofarem v ČR

ÚZEI sbírá data o rostlinné a živočišné produkci z ekofarem od roku 2006. Důvodem je povinnost pravidelně odevzdávat data o EZ na Eurostat. Dále jsou data využívána pro potřeby MZe, které s těmito údaji dále pracuje. Jelikož sběr dat je poměrně náročný, v roce 2015 bylo v šetření zařazeno již 4109 ekofarem (sbírán je stoprocentní vzorek), nebylo by v možnostech ÚZEI provádět ho samostatně. Z toho důvodu spolupracujeme s kontrolními organizacemi – KEZ, ABCert, Biokont a Bureau Veritas, prostřednictvím jejichž inspektorů jsou data sbírána.

Pro tento příspěvek byly za rostlinnou výrobu vybrány údaje o vývoji produkce obilovin, luštěnin, brambor, olejnin, zeleniny a vinných hroznů. Za živočišnou výrobu je zmíněna produkce kravského, ovčího a kozího mléka a dále hovězího, skopového, kozího, vepřového a drůbežího masa. V šetření ÚZEI jsou i další kategorie, např. léčivé, aromatické a kořeninové rostliny, jednotlivé druhy ovoce aj.

Struktura dat získaných z šetření ÚZEI je rozdílná. Pro účely eurostatu se sbírají základní data o vývoji ekologického zemědělství, tj. plochy plodin a odhady rostlinné produkce, počty zvířat a odhady produkce živočišných produktů pro daný rok. Pro potřeby MZe jsou to pak především údaje o reálné produkci z ekofarem a dále údaje o způsobech uplatnění této produkce sbírané vždy zpětně za rok předešlý (poprvé od roku 2009). Zjišťováno je, zda byla produkce prodána na trh nebo uplatněna jiným způsobem, což bývá nejčastěji ve formě krmiva, vlastní spotřeby, zpracování na farmě nebo skladování. V rámci prodeje se dále zjišťuje, zda šlo o prodej na domácím nebo zahraničním trhu a zda byly výrobky prodány v kvalitě bio nebo jako produkty konvenčního zemědělství.

Rostlinná výroba

Obiloviny

Od roku 2009 do roku 2014 se produkce obilovin navýšila o 36 % na současných téměř 60 tis. tun. Ve všech sledovaných letech bylo uplatněno na trhu okolo 60 % produkce. Zbýlých 40 % zůstává na farmách a je nejčastěji využito jako krmivo (nejvíce pšenice, oves, tritikále a ječmen). Stabilní je také poměr prodeje na domácím a zahraničním trhu (60 ku 40). Podíl exportu je však pravděpodobně vyšší, protože farmáři mohou prodat svoji produkci přes překupníka či odbytové družstvo, které tuto produkci dále exportuje. Poměrně dobře a vyrovnaně se daří prodávat obilniny v kvalitě bio, v průměru 75 %. V roce 2014 bylo v kvalitě bio prodáno 100 % produkce prosa, 91 % tritikale, 88 % pohanky, 79 % pšenice a mezi 60 – 70 % ostatních obilnin. Hlavními obilovinami pěstovanými v rámci EZ jsou pšenice (30 %), oves a tritikale (17 %), dále ječmen (10,4 %), špalda (9,6 %) a žito (8 %).

Luštěniny

Produkce luštěnin je v posledních třech letech poměrně vyrovnaná a dosahuje okolo 2 tis. tun. Od roku 2009 do roku 2014 vzrostl objem produkce o 46 %. Prodej a jiné uplatnění je v podobném poměru jako v případě obilovin, tj. 60 % produkce je prodáno a 40 % je uplatněno jiným způsobem přímo na ekofarmě, zejména ve formě krmiva. Také luštěniny se daří dobře prodávat v kvalitě bio, v průměru 80 %. V posledních čtyřech letech je patrný nárůst prodeje luštěnin na domácím trhu proti exportu (2/3 ku 1/3). Z pohledu ploch je nejvyšší zastoupení lupiny, pelušky a hrachu.

Brambory

Produkce brambor je v průběhu sledovaného období mírně rozkolísaná, pravděpodobně v závislosti na nepříznivém počasí. Přestože roste počet farem s produkcí brambor (171 v roce 2014), klesla produkce proti roku 2009 o 16 % (z 3 tis. tun na 2,5 tis. tun v roce 2014). Na trhu je uplatněno 80 % produkce brambor, 20 % připadá na jiné užití, nejčastěji vlastní spotřebu na farmě. Daří se realizovat prodej v kvalitě bio, s certifikátem je prodáno 70 až 80 % produkce brambor. Poměrně velký podíl brambor (téměř 70 % v roce 2014) je exportován na zahraniční trhy.

Olejniny

V rozmezí let 2009–2014 se počet farem věnujících se pěstování olejnin téměř zdvojnásobil (z 21 na 39 v roce 2014), ale produkce kolísala okolo 500 tun. K extrémnímu nárůstu produkce došlo v roce 2014 (na 1 124 tun), avšak tento nárůst je do značné míry způsoben rozhodnutím jednoho z pěstitelů, vyzkoušet ve větším měřítku produkci sóji. Je tedy možné, že v následujícím roce dojde opět ke znatelnému poklesu produkce olejnin, pokud tato farma nebude v pěstování sóji pokračovat. V kvalitě bio je prodáváno 70–80 % produkce olejnin. Z pohledu užití produkce převažuje prodej, jiné uplatnění je zcela minimální. Poměr exportu na zahraniční trhy a uplatnění na domácím trhu je vyrovnané (50 : 50). Největší zastoupení mezi ekologicky pěstovanými olejinami má hořčice a tykev olejná.

Zelenina

Produkci biozeleniny se věnuje velké množství pěstitelů (90 v roce 2014), kteří však využívají poměrně malé plochy. Produkce zeleniny opět značně kolísá v rozmezí 0,5 až 2,5 tis. tun, což je do jisté míry vlivem nepříznivého počasí. Mnohé výkyvy jsou však také způsobeny úspěchem či neúspěchem největšího pěstitel mrkve, jehož výsledky výrazně ovlivňují celkovou statistiku. V souvislosti s těmito faktory tedy došlo mezi roky 2009–2014 k poklesu produkce o 60 %. Téměř veškerá produkce zeleniny je z farem prodávána, jiné způsoby užití jsou zastoupeny jen velmi okrajově. Zelenina je taktéž komoditou, jejíž produkce je prodávána téměř stoprocentně v kvalitě bio. S výjimkou produkce mrkve, která je exportována, jsou ostatní druhy zeleniny prodávány výhradně na domácím trhu. Mrkev tvoří největší podíl na objemu ekologicky pěstované zeleniny, v posledních letech jde také o produkci dýní.

Vinné hrozny

V průběhu sledovaného období byl zaznamenán výrazný nárůst produkce i počtu farem (z 25 pěstitelů na 69 v roce 2014). Produkce se od roku 2009 navýšila o 127 % na 1535 tun (z 675 tun v roce 2009). Zhruba 40 % produkce vinných hroznů je z farem prodáno, většina končí na domácím trhu jako konvenční produkt. Zbylých 60 % produkce zůstává na farmách a je uplatněno formou zpracování hroznů na víno. Takto vyprodukované víno je následně z 50 % prodáváno jako bio a z 50 % jako produkt konvenční.

Živočišná výroba

Kravské mléko

Od roku 2009 došlo k téměř dvojnásobnému navýšení počtu farem produkujících kravské mléko, z 50 na 98 v roce 2014. Produkce kravského mléka vzrostla o 130 % na zhruba 35 mil. litrů. Téměř veškerá produkce (95 %) je prodávána, zpracování přímo na farmách je zastoupeno jen minimálně. Prodej v kvalitě bio se u kravského mléka dlouhodobě drží na vysoké úrovni, více než 90 % v letech 2013 a 2014. Od roku 2012, kdy bylo založeno odbytové družstvo České biomléko, narůstá uplatnění biomléka v zahraničí. V roce 2014 činil export přes toto odbytové družstvo více než třetinu produkce kravského biomléka.

Ovčí mléko

V průběhu sledovaných let došlo k navýšení počtu farem s produkcí ovčího mléka (o 12 na současných 20) i nárůstu produkce z původních zhruba 100 tis. na 300 tis. litrů mléka v roce 2014. Tento skokový nárůst byl však způsoben zejména navýšením produkce u jednoho z farmářů. Většina ovčího mléka zůstává na farmách, z toho nejčastěji k dalšímu zpracování. Zpracované produkty jsou pak z 80 % realizovány v kvalitě bio. Pokud se mléko prodává, pak je výhradně uplatněno na domácím trhu, ale poměr prodeje v kvalitě bio a konvenční není zcela ustálený a každý rok se mění.

Kozí mléko

Vývoj u kozího mléka je podobný jako u mléka ovčího. Od roku 2009 vzrostl jak počet farem s jeho produkcí (o 21 na 49 v roce 2014), tak o 50 % vzrostla produkce z cca 500 tis. litrů na téměř 800 tis. litrů v roce 2014. Jednoznačně převažuje uplatnění formou zpracování na farmě a následným prodejem zpracovaných mléčných výrobků. Pokud se mléko prodává, pak je opět výhradně uplatněno na domácím trhu, a obdobně každoročně kolísá poměr prodeje v biokvalitě a do konvence.

Hovězí maso

U hovězího masa došlo k nárůstu počtu farem (1358 farem v roce 2014) i objemu produkce. Ta vzrostla ve sledovaném období o více než 70 % z původních cca 3 tis. tun, poslední tři roky však stagnuje okolo 5,5 až 6 tis. tun masa. Téměř veškeré hovězí maso míří na trh, zpracování na farmách je minimální. Pozitivní je každoroční nárůst podílu prodeje masa v kvalitě bio (33 % v roce 2014). Zhruba 70 % masa je uplatněno na domácím trhu, avšak export také každoročně narůstá. Podobně jako v případě obilovin je předpokládán vyšší podíl exportu, který není zaznamenán v šetření ÚZEI z důvodu prodeje masa (jatečných kusů) přes české obchodníky, což se jeví jako prodej masa v ČR. V uvedených údajích o produkci hovězího masa není zohledněn zástav, jde pouze o skot na porážku.

Skopové maso

Stejně jako v ostatních případech byl i zde zaznamenán nárůst počtu farem i produkce. Počet farem vzrostl na 686 producentů (z původních 261 v roce 2009) a produkce narostla více než dvojnásobně z 260 tun na 530 tun v roce 2014. Většina produkce masa je prodána, avšak v posledních letech se rozvíjí také zpracování na farmě. Prodej je uskutečňován především ve formě konvenčních produktů, uplatnění se značkou bio je minimální (do 10 %). Na domácím trhu je prodáno cca 80 % skopového masa, zbylých 20 % je využito pro export. V případě faremního zpracování byla v roce 2014 upravena již zhruba třetina produkce masa, z toho necelých 70 % bylo následně prodáno jako biopotravina.

Kozí maso

Produkce i počet farem i v tomto případě narůstá, i když význam produkce kozího masa je v podstatě zanedbatelný. V roce 2014 produkci kozího masa realizovalo 149 farem, produkce činila 18 tun a vzrostla přibližně o 60 % od roku 2009. Současně je patrný rostoucí trend užití vyprodukovaného kozího masa přímo na farmě, nejčastěji pro vlastní spotřebu a dále pro zpracování na farmě. Zpracované výrobky jsou následně prodávány výhradně bez certifikátu. Prodej kozího masa z farem se realizuje pouze na domácím trhu a taktéž minimálně v kvalitě bio.

Vepřové maso

Produkce vepřového masa kolísá (pokles o 30 % ve sledovaném období), počet farem narostl také minimálně ze 17 na 20 v roce 2014. Poslední čtyři roky (s výjimkou extrémního poklesu v roce 2013) produkce vepřového masa stagnuje okolo 100 tun. Zhruba třetina masa je prodávána na trh, zbylé množství je dále zpracováváno na farmě a následně prodáváno, téměř vše v kvalitě bio. Maso na prodej je uplatněno na domácím trhu (export téměř neexistuje), avšak úspěšnost prodeje v kvalitě bio každoročně dosti kolísá. Je však patrný trend prodeje masa spíše bez certifikátu, kdy podíl prodeje jako konvenčního výrobku ve sledovaném období vždy dominoval.

Drůbeží maso

Ve sledovaném období došlo k nárůstu produkce drůbežího masa o necelých 80 % ze 76 tun na 134 tun v roce 2014. Produkci vykazovalo 30 farem. Veškerá produkce drůbežího masa je prodávána, velmi často v kvalitě bio (95 %) a čistě na domácím trhu.

Závěrem lze jen doplnit, že statistické údaje o EZ v ČR jsou na vysoké úrovni a zlepšuje se i jejich využití pro rozvoj sektoru.

Josef Hanibal a Vladimír Kostlivý,
pracoviště FADN, ÚZEI

Ekonomika českých ekofarem a srovnání se sousedními zeměmi

FADN neboli zemědělská účetní datová síť je systém zjišťování ekonomických ukazatelů založený již v roce 1965. Prostřednictvím této sítě se shromažďují data ze zemědělských podniků za účelem analýzy ekonomiky různých typů farem. Výstupy systému FADN jsou důležitým nástrojem, který používá Evropská komise pro posuzování příjmů zemědělských podniků a modelování a vyhodnocování dopadů společné zemědělské politiky. Síť FADN je tvořena několika orgány. Základním orgánem je Generální ředitelství Evropské komise pro zemědělství a rozvoj venkova DGAGRI, které koordinuje činnost národních Kontaktních pracovišť FADN, přebírá od nich podnikové údaje a zajišťuje zpracování databáze FADN všech členských zemí EU pro potřeby EK. Celkový vzorek EU představuje údaje od přibližně 85 000 zemědělských podniků, za ČR jsou předávána data od cca 1400 subjektů.

V ČR byla síť FADN budována již od roku 1994. V rámci sítě testovacích podniků prováděl tehdejší Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky výběrová šetření hospodářských výsledků v zemědělství. V roce 2003 bylo založeno Kontaktní pracoviště FADN ČR, které zodpovídá za provoz sítě v ČR, sběr dat, jejich kontrolu a následné předávání dat do Evropské komise. Neméně významným úkolem je i rozšiřování a využívání výsledků šetření v rámci ČR. V současné době data velmi intenzivně využívá ministerstvo zemědělství (MZe) a Český statistický úřad (ČSÚ), rostoucí je využití databáze FADN ve výzkumných projektech nejen ÚZEI, ale i dalších institucí, vysokých škol i v pracích studentů. Výstupy jsou dále cenným zdrojem informací pro řízení zemědělských podniků i pro poradenské služby.

Dle zadání MZe navíc od roku 2012 Kontaktní pracoviště FADN provádí také výběrové šetření ekonomických výsledků ekologických farem. První výstupy pro EZ jsou dostupné za účetní rok 2011.

Metodické nástroje

Metodika systému FADN, včetně výběru podniků, je vymezena přímo legislativou EU. Jedním z **klíčových nástrojů je typologie neboli klasifikace farem**, která je používána v systému FADN a současně ji využívají statistické orgány jednotlivých zemí v rámci strukturálních šetření v zemědělství. **Klasifikační systém EU je nástroj, který umožňuje zařazení zemědělských podniků dle výrobní specializace a ekonomické velikosti.** Tento systém slouží k rozčlenění zemědělských podniků do homogenních skupin, jejichž výsledky je možné porovnávat. Dotazník pro šetření FADN má jednotnou metodiku, kterou musí všechny členské země dodržet. Je to velmi detailní šetření, které směřuje až k úrovni jednotlivých produktů, plodin a kategorií zvířat a současně se také týká celé řady ekonomických údajů. **Standardní výstup FADN je seznam cca 300 ukazatelů, které se získávají výpočtem z výsledků šetření a dále jsou prezentovány ve veřejných databázích EU.**

Stejný klasifikační systém byl použit ke stanovení typologie ekologických farem. K určení výrobního zaměření jednotlivých ekofareb byla využita data ÚZEI (základní údaje o ploše pěstovaných plodin a stavu chovaných hospodářských zvířat). Na základě těchto dat bylo provedeno zařazení u 3311 farem zařazených plně v systému EZ bez souběžné konvenční produkce (data pro rok 2013). **V rámci výrobního zaměření ekofareb dominuje chov přežvýkavců (70 %).** Tuto kategorii lze dále rozdělit na chov a výkrm skotu (44 %) a chov ovcí, koz a ostatních zvířat zkrmujičích objemná krmiva (26 %). Následuje zaměření na polní výrobu (13 %), zahradnictví a trvalé kultury (10 %), smíšenou výrobu bez dominance RV nebo ŽV (5 %) a pouhé 2 % farem má chov dojníc jako hlavní zdroj příjmů. V konvenčním zemědělství (KZ) je naopak rozhodujícím výrobním zaměřením polní výroba a dále smíšená výroba. **Struktura EZ je tedy velmi odlišná, což je třeba mít na paměti při vyhodnocování ekonomických výsledků ekofareb a srovnávání s konvencí.**

Druhým hlediskem typologie je tzv. ekonomická velikost farem, kde je definováno 14 tříd ekonomické velikosti (od třídy I představující hodnotu produkce nižší než 2000 EUR po třídu XIV s příjmem nad 3 mil. EUR). Z rozdělení podniků do těchto tříd je patrné, že **více než 50 % zástupců ekologických zemědělců představují malé a velmi malé podniky (třídy I až V)**. Společně se středními podniky (třída VI a VII) tvoří 83 % produkce. **V konvenci naopak dominují podniky velké (třída X až XIV)**, třídy nižší než IV dokonce nejsou u konvence vyhodnocovány. **S vědomím těchto charakteristik je nutné vnímat níže uvedené ekonomické hodnocení,** které je prezentováno ve formě srovnání ekonomických indikátorů podniků EZ a KZ.

Výběr podniků

Při zadání rozšířit základní soubor FADN o podniky hospodařící v EZ byl nejprve vytvořen **plán výběru podniků**. Tento plán určuje potřebný počet podniků jednotlivých velikostí a výrobních zaměření v připravovaném šetření. Při předpokládaném rozsahu podniků EZ ve výběrovém souboru a známé struktuře celkové populace EZ jsou využity statistické metody pro stanovení míry zastoupení podniků v jednotlivých stratech (kategoriích) vymezených podle výrobního zaměření a ekonomické velikosti. Pro rok 2013 byla zpracovávána data za 2865 ekologických podniků, přičemž nejmenší subjekty (třídy I a II) do šetření zahrnuty nebyly. Jde o běžnou praxi, kdy se v rámci FADN vypouštějí ekonomicky nejmenší farmy, které tzv. nesplňují prahovou mez. Proto se při výběru podniků pracovalo s nižším počtem ekofarem (proti celkovému vzorku 3311). *Dle statistických metod je potřeba např. v hlavní kategorii Chov skotu mít v šetření celkem 131 ekofare, z toho u nejmenších farem (třída III až V) 40 subjektů, u malých farem (třída VI a VII) 52 subjektů, u středních farem (třída VIII a IX) 35 subjektů a u velkých farem (třída X až XIV) postačují 4 zástupci.* **Celkem plán vyžaduje zařazení 265 ekologických podniků do šetření,** což se nedaří vždy dodržet, jelikož účast podniků je v šetření dobrovolná. Do šetření pro rok 2015 bylo zapojeno 258 ekofare, z toho do konečného výběru bylo zařazeno 230 ekofare.

K dispozici jsou nástroje, pomocí kterých je možné s tímto nedostatkem dále pracovat. Jedním z nich je **weighting system (systém vážení dat)**, který slouží k zajištění statistické reprezentativnosti výsledků i při malém vzorku farem v šetření. Každému podniku v souboru FADN lze přidělit tzv. váhový faktor (weighting factor), vyjadřující počet podniků, které tento podnik reprezentuje. Tyto váhy jsou využity při každém zpracování dat za jakoukoliv skupinu zemědělských podniků, takže výsledky prezentované z databáze FADN nejsou prosté průměrné hodnoty, ale jedná se o vážené průměry, kde každý specifický typ zemědělského podniku má váhu podle skutečného počtu těchto podniků v celkové populaci farem dané země. Tedy **data každého podniku se zpracovávají pomocí tohoto faktoru a následně vznikají vážené průměry na úrovni celého zemědělství.** Lze tudíž vypočítat celkovou produkci, náklady, přidanou hodnotu a další ukazatele za všechny zemědělské podniky reprezentované sítí FADN pro makroekonomické analýzy a hodnocení sektoru zemědělství.

Základní výsledky ekologických podniků

Přes výše uvedené rozdíly (tedy určitou nesrovnatelnost) vzorku ekologických a konvenčních podniků jsou ekonomické výsledky ekofare zatím stále srovnávány s konvenčními průměry, a to kvůli potřebě popsat určité souvislosti (nikoli z důvodu poškodit EZ).

Srovnání se provádí jak za ekologické podniky celkem, tak dle jednotlivých výrobních zaměření (VZ), což je mnohem přesnější. Samostatně jsou vyčísleny výsledky podniků s chovem zvířat zkrmlujících objemnou píci (ZOP), podniků s polní a smíšenou výrobou a producentů mléka, kterých je sice poměrně málo, ale mají zajímavé ekonomické výsledky. **Jako základní charakteristiky intenzity podniků jsou sledovány údaje o průměrné výměře podniku, počtu dobytčích jednotek (DJ) na 100 ha a počtu pracovníků na 100 ha** za pomoci ukazatele AWU (Annual Work Unit = roční pracovní jednotky), zahrnující i objem neplacené práce, která je zejména u podniků fyzických osob značná.

Průměrná výměra obhospodařované půdy u ekologických podniků v šetření za rok 2015 činila 130 ha. Největší výměru (201 ha) měly podniky s produkcí mléka, následovaly podniky výrobního zaměření chov zvířat ZOP (152 ha) a nejmenší výměru měly podniky s polní a smíšenou výrobou (cca 90 ha). Průměrná výměra zemědělské půdy konvenčních podniků byla téměř dvojnásobná (244 ha). Konvenční podniky byly větší až trojnásobně u výrobního zaměření polní a smíšená výroba (280 ha) a téměř dvojnásobně u farem s produkcí mléka (361 ha). Pouze u podniků s chovem zvířat ZOP byla výměra konvenčních farem nižší a nejbližší situaci v EZ (152 ha). **Ukazatel intenzity chovu zvířat** (DJ/100 ha zemědělské půdy) vyšel u všech výrobních zaměření v EZ nižší než v konvenci (o 24 % u chovu zvířat ZOP, o 20 % u chovu dojníc a o 11 % u polní a smíšené výroby). V průměru však bylo zatížení vyšší u ekofarem (42,21 ku 34,57 DJ/100 ha), a to díky dominanci odlišného výrobního zaměření (v EZ dominují farmy s chovem zvířat ZOP, v konvenci s polní a smíšenou výrobou). **Potřeba pracovní síly** vyjádřená počtem AWU na 100 ha se mezi oběma způsoby hospodaření příliš neliší, v EZ je vstup práce jen nepatrně nižší. V roce 2015 se na ekofarmách pohyboval od 2,04 u podniků s chovem zvířat ZOP po 3,74 u chovu dojníc (v průměru 2,29), v konvenčních podnicích od 2,48 u chovu zvířat ZOP po 3,76 u chovu dojníc (v průměru 2,72).

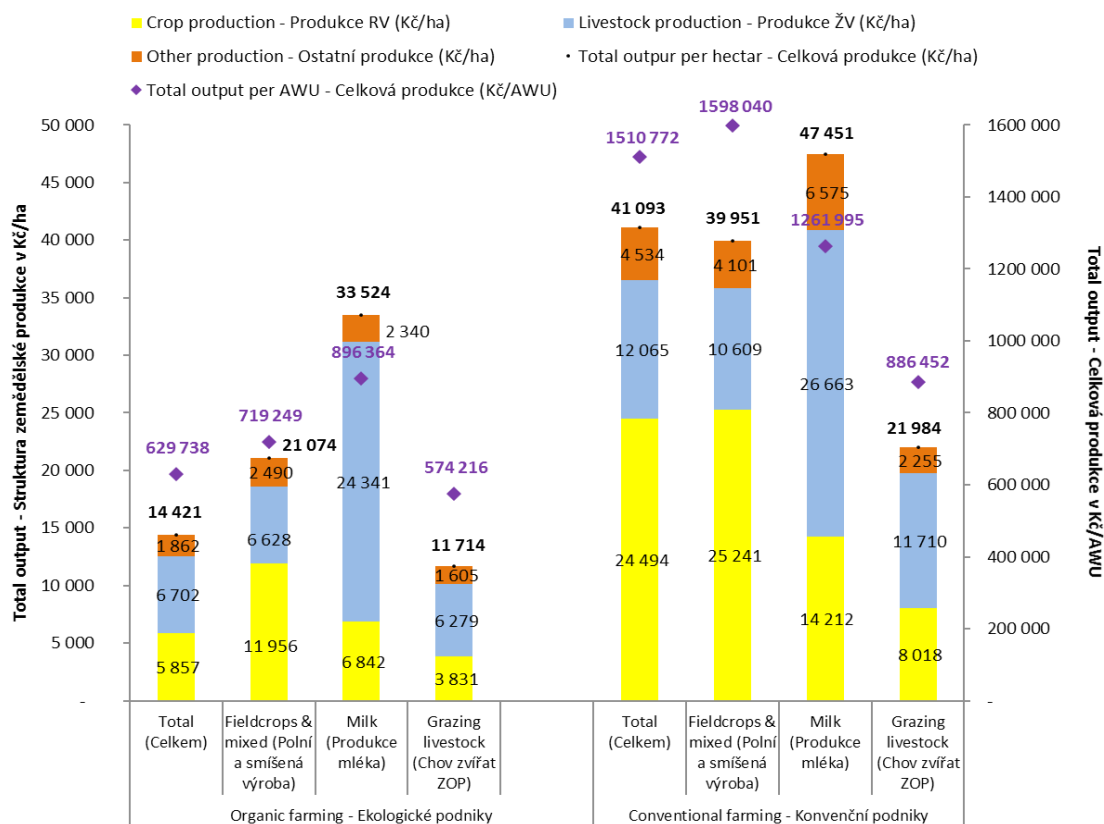
Zemědělská produkce v ekologickém zemědělství

Srovnáván je dále **objem zemědělské produkce**, kdy hodnota produkce vychází z reálných tržních cen uvedených v účetnictví. **Je zde patrný velký rozdíl v úrovni produkce přepočtené na hektar** (pozn.: většina ekonomických ukazatelů je počítána na hektar a na pracovní jednotku AWU z důvodu největší vypovídací schopnosti). V roce 2015 vykázaly podniky hospodařící v EZ průměrnou hodnotu celkové zemědělské produkce vztahenou na jednotku plochy na úrovni 14 421 Kč/ha, což představuje 35 % hodnoty produkce podniků konvenčního zemědělství (viz graf 1). Podniky nejvýznamnějšího výrobního zaměření v EZ, **chovu zvířat ZOP, dosáhly celkové produkce v hodnotě 11 714 Kč/ha, což představuje zhruba poloviční úroveň produkce konvenčních podniků** stejného VZ. Produkce v chovu zvířat ZOP je zároveň v obou systémech hospodaření nejnižší ze srovnávaných výrobních zaměření. Nejvyšší celkovou produkci na jednotku plochy vykazovaly ekologické podniky zaměřené na produkci mléka (33 524 Kč/ha) a dosažená úroveň představuje 70 % produkce konvenčních podniků. Ekologické podniky VZ polní a smíšená výroba dosáhly hodnoty produkce 21 074 Kč/ha, tj. 53 % úrovně polní a smíšené výroby v konvenčním zemědělství.

Celkové údaje za ekologické farmy jsou nejvíce ovlivněny podniky VZ chov zvířat ZOP. Oproti tomu u konvenčních zemědělců jsou výsledky nejvíce ovlivněny VZ polní a smíšená výroba. Výrazně nižší intenzita produkce na hektar v EZ vyplývá z mnoha faktorů. Většina hodnocených konvenčních podniků hospodaří mimo méně příznivé oblasti, zatímco ekofarmy se nachází převážně v horských a ostatních LFA. Patrný je velký rozdíl v hodnotě **rostlinné produkce**, a to i v rámci stejného VZ (ekofarmy dosahují zhruba polovinu hodnoty konvence). Dáno je to odlišným způsobem využití orné půdy, kdy v konvenci je jednak vyšší podíl výměry orné půdy (v EZ je až 95 % zemědělské půdy v TTP) a současně je výrazně větší podíl půdy věnován pěstování obilnin, olejnin a dalších plodin. Naopak v EZ jsou na orné půdě pěstovány v drtivé většině krmné plodiny. **V živočišné výrobě** prakticky všechny konvenční podniky vykazují produkci mléka, tedy i v jiných VZ. V rámci VZ produkce mléka dosahují ekofarmy velmi zajímavých výsledků, které jsou zcela srovnatelné s konvencí. U konvenčních zemědělců je zaznamenán poměrně velký podíl tzv. **ostatní produkce**. Tato kategorie zahrnuje zpracování produktů, agroturistiku, poskytování zemědělských služeb, pronájem budov a produkci z bioplynových stanic. Dochází zde tedy ke srovnávání ekonomiky podniků s bioplynovou stanicí a podniků, které bioplynovou stanicí nemají, což je poněkud problematické, ale požadované na základě zmíněné metodiky. Proto je také podíl ostatní produkce u konvenčních zemědělců výrazně vyšší.

Ekologické podniky vykazují tedy ve srovnání s konvenčními podniky odlišnou skladbu zemědělské produkce. U ekologických podniků jsou nejvýznamnější složkou krmné plodiny a hovězí a telecí maso. V rámci konvenčního zemědělství převládá produkce obilovin, olejnin a kravského mléka. Odlišná skladba produkce v EZ (méně intenzivní) souvisí s jeho druhým, stejně důležitým výstupem – ochranou životního prostředí. **Z ekonomického hlediska je velmi těžké změřit pozitivní externalitu, které EZ přináší, což se následně nepříznivě promítá do ekonomiky podniku.**

Graf 1: Hodnota zemědělské produkce – podniky EZ a KZ 2015

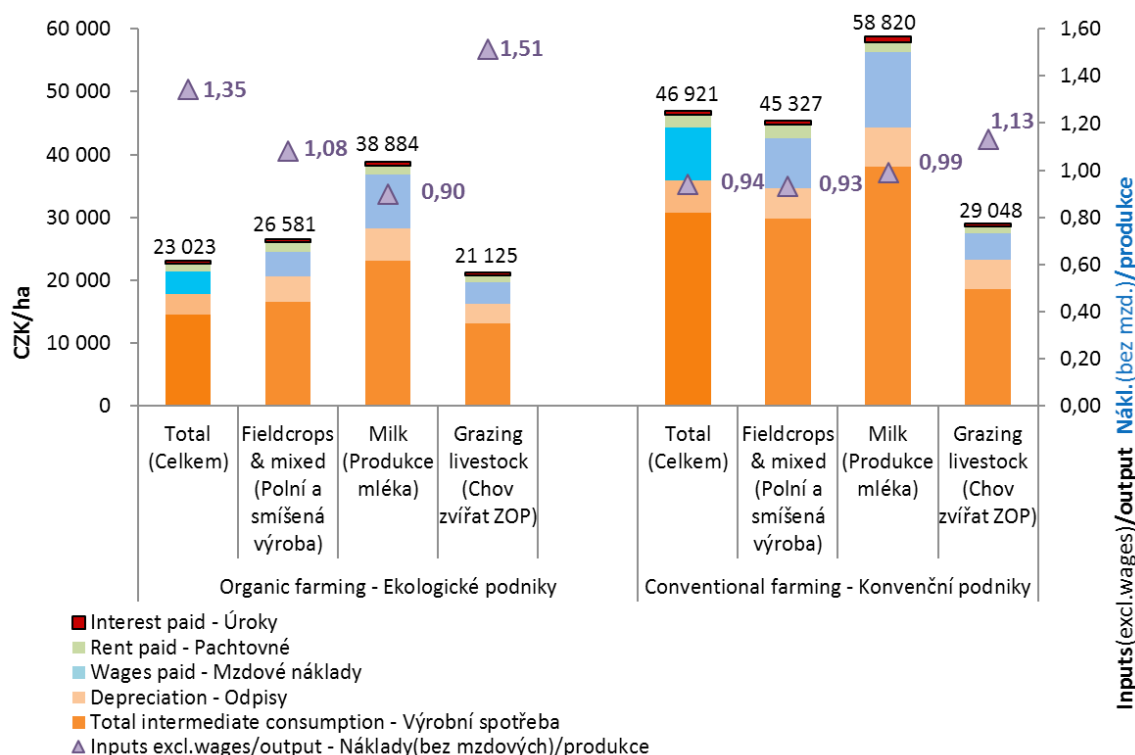

Náklady zemědělské produkce

V roce 2015 vykázaly podniky hospodařící v EZ průměrnou hodnotu celkových nákladů vztáženou na jednotku plochy 23 023 Kč/ha, což představuje zhruba polovinu celkových nákladů podniků konvenčních. Podniky nejvýznamnějšího výrobního zaměření v EZ, chovu zvířat ZOP, dosáhly hodnoty celkových nákladů 21 125 Kč/ha (73 % konvence). Ekologické podniky specializované na polní a smíšenou výrobu dosahují výše nákladovosti 26 581 Kč/ha (59 % konvence) a nejvyšší úroveň nákladovosti (38 884 Kč/ha, 66 % konvence) vykazuje VZ produkce mléka (viz graf 2).

K porovnání nákladů je využíván **koeficient vyjadřující poměr nákladů a produkce**, přičemž v celkových nákladech nejsou zahrnuty mzdové náklady z důvodu vysokého zastoupení podniků fyzických osob v EZ s vysokým podílem neplacené práce. Obecně lze konstatovat, že ekologické podniky vykázaly větší objem nákladů na jednotku produkce než konvenční podniky. Celkově byl tento ukazatel v rámci EZ na úrovni 1,35 (0,94 v konvenci). Z grafu níže je navíc zřejmé, že u VZ chov zvířat ZOP a polní a smíšená výroba přesáhl koeficient v rámci EZ hodnotu 1, což znamená, že produkce nepokryla vynaložené náklady. Ekologické podniky zaměřené na produkci mléka vykázaly naproti tomu příznivější hodnotu koeficientu (0,90), což je hodnota nižší než u tohoto VZ v konvenci. Je však třeba podotknout, že od roku 2011 (první rok sběru dat) se produkce i nákladovost ekologických podniků každoročně zlepšuje.

Graf 2: Náklady zemědělské produkce – podniky EZ a KZ 2015

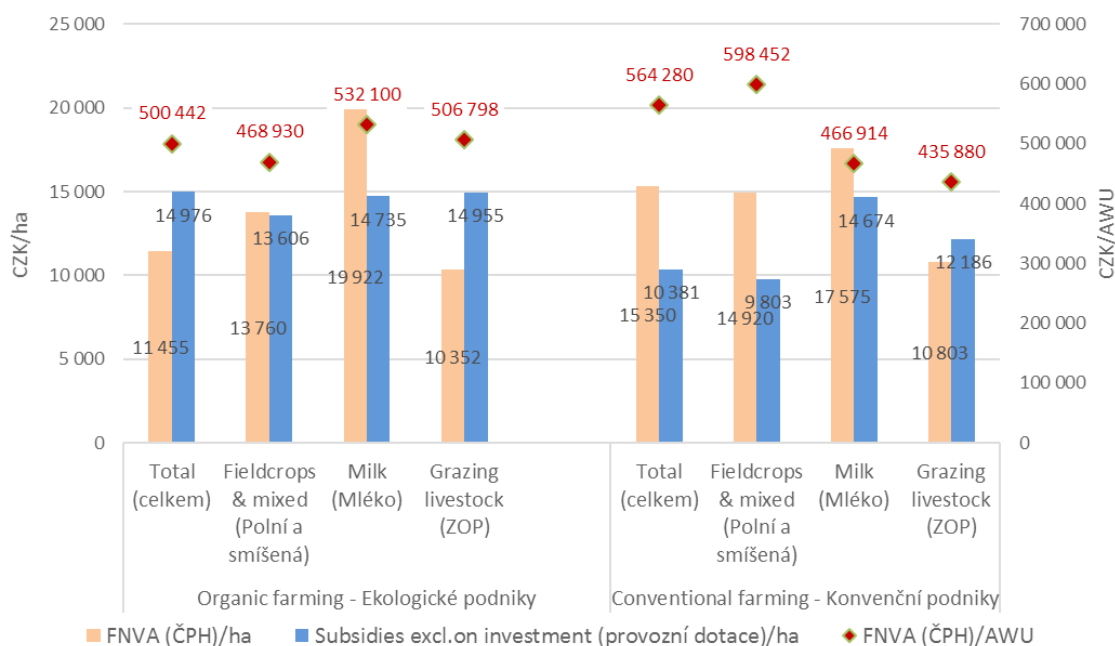
Ukazatel čistá přidaná hodnota

Z ekonomického pohledu je čistá přidaná hodnota (ČPH) považována za hlavní indikátor efektivnosti výroby, stability a důchodové situace podniků. Jde o rozdíl mezi produkcí a výrobní spotřebou po přičtení provozních dotací a po odečtení odpisů, neboli jde o zdroje podniku na krytí tzv. externích faktorů (práce, půdy, úroků) a na případný zisk. Úroveň ČPH vyjádřená na jednotku plochy dosahuje u EZ 75 % úrovně konvenčních podniků. Tato relace je ovlivněna především skupinou ekologických podniků VZ chov zvířat ZOP (ČPH 10 352 Kč/ha). U tohoto VZ je také patrné, že provozní podpora je vyšší než hodnota ČPH, což platí jak pro ekologické, tak konvenční hospodaření (viz graf 3). Nejvyšší hodnota ČPH/ha byla dosažena u VZ produkce mléka (19 922 Kč/ha) a jde o nejvyšší ČPH/ha celkově (o 13 % více než u stejného VZ v konvenci).

Dále se ČPH přepočítává na jednoho pracovníka (AWU) a za odvětví EZ představuje 88,7 % úrovně konvence (500 492 Kč/AWU). Nejvýznamnější výrobní zaměření EZ, chov zvířat ZOP, vykazuje ČPH ve výši 506 798 Kč/AWU, čímž dosahuje lepšího výsledku než skupina stejně zaměřených konvenčních podniků. Ačkoliv je situace u jednotlivých výrobních zaměření mírně rozdílná, dokládá tento ukazatel ekonomické životaschopnosti, že se díky dotacím ekologické podniky drží zhruba na stejné úrovni jako podniky konvenční, což svědčí o správnosti nastavení dotační politiky EZ.

Pokud si znázorníme ČPH na hektar a na AWU dle ekonomické velikosti farem jen v rámci EZ, zjistíme, že malé ekologické podniky, kterých je více než 50 %, získávají velice nízkou úroveň ČPH na pracovníka na rozdíl od velkých podniků. Např. nejmenší ekologické podniky (ekonomická třída I až VI) dosáhly celkově ČPH/AWU ve výši 272 983 Kč, což představuje hranici ekonomické životaschopnosti a jde o závažný problém, kterým je třeba se dále zabývat. Naopak největší podniky (třída X až XIV) jsou na tom výrazně lépe (652 261 Kč/AWU).

Graf 3: Čistá přidaná hodnota – podniky EZ a KZ 2015

Ceny zemědělských výrobců

V rámci šetření FADN jsou k dispozici také data pro sledování cenového vývoje. Prezentován je vývoj tržních cen kravského mléka a prodeje mladého skotu v EZ a konvenci mezi roky 2011 a 2015. Z cenového vývoje je patrné, že pokles cen mléka v roce 2015 byl u konvenční produkce výraznější než v případě ekologického zemědělství. Cenová prémie za biomléko se tak v roce 2015 zvýšila z dřívějších 10 % na téměř 30 % (9,90 Kč/l ku 7,75 Kč/l). Podobný vývoj (nárůst cenové premie) je patrný i u prodeje skotu do jednoho roku, kde z téměř shodné ceny okolo 50 Kč/kg v roce 2011 vzrostla cena v EZ na 62 Kč/kg v roce 2015, zatímco konvenční cena jen na 54 Kč/kg (15% premie).

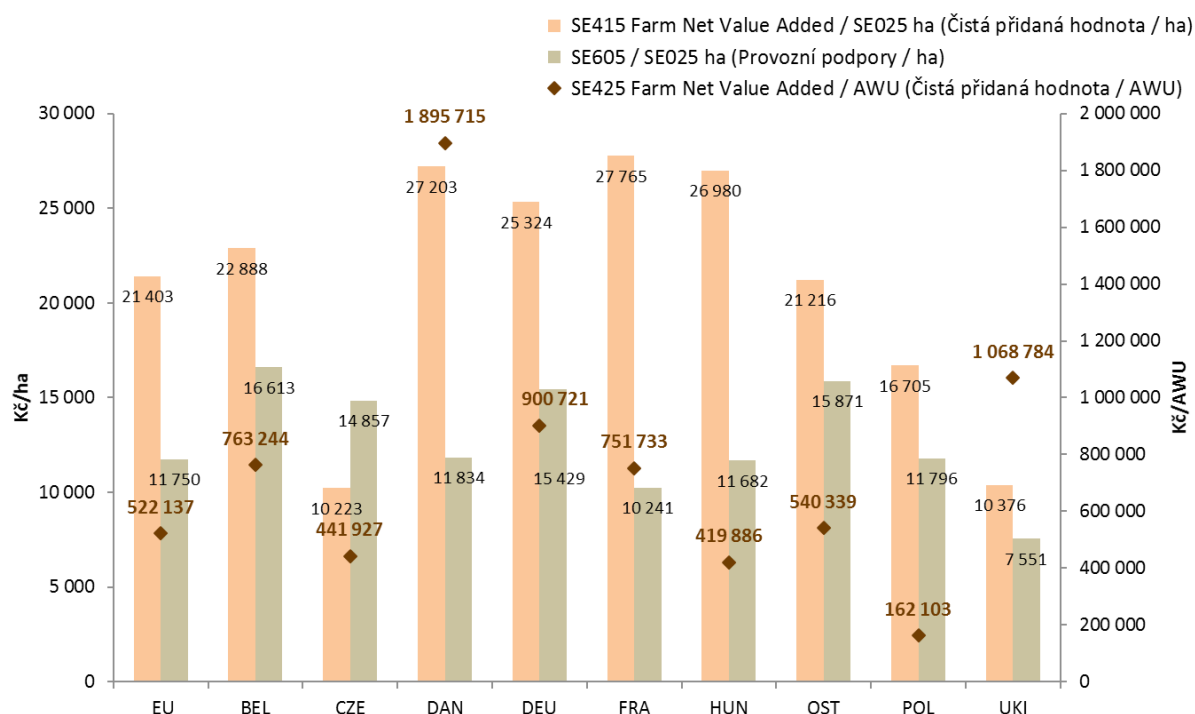
Srovnání se zahraničím

Pouze některé země mají v systému FADN ekologické podniky zastoupeny dostatečně reprezentativně. Například Belgie a Maďarsko mají zastoupen jen velmi malý počet podniků. Naopak Rakousko, Německo, Francie a Dánsko mají soubory ekologických podniků v síti FADN obsáhlejší. Z výsledků jsou patrné velké rozdíly v produkci na hektar a v produkci na pracovníka. Při srovnávání jednotlivých států se opět vychází z ukazatelů ČPH/ha, ČPH/AWU a dotace na hektar.

Ze srovnání těchto ekonomických ukazatelů (viz graf 4) mezi jednotlivými evropskými státy vyplývá, že situace v České republice není ideální. Je zde dosahována nejnižší hodnota produkce na hektar a druhá nejnižší hodnota produkce na pracovníka (494 606 Kč). Průměr EU se pohybuje okolo 990 tis. Kč/AWU (nejnižší je v Polsku 235 tis. Kč, nejvyšší v Dánsku 6 mil. Kč).

Při zohlednění výše nákladů a zejména výše přijatých dotací je v ČR vyšší ČPH/AWU než v Polsku i Maďarsku (441 927 Kč pro rok 2013) a tato hodnota je také blíže evropskému průměru 522 137 Kč/AWU. Z grafu ale jednoznačně vyplývá, že v ČR je dosahována nejnižší hodnota ČPH na hektar (10 223 Kč) a jako v jediné analyzované zemi jsou dotace na hektar vyšší než hodnota ČPH. Z toho plyne, že v ČR je produkce z ekologického zemědělství nižší než výrobní náklady a část dotací je použita k úhradě ztráty sektoru. Pozitivní je, že se situace v ČR u bioprodukce v průběhu let zlepšuje.

Graf 4: Porovnání EZ v ČR a vybraných státech EU (2013)

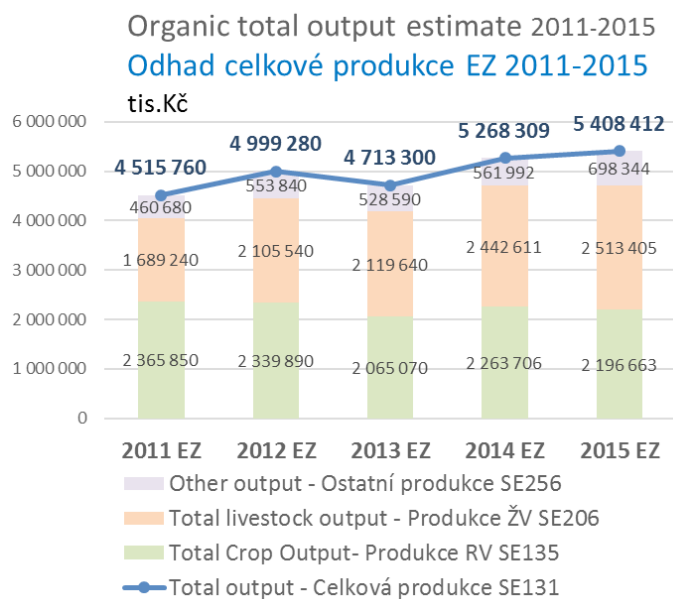

Stanovení odhadu celkové zemědělské produkce EZ

Prostřednictvím systému vážení dat FADN („weighting system“) byla provedena extrapolace základních ukazatelů na celé odvětví ekologického zemědělství v ČR a odhadnuta hodnota celkové zemědělské produkce EZ. Následně je tento odhad porovnáván s celkovou zemědělskou produkcí ČR podle Souhrnného zemědělského účtu publikovaného ČSÚ.

V rámci produkce je patrný pozitivní trend. První nápočet byl proveden za rok 2011 a výsledná hodnota celkové produkce (rostlinné, živočišné a ostatní) tehdy činila 4,5 miliardy Kč (viz graf 5). **V roce 2015 vzrostla hodnota produkce EZ na 5,4 miliardy Kč, což představuje podíl 4,27 % na celkové hodnotě zemědělské produkce ČR (dle Souhrnného zemědělského účtu ČSÚ).** Oproti roku 2014, kdy byl podíl 3,84 %, došlo k významnému nárůstu, který byl způsoben jednak meziročním navýšením produkce v EZ, jednak snížením produkce zemědělství jako celku, která podle dat ČSÚ klesla téměř o 9 %. Vzestup celkové produkce v EZ potvrzuje i trend získaný z přepočtu jiných ukazatelů, jako je např. produkce na hektar, produkce na přepočteného pracovníka nebo čistá přidaná hodnota.

Graf 5: Vývoj odhadu celkové zemědělské produkce EZ (2011–2015)

Závěr

Hodnocení ekologického zemědělství v šetření FADN probíhá od roku 2012 (s prvními výstupy za účetní rok 2011). V průběhu let se v souladu s názvem tematického úkolu ÚZEI „Rozšíření základního souboru FADN o podniky hospodařící v ekologickém zemědělství“ podařilo soubor rozšířit a vytvořit srovnatelnou základnu, tj. reprezentativní soubor podniků EZ, se kterým je následně možné pracovat a hodnotit výsledky za určité období. Tento soubor poskytuje údaje o ekonomické výkonnosti odvětví EZ a důchodové situaci ekologicky hospodařících farem. Je možné zpracovat odhad produkce a stanovit určitý odhad podílu na celkové produkci zemědělství jako celku i provádět srovnání v rámci EU. **Závěrem lze říci, že podniky ekologického zemědělství by měly směřovat k větší intenzitě výroby a uplatnění bioprodukce na trhu.**

ZÁVĚR:

Zájem o informace a dění v ekologickém zemědělství každoročně stoupá. První reakce účastníků – ať už mluvčích či hostů – jsou příznivé: program byl pro návštěvníky atraktivní, hosté zajímaví a témata aktuální, takže lze konstatovat, že Biosummit měl úspěch. Konference splnila cíle a požadavky, se kterými byla pořádána; Biosummit nabídl prostor pro diskusi i polemiku právě těch skupin, na které byl zacílen – setkali se zde vědci, politici, obchodníci i odborná veřejnost. Z letošního ročníku je zřejmé, že segment ekologického zemědělství a zainteresované strany mají o takto pojaté akce zájem a že je zde zřetelný přínos pro všechny zúčastněné, včetně spotřebitelů. Podařilo se poukázat na důležitost vzájemné spolupráce a komunikace při podpoře ekologického zemědělství a produkce biopotravin ve společné zemědělské politice.

Biosummit 2016 – souhrn výstupů z odborné konference EZ

Autorský kolektiv:

Andrea Hrabalová, Tomáš Klejzar, Jana Peterková, Martin Prudil, Lucie Rádlová, Marie Škorpíková

Redakce: Andrea Hrabalová (Bioinstitut)

Fotografie: fotoarchiv Felicius o.p.s.

Jazyková korektura: Kateřina Kotěrová

Grafická úprava: Occto, s. r. o.

© Bioinstitut

Ondřejova 489/13, 779 00 Olomouc

www.bioinstitut.cz

Sborník byl zpracován v rámci projektu Propagace ekologického zemědělství na podkladě konference Biosummit 2016, který realizoval Bioinstitut, o.p.s. za finanční podpory ministerstva zemědělství ČR.

Konference Biosummit 2016 se konala pod záštitou ministra zemědělství Mariana Jurečky.